

Міністерство освіти і науки
Донецької Народної Республіки
Освітня організація вищої професійної освіти
«Горлівський інститут іноземних мов»

На правах рукопису

Данильченко Світлана Володимирівна

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Спеціальність 13.00.08 –теорія та методика професійної освіти

Дисертація

на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Науковий керівник
доктор педагогічних наук, доцент
Чернишов Д.О.

Донецьк – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів	14
1.1. Сутність професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.....	14
1.2. Модель підготовки майбутніх вчителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів	31
1.3. Рівні та показники ефективності підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів	43
Висновки до розділу 1	56
РОЗДІЛ 2. Експериментальна апробація моделі підготовки майбутнього вчителя до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів.....	62
2.1. Технологія підготовки майбутнього вчителя до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів.....	62
2.2. Методичні рекомендації щодо підготовки майбутніх вчителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.....	79
2.3. Моніторинг ефективності моделі підготовки майбутніх вчителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів	94
Висновки до розділу 2	134
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	140
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	146
Додатки А - С.....	164

ВСТУП

Актуальність дослідження. Удосконалення професійної підготовки педагогів – одне з найважливіших завдань розвитку суспільства. Соціально-економічне оновлення сфер життєдіяльності викликало в педагогічній науці масу проблем та протиріч, розв'язання яких пов'язане з формуванням загальної та професійної культури вчителя, його готовності до педагогічної творчості. Вирішення цих проблем неможливе без опори та орієнтації на мотиваційну сферу учнів, їх пізнавальні інтереси.

Проблемам формування пізнавального інтересу у школярів різних вікових груп при вивченні окремих предметів присвячені дослідження багатьох педагогів та психологів (О.Гребенюк, О.Киричук, Г.Маркова, М.Матюхіна, В.Моргун, Н.Морозова, Г.Щукіна та інші). Ці та інші вчені справедливо підкреслюють, що готовність вчителя до формування пізнавального інтересу учнів повинна складатися ще на етапі його навчання у вищому навчальному закладі. Особливу роль у підготовці майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів серед навчальних закладів відіграють вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації, до складу яких входять педагогічні училища та коледжі, які, здійснюючи професійну підготовку вчителів початкових класів, сприяють формуванню у молодших школярів пізнавальних інтересів.

Масовий характер професії вчителя, проблеми в його професійній підготовці, випадковість вибору, труднощі побуту призводять до того, що у низки вчителів відсутній інтерес до своєї професійної діяльності. З об'єктивних причин це відразу відображається на учнях, інтереси яких залежать від інтересів учителя, бо особистість учителя є основним засобом формування особистості учня. Залежить це перш за все від професіоналізму вчителя. На жаль, частина вчителів, які працюють сьогодні в школі, не вміють викликати, підтримувати та розвивати пізнавальний інтерес у школярів.

У більшості випадків пізнавальний інтерес розвивається вчителем тільки як засіб організації навчального процесу, як збуджувач пізнавальної діяльності. Не

витримана тенденція до пошуку шляхів формування інтересу до пізнання в молодшому шкільному віці.

Важливість цієї проблеми вбачається ще й у зв'язку з падінням інтересу школярів до навчання в масовій школі, тим паче в початковій ланці. Природний пізнавальний інтерес дитини, яка вперше прийшла до школи, в більшості випадків поступово гасне, а у низки школярів з'являється стійке небажання вчитися.

На практиці недостатньо використовуються сучасні технології, шляхи формування пізнавальних інтересів, які напрацьовані психолого-педагогічною наукою. Зусилля вчителя спрямовані на те, щоб передавати учням якомога більше відомостей, передбачених програмою, що недостатньо сприяє формуванню та розвитку пізнавальних інтересів. У зв'язку з цим виникає необхідність приведення системи підготовки майбутніх вчителів у педагогічному училищі у відповідність з потребами сучасної школи.

Василь Олександрович Сухомлинський вважав, що починати роботу з розвитку пізнавальних інтересів у учнів, слід з формування інтересу до цієї роботи у самого вчителя. Необхідно усвідомлювати, що вміння формувати пізнавальні інтереси у школярів повинно стати професійним умінням учителя [165].

Різноманітним аспектам проблеми формування професійно значущих умінь учителя присвячені численні дослідження О.Абдуліної, О.Гребенюка, В.Сластеніна, Н.Тализіної та ін.. У працях науковців доводиться думка про необхідність спеціальної підготовки з даного напрямку, де підготовка майбутнього вчителя до формування пізнавальних інтересів у школярів розглядається як важливий фактор оволодіння професійною діяльністю вчителя в цілому. У зв'язку з цим ми розглядаємо проблему підготовки майбутніх учителів початкових класів у напрямку, який досліджується, як один з аспектів їх загальнопрофесійної підготовки.

Разом з тим, ще й досі залишається недостатньо дослідженою проблема підготовки майбутніх вчителів у педагогічному училищі до формування пізнавальних інтересів у школярів. Оскільки молодший шкільний вік – це початок

становлення мотивації учіння, від якої, у більшості, залежить доля учня протягом всього терміну шкільного навчання. Актуальність такої підготовки для майбутніх вчителів підтвердило опитування 172 педагогів та 194 студентів міста Макіївки, яке показало, що 97% цих студентів та 77,5% учителів дали незадовільну оцінку рівню професійної підготовки до формування пізнавальних інтересів у школярів.

Наше дослідження стану підготовки студентів педагогічного училища показало, що, навіть, добре встигаючи з психолого-педагогічних дисциплін студенти недостатньо обізнані щодо значення пізнавального інтересу у розвитку особистості молодших школярів. Їх уявлення про сутність, роль, місце пізнавального інтересу в структурі особистості учнів недостатні для того, щоб організувати процес формування зазначеної характеристики у школярів. Володіючи цілим спектром важливих педагогічних умінь, майбутні вчителі дуже часто виявляють утруднення в питаннях формування пізнавальних інтересів в учнів початкових класів. Все це значно знижує результати цілісного формування особистості школяра.

На наше переконання, стан підготовки майбутніх учителів у педагогічному училищі до формування пізнавальних інтересів у школярів вимагає відповідних змін змісту психолого-педагогічної підготовки студентів як частини обов'язкових знань та засобів діяльності, які необхідно засвоїти, так й в області технології їх засвоєння. Однак існуюча традиційна форма підготовки майбутніх вчителів початкових класів в педагогічному училищі не в повному обсязі забезпечує успішну підготовку більшості з них до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів.

Іншими словами, проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів учнів молодших класів з урахуванням тенденцій функціонування сучасної загальноосвітньої школи ще не стала предметом теоретичного аналізу. Показниками її актуальності виступає, існуючи в теорії та практиці професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, протиріччя між:

- соціальним запитом вищої педагогічної школи на вчителя початкових класів зі сформованою готовністю до розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів та здатністю до її удосконалення, фактами наявності у випускників педагогічних училищ та коледжів неякісної сформованості цієї готовності;
- між новими тенденціями, змістом та технологіями професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів та недостатньої наукової розробленості теоретичних та методичних основ, які підвищують ефективність їхньої підготовки до формування пізнавальних інтересів молодших школярів;
- між існуючими теоретичними розробками з проблеми підготовки майбутніх вчителів початкових класів до формування розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів, недостатньо розробленою цілісною технологією в сучасній педагогічній науці та практикою;
- необхідністю постійного відслідкування ефективності підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів та відсутністю науково обґрунтованого моніторингу.

Розв'язання цих протиріч складає **проблему дослідження**.

Все це обумовило вибір теми дисертації: «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Горлівського інституту іноземних мов «Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні та за кордоном» (державний реєстраційний номер 0104U000529).

Тему дисертації затверджено Донецьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти (протокол № 1 від 7 лютого 2011 року), науковою радою Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов (протокол №3 від 26 жовтня 2011 року) і узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні Національної академії педагогічних наук України (протокол №6 від 14 червня 2011 року).

Мета дослідження полягає у теоретичній розробці та експериментальній перевірці технології підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Відповідно до мети дослідження сформовані **завдання дослідження**:

- 1) теоретично проаналізувати професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів;
- 2) розробити теоретичну модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації педагогічного напрямку;
- 3) розкрити критерії та показники ефективності підготовки майбутнього вчителя до формування пізнавальних інтересів молодших школярів;
- 4) теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити технологію підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів;
- 5) розробити та впровадити в практику методику проведення моніторингу ефективності технології підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів у педагогічних училищах і коледжах.

Об'єкт дослідження: процес професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у педагогічних училищах і коледжах.

Предмет дослідження: технологія підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Теоретична значущість дослідження полягає в удосконаленні моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів та розробці технології її реалізації, критеріїв та показників ефективності цієї технології; а також методики проведення моніторингу її ефективності.

Проблема підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів розглянута як процес, в якому в єдності та взаємозв'язку формуються різноманітні аспекти майбутньої педагогічної діяльності, розв'язуються завдання розвитку особистості майбутнього вчителя в цілому.

Практична значущість дослідження полягає у підготовці методичних рекомендацій щодо впровадження технології підготовки майбутніх учителів початкових класів з формування пізнавальних інтересів у молодших школярів та методики проведення моніторингу ефективності даної технології. Узагальнені висновки та конкретні пропозиції, які наведені в дисертації, можуть бути використані педагогічними училищами та коледжами для розробки навчальних планів, програм, освітньо-кваліфікаційної характеристики молодшого спеціаліста відносно професійної готовності майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Методологічною основою дослідження є філософські положення щодо загального зв'язку, взаємообумовленості та єдності процесів навколишнього середовища, теорії пізнання та теорії особистості; сукупність методологічних підходів до аналізу об'єкта та предмета дослідження – аксіологічного (Г.Васянович, В.Гринев, І.Зязюн, М.Каган, М.Кузьмін, В.Сластьонін тощо); системного (В.Афанас'єва, І.Блауберг, Е.Юдін, В.Загвязинський тощо); компетентнісного (Н.Бібік, І.Зимня, А.Хуторський тощо), цілісного (Д.Алфімов, В.Ільїн, В.Кожевников, К.Приходченко тощо); діяльнісного (А.Леонт'єв, С.Рубінштейн, В.Давидов тощо), особистісно орієнтовного (В.Алфімов, І.Бех, О.Бондаревська, Д.Чернишов, Г.Шевченко тощо).

Для реалізації поставлених завдань були використані такі **методи дослідження**:

теоретичні: порівняльний системно-функціональний аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури з метою систематизації підходів до розв'язання обраної проблеми дослідження; узагальнення, співвідношення та класифікація з метою визначення структури професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів; моделювання – для розробки концептуальних основ підготовки майбутніх вчителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів у педагогічних училищах та коледжах; синтез прогресивних ідей щодо проектування сучасних педагогічних технологічних конструкторів з

метою проектування технології підготовки майбутніх вчителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів;

емпіричні: спостереження, бесіди, опитування, анкетування, тестування с метою визначення стану розв'язання обраної проблеми в педагогічних училищах та коледжах, рівнів сформованості у студентів експериментальної та контрольної груп різних складових готовності до формування пізнавальних інтересів молодших школярів; педагогічний експеримент – для перевірки ефективності спроектованої моделі та впроваджених технологій; методи математичної статистики для визначення достовірності отриманих емпіричних даних;

методи оцінки отриманих результатів: моніторинг як інструмент відслідкування ходу експерименту, експертне оцінювання; порівняння результатів педагогічної оцінки з результатами самоаналізу та самооцінювання студентами ступеня сформованості відповідних складових готовності до формування пізнавальних інтересів молодших школярів – для складання висновків за результатами дослідження.

Уміння формувати пізнавальні інтереси в молодших школярів є одним із значущих професійних характеристик учителя початкових класів. Його засади можуть бути закладені на підставі реалізації особистісно орієнтованого комплексу засобів підготовки студентів педучилища, які визначаються наступними умовами:

процес навчання з формування пізнавальних інтересів у молодших школярів визначається як мета даної підготовки та буде включений у навчальні програми психолого-педагогічного циклу;

забезпечення достатньо успішного засвоєння студентами у курсі педагогіки та психології сутності та ролі пізнавальних інтересів у процесі навчання;

оцінювання рівня підготовленості студентів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів відбувається через використання науково-обґрунтованих способів діагностики: анкетування, тестування, діагностуючих контрольних робіт, самооцінку, експертну оцінку.

Дослідження базується на концепціях цілісного процесу з проблеми формування особистості школяра (Б.Ананьєв, Л.Виготський, О.Гребенюк,

В.Давидов тощо); теорії вищої педагогічної освіти (Л.Архангельський, В.Журавльов, В.Загвязинський, Н.Кузьміна, Н.Нікандров, В.Слатенін тощо); ідеї проектування педагогічних систем (В.Беспалько, Л.Спірін, Ю.Татур тощо); висновках психологів, педагогів щодо проблеми формування пізнавальних інтересів учнів (М.Матюхіна, Н.Морозова, Г.Щукіна).

Дослідно-експериментальною базою дослідження є комунальний вищий навчальний заклад I рівня акредитації «Макіївське педагогічне училище» та педагогічні ВНЗ I-II рівнів акредитації Донецької області.

Дослідження проводилося в три етапи:

На першому етапі проводилася проблемно-пошукова робота, вивчалася філософська, соціологічна, психологічна, педагогічна література з даної проблеми; відпрацьовувався понятійно-термінологічний апарат дослідження; осмислювалися вихідні позиції пошукової діяльності; уточнювалися предмет та об'єкт дослідження; розроблялися вихідні положення гіпотези. На цій основі була проведена постановка проблеми та формувалися основні положення дослідження, визначалися форми, методи, зміст роботи, які сприяють підвищенню ефективності процесу формування майбутніми вчителями пізнавальних інтересів у молодших школярів.

На другому етапі вівся планомірний пошук оптимальних раціональних прийомів та педагогічних умов ефективної практичної підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів.

Головними методами цього етапу були: теоретико-методологічний аналіз наукової літератури та передового досвіду з проблеми, яка вивчається; спостереження за студентами в навчальному процесі, їх анкетування, опитування викладачів педучилища, бесіди зі студентами та викладачами, стан характеристик груп майбутніх учителів та окремих груп студентів; вивчення дидактичних матеріалів практичних курсів психолого-педагогічних та спеціальних дисциплін, педагогічної практики, створення експериментальної ситуації, моделюючих умов майбутньої діяльності з формування пізнавальних інтересів молодших школярів. В цей період моделювалися педагогічні умови та шляхи, які забезпечують

формування у студентів готовності до розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів. Була організована дослідно-експериментальна робота, яка супроводжувалася уточненням та збагаченням гіпотези, проведенням контрольних зрізів, їх аналізом.

На третьому етапі проводилася систематизація, узагальнення, кількісна та якісна обробка результатів проведеного дослідження, відбувалося доопрацювання методичних рекомендацій щодо підготовки майбутніх вчителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів. Були зроблені теоретичні узагальнення, оформлялася наукова робота.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше* розроблена та теоретично обґрунтована технологія поетапної підготовки студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації педагогічного напрямку до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Вдосконалені науково-методичний компонент підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів учнів початкових класів, зміст цієї підготовки та педагогічні умови в контексті суб'єкта-суб'єктної парадигми педагогічної освіти на основі використання сукупності методів, засобів та форм оволодіння студентами вмінь формувати інтереси учнів.

Дістала подальшого розвитку модель професійної підготовки майбутніх учителів молодших класів.

Матеріали дослідження впроваджені в процес професійної підготовки в Макіївському педагогічному училищі (акт щодо впровадження № 123/1 від 25.11.2014 р.), Красноармійському педагогічному училищі (довідка щодо впровадження №153 від 03.12.2014 р.), Донецькому педагогічному коледжі (довідка щодо впровадження №207 від 14.10.2014 р.). Достовірність та обґрунтованість результатів дослідження забезпечуються цілісним підходом до проблеми дослідження, використанням комплексу методів, адекватних предмету та завданнями дослідження, використанням сучасних наукових концепцій та обґрунтованістю теоретичних позицій.

Експериментальна база дослідження – Красноармійське та Макіївське педагогічні училища, Донецький педагогічний коледж. Всього в експерименті брали участь 127 педагогічних працівників та 652 студенти.

На захист виносяться наступні положення:

- зміст підготовки студентів педучилища до формування пізнавальних інтересів молодших школярів у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації педагогічного напрямку;

- цілісна технологія поетапної підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів досягається у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації педагогічного напрямку в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін та проходження педагогічної практики;

- методика проведення моніторингу ефективності підготовки в педагогічному училищі майбутніх учителів початкових класів з формування пізнавальних інтересів у молодших школярів.

Апробація та впровадження результатів дисертації реалізувалися шляхом публікацій основних положень, висновків та результатів дослідження, участі в:

- *міжнародних науково-практичних конференціях*: V Міжнародних та XIX Всеукраїнських педагогічних читаннях «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: здоров'я через освіту» (м. Донецьк, 2012р.), VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні та за кордоном»(м. Горлівка, 2013р.), «Професіоналізм педагога: сутність, содержание, перспективы развития» (м. Москва, 2013 р.);

- *регіональному авторському науковому семінарі професора В.Алфімова* «Соціальна і педагогічна підтримка обдарованих дітей в Україні та за кордоном» (м. Горлівка, 2013р.);

- *регіональній науково-практичній конференції* «Сучасні педагогічні технології підготовки майбутніх учителів в умовах ступеневої освіти» (м. Стаханів, 2013 р.);

- *обласних науково-практичних конференціях «Інноваційний розвиток початкової та дошкільної освіти у сучасних умовах» (м. Донецьк, 2012 р.), «Формування особистості майбутнього фахівця в умовах інформаційно-техногенного суспільства» (м. Макіївка, 2013 р.);*
- засіданні кафедри управління освітою Донецького національного університету (м. Донецьк, 2013р.).

З теми дослідження опубліковано 12 наукових робіт, з них: 7 статей – у наукових фахових виданнях, 5 статей – в інших виданнях та збірниках матеріалів конференцій, науково-методичний посібниках, 1 стаття – в іноземному науковому виданні (Словенія).

Структура. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (194 найменування), 18 додатків на 70 сторінках. Робота містить 9 таблиць (з них 7 у додатку), 8 рисунків та 4 діаграми (з них 3 у додатку). Загальний обсяг роботи становить 236 сторінок, обсяг основного тексту – 145 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

1.1. Сутність професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів

У сучасних умовах розбудови держави, національної школи суспільство не влаштовує існуючий рівень готовності випускників педагогічних навчальних закладів до професійної діяльності. Демократичні процеси в країні вимагають використання нових методів підготовки вчителя, який покликаний втілювати в життя основи якісних змін вітчизняної системи освіти. Перед педагогічною системою особливо гостро постала проблема вдосконалення роботи педагогічних ВНЗ щодо професійної підготовки майбутніх педагогів з високим рівнем професіоналізму, творчої активності, які відповідально ставилися б до результатів свого навчання та підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Нові економічні відносини не можуть не впливати на всі сфери життя України. Соціальна потреба у педагогах нового типу є природною. Однак складний етап реформ, непрості економічні умови негативно впливають на статус учителя в суспільстві. Незважаючи на всі труднощі, вітчизняній школі потрібні педагоги-професіонали, які глибоко знають свій предмет, мають добру фундаментальну та психолого-педагогічну підготовку, професійну ерудицію, високу загальну культуру, здатні формувати творчу особистість і можуть привести освіту України до європейського освітнього стандарту.

Реалізація цих завдань багато в чому залежить від процесу формування готовності майбутніх учителів до впровадження сучасних педагогічних технологій. Щоб педагогічні кадри були готові до сучасної професійної діяльності, необхідно якомога раніше ознайомлювати майбутніх фахівців з особливостями реальної педагогічної діяльності в цілому, із сучасними вимогами до навчально-виховного процесу школи, що постійно розвивається.

Звідси, одним із пріоритетних напрямів у професійній підготовці майбутніх учителів вважаємо вдосконалення їх готовності як до професійної діяльності в цілому, так і до впровадження особистісно орієнтованих технологій зокрема. Саме в педагогічному училищі, у процесі навчання, закладаються основи майбутньої педагогічної техніки, технологічної грамотності та педагогічної майстерності. Такий підхід дає можливість молодому педагогові впевнено почувати себе в професійній діяльності, швидше адаптуватися в умовах сучасної школи, успішно розв'язувати складні завдання навчально-виховної роботи, вміти вивчати особистісні якості й особливості учнів, визначати оптимальні умови педагогічного впливу, глибоко аналізувати результати своєї діяльності, вміти справлятися з емоційними та фізичними навантаженнями.

Активні процеси реформування в системі підготовки вчителів були розпочаті на початку 90-х рр. на фоні процесів деполітизації та демократизації освіти минулого століття, закріплених цілою низкою державних документів: Конституцією України (1993 р.), Законом України «Про освіту» (1991 р.), Законом України «Про вищу освіту» (1997 р.), Державною програмою «Вчитель» (2002 р.), Концепцією педагогічної освіти (1998 р.). Визначався зміст педагогічної освіти та шляхи її реформування відповідно до сучасних потреб особи і суспільства шляхом впровадження ідей народної педагогіки, поліваріантності освітніх програм, сучасних освітніх технологій навчання, інтеграції в світовий освітній простір [83].

Серед пріоритетних напрямів реформування вищої педагогічної освіти Г.Артечук було визначено необхідність демократизації та гуманізації навчально-виховного процесу у ВНЗ, органічне поєднання в ньому національних та загальнолюдських засад. Особлива увага приділялася кадровому забезпеченню освіти в Україні та системі його підготовки[12].

З 1994-1995 навчального року почали діяти тимчасові освітньо-професійні програми, тривало накопичення досвіду формування сучасної української вищої педагогічної школи. У 1996-1998 рр. було введено ступеневу підготовку і почали

виконуватися завдання, передбачені освітньо-професійними програмами підготовки молодших спеціалістів, бакалаврів, спеціалістів та магістрів.

У прийнятій Міністерством освіти та науки України програмі «Вчитель» (2002 р.) за мету визначалася необхідність забезпечення умов для повноцінного функціонування системи педагогічної освіти і якісного здійснення вчителем своїх професійних функцій як продуктивної сили суспільства відповідно до потреб його розвитку [48].

Сучасні функції професійної підготовки майбутніх учителів були визначені та продиктовані головною метою педагогічної освіти: формування вчителя, який здатний розвивати особистість дитини, зорієнтований на особистісний та професійний саморозвиток і готовий працювати творчо в закладах освіти різного типу [112; 113]. З'явилася необхідність переосмислити вітчизняний та світовий досвід освіти та формулювати конкретні завдання педагогічної освіти щодо її реформування. До основних завдань належала підготовка педагога, здатного забезпечити всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року закріпила положення про те, що підготовка педагогічних працівників є центральним завданням модернізації освіти, провідним принципом державної освітньої політики. А розроблення нових підходів до професійно-педагогічної освіти здійснювалося в руслі загальних тенденцій перетворень вищої освіти України, одна з них – створення умов для особистісного та професійного розвитку дитини та педагога [61; 115; 133].

Не можна не погодитися з думкою В.Рукасова, який зазначив, що «детермінантою сучасного суспільства є перетворення інформації в одну з головних цінностей. Особливого значення набуває також якість індивідуальних знань. Саме знання, введені в суспільний обіг, виступають джерелом збагачення національного інформаційного ресурсу» [141]. Однак мусимо констатувати, залучаючись до пошуку, переробки, засвоєння й використання накопиченої

суспільством інформації, студент усе ж усвідомлює себе насамперед споживачем, а не інтерпретатором чи поширювачем нових знань.

Мобільне зростання кількості інформації декларує потребу в готовності самостійно здобувати необхідну інформацію, структурувати та передавати її як однієї із найважливіших компетенцій фахівця. Від рівня такої готовності значною мірою залежить його духовне, психічне, соціальне благополуччя, світосприйняття та комфортність існування. Все це закладено в сучасному підході до якісного навчання, підґрунтям якого є розвиток пізнавальних інтересів [52; 58]. Суть такого підходу полягає в тому, що при вивченні будь-якого об'єкта, процесу чи явища (у природі та суспільстві) насамперед виявляються й аналізуються найбільш характерні для них аспекти. Отже, словник з психології за редакцією А.Петровського дає таке визначення поняття «пізнавальний інтерес – це емоційно усвідомлена, вибіркова спрямованість особистості, яка звернена до предмета й діяльності, пов'язаної з ним, що супроводжується внутрішнім задоволенням від результатів цієї діяльності» [137]. Це, з нашої точки зору, інтерес до навчальної діяльності, до здобуття знань, до науки, який має:

- пошуковий характер, підвищує можливості розумового розвитку учня (В.Паламарчук) [121];
- сприяє усвідомленій самостійності (О.Савченко) [144-147];
- викликає продуктивну роботу (В.Лозова) [93];
- змінює способи розумової діяльності (Г.Щукіна) [3; 185-189].

Перш, ніж розглядати проблему підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, підкреслимо, що ця проблема достатньо висвітлена в науковій літературі.

У працях Ш.Амонашвілі, Б.Ананьєва, Н.Бібік, В.Бондаревського, А.Здравомислова, О.Киричука, М.Махмутова, А.Маркової, Н.Морозової, С.Рубінштейна, О.Савченко, Г.Щукіної та інших закладено теоретичне обґрунтування та сформульовані продуктивні ідеї розвитку пізнавального інтересу школярів у процесі їх навчання [5; 6; 18; 24; 60, 74; 105; 101; 110; 140; 144; 186].

О.Леонтьєв, Н.Добринін, Л.Божович, В.Іванов, А.Матюшкін, Т.Шамова та інші вчені пізнавальний інтерес розглядали як важливий мотив навчальної діяльності учнів. Відрізняючи пізнавальний інтерес від інших мотивів навчання, дослідники вказували на такі його особливості:

- раніше і швидше за інші усвідомлюється дитиною;
- активізує інші мотиви;
- створює внутрішнє середовище розвитку;
- суттєво змінює пізнавальну діяльність, впливаючи на її характер, протікання і результат [87; 49; 21; 64; 104; 180].

Педагогічні аспекти вивчення сутності пізнавального інтересу найповніше постають у теоретико-експериментальних роботах Г.Щукіної [185-188]. Відокремлюючи пізнавальний інтерес від загального, дослідниця вказує, що він пов'язаний з ядром пізнавальної діяльності, із значущою властивістю людини – пізнавати навколишній світ не тільки з метою біологічної та соціальної орієнтації, а й з прагненням заглиблюватися в різноманітність світу, відбивати у свідомості суттєві сторони, причинно-наслідкові зв'язки, закономірності, суперечності. На цьому ґрунтується визначення інтересу як вибіркової спрямованості особистості, яка звернена до пізнання, його предметної сторони і самого процесу оволодіння знаннями [73].

Л.Артемова справедливо зазначає: «Щоб навчання було легким і бажаним, важливо пропонувати такий зміст знань, який дитина на даному етапі розвитку своєї психіки може сприйняти найбільш оптимально - зацікавлено, з найменшими труднощами» [11, с.7]. Тобто важливим є вплив пізнавального інтересу на результативність навчання в початкових класах.

Питання професійного становлення педагога розглядали класики зарубіжної та вітчизняної педагогіки, зокрема Л.Петерсон, О.Савченко, Н.Бібік, І.Зайцева, Н.Сивачук [126; 146; 18; 59; 153]. Проблема професійної підготовки майбутнього педагога є актуальною в теорії та практиці вищої школи.

Виходячи з цього, підготовка до специфічної діяльності пізнання, вважаємо, повинна бути усвідомленою майбутнім фахівцем якомога раніше.

Дослідження питань професійної підготовки майбутніх учителів відбуваються в таких аспектах: фундаментальні положення з гуманізації та гуманітаризації освіти та виховання (М.Євтух та ін.) [53]; концептуальні засади педагогіки вищої школи (А.Алексюк, І.Бех, І.Зязюн, Л.Кондрашова та ін.) [4; 17; 63; 82; 135]; наукові теорії професійної готовності вчителя (А.Капська, А.Ліненко, О.Мороз, С.Сисоєва та ін.) [72; 89; 109; 155-156]; теорії підготовки вчителя початкових класів (О.Біда, Д.Пащенко, Л.Хомич та ін.) [20; 123; 175].

Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів є предметом спеціальних досліджень багатьох учених, зокрема Ш.Амонашвілі, Н.Бібік, О.Савченко, М.Соловей, І.Тимченка та ін.[5; 18; 144; 161; 168]. У працях цих науковців визначено закономірності та принципи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, здійснено порівняльну характеристику основних наукових підходів до розв'язання проблеми формування готовності освітян до професійної діяльності в початковій школі, охарактеризовано етапи та особливості її організації в різних країнах світу.

За часів новітньої історії професійна підготовка майбутніх учителів у переважній більшості професійних навчальних закладів України та зарубіжних країн здійснювалася (і здійснюється зараз) за традиційною освітньою парадигмою. У її межах учитель початкових класів розглядається як компетентний і широкоосвічений фахівець, основною функцією якого є формування у молодших школярів елементарних знань, умінь і навичок, пізнавального інтересу тощо. До компонентів змісту традиційної педагогічної освіти входять три цикли предметів: загальнонауковий, спеціальний та педагогічний.

Окремі аспекти досліджуваної проблеми знайшли відображення у працях, де висвітлені питання професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя (О.Абдуліна, А.Алексюк, І.Зязюн, С.Сисоєва та ін.) [1; 4; 63; 155].

Аналізу обраної проблеми присвячені дисертаційні дослідження Н.Гузій «Категорія професіоналізму в теорії і практиці підготовки майбутнього педагога» (2007), Ю.Шаповал «Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до особистісно орієнтованого навчання молодших

школярів» (2007), Л.Хомич «Система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів» (1999) та ін. Значний інтерес для розуміння суті підготовки майбутніх педагогів до формування пізнавального інтересу у молодших школярів мають дослідження вітчизняних та зарубіжних учених про свідомість, самосвідомість, інтерес людини (О.Леонтьєв, С.Рубінштейн та ін.) [87; 139].

Велике значення для професійної підготовки майбутнього вчителя мають ідеї навчання учнів, їх розвиток і виховання (Л.Виготський, Л.Занков, О.Киричук, Р.Лемберг) [32; 75; 86], особистісно орієнтованої освіти (В.Сериков, І.Якіманська) [152; 191], концепція розвитку та виховання особистості як процесу її саморозвитку протягом життя (Б.Ананьєв, Р.Шакуров) [6; 179]. Тому маємо сенс розглянути проблему педагогічної підготовки з точки зору переорієнтації всієї системи на професійний розвиток і саморозвиток конкретного студента, його професійних інтересів і потреб, створення умов, спрямованих на формування пізнавального інтересу молодших школярів у професійній діяльності.

Перехід до особистісно орієнтованої технології навчання передбачає суттєву зміну вимог до організації процесу професійної підготовки майбутніх педагогів до навчально-виховної діяльності. Отже, проблему підготовки майбутнього вчителя до формування пізнавальних інтересів в учнів початкової школи доцільно розглянути з погляду особистісного, діяльнісного й компетентнісного підходів.

Особистісний підхід як базова ціннісна орієнтація навчального процесу є домінуючим у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя. Він вимагає побудови навчального процесу з урахуванням особистісних диспозицій і мотиваційних конструкцій суб'єктів навчання. Лише за таких умов стає можливим розкриття потенційних можливостей, здійснення особистісно значущого й суспільно прийнятого самовизначення, самореалізації та самоутвердження особистості майбутнього вчителя.

З позицій діяльнісного підходу професійна підготовка майбутнього вчителя до формування пізнавальних інтересів молодших школярів передбачає таку

форму активності студента, за якої він досягає свідомо поставлених цілей, що постають унаслідок виникнення певних потреб особистості.

Акцент на компетентнісному підході обумовлюється вимогами реформування національної системи освіти, тому кінцевим інтегрованим результатом навчальної діяльності у процесі професійної підготовки є компетенції суб'єктів навчально-виховного процесу.

Різні напрями фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів досліджують О.Біда [20], В.Іванова [65], Б.Кіндратюк [76], М.Парфьонов [122], Л.Петриченко [127], М.Севастьяк [149], Л.Хомич [175], Т.Філіп'єва [170] та ін. Учені доходять висновку про те, що сутність фахової підготовки майбутніх учителів полягає у формуванні готовності студентів до професійної діяльності.

Так, О.Біда зауважує, що в освіті сьогодні наявна тенденція зміщення акцентів «із набування готових знань, умінь і навичок на формування інформованого та думаючого громадянина, наявна потреба в особистісно орієнтованому навчанні та вихованні молодших школярів. Дедалі більшого значення набуває удосконалення підготовки вчителів» [20, с. 247].

Л.Хомич систему психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів визначає як «складне цілісне і багатоаспектне структурне утворення, функціонування якого спрямоване на підготовку майбутнього спеціаліста, здатного творчо підходити до розв'язання проблем навчально-виховного процесу з молодшими школярами» [175, с.3]. Ученою підкреслюється важливість єдності навчально-пізнавальної, наукової й практичної роботи студентів, спрямованої на реалізацію діяльнісного підходу.

У дослідженнях Л.Григоренко [34], О.Мороз [109], Л.Пелех [125], О.Пехоти [119], Г.Старевої [163] та інших знаходимо різні підходи до розуміння поняття «професійна підготовка вчителя» та виокремлення компонентів готовності до педагогічної діяльності.

Погоджуємося із визначенням професійно-педагогічної підготовки вчителя, яке дає Г.Старева. За словами автора, професійна підготовка майбутніх учителів – це «об'єктивно існуючий процес навчання (викладання й учіння), засвоєння майбутнім педагогом професійних загальнопедагогічних і методичних знань,

вироблення відповідних умінь і навичок студента в ході педагогічної практики; формування у нього потреб самоосвіти, самовдосконалення і самореалізації; досягнення з цією метою єдності педагогічної теорії і практики, фундаментальності та мобільності, науковості й культуро-відповідності професійних знань» [163, с. 17].

У контексті досліджуваної проблеми індивідуально-особистісні якості педагога відіграють важливу роль. Доцільним вважаємо додати такий напрям професійної підготовки майбутніх учителів, як формування їхніх ціннісних орієнтацій, що спрямовують педагогічну діяльність.

Л.Пелех у змісті професійної підготовки особистості майбутнього вчителя визначає умови ефективності впливу системи масових навчальних та виховних заходів. На думку вченої, це такі умови як: «взаємозв'язок між активною участю студентів у масових заходах і рівнем їх професійної готовності до організації виховної роботи у школі; між соціальною активністю у ВНЗ і їх готовністю до самореалізації та самоактуалізації; між впевненістю в своїх силах і їх інтелектуальною сферою та загальною ерудицією» [125, с. 16].

Зазначені аспекти професійної підготовки майбутніх педагогів є важливими у формуванні готовності здійснювати професійну діяльність і підтверджують актуальність проблеми. Вона широко висвітлюється у теорії та практиці як у психології (соціальній, інженерній, педагогічній, військовій, космічній, спортивній), так і в педагогіці. Дослідженню готовності вчителів до різних аспектів педагогічної праці приділено увагу в роботах такого дослідника, як В.Сластьонін [157-159].

У монографії К.Дурай-Новакової професійна готовність учителя розглядається як передумова його ефективної діяльності. Чинниками, що впливають на виявлення та розвиток готовності, є мотивація педагогічної діяльності, підготовка до неї, потреби, властивості особистості, задоволення у праці вчителя [51].

В.Сластьонін визначає готовність особистості до діяльності як особливий психічний стан, що сигналізує про наявність у суб'єкта образу структури певної

дії та постійної скерованості свідомості на її виконання. «Вона (готовність) містить у собі різні настанови на усвідомлення педагогічної задачі, моделі ймовірної поведінки, визначення спеціальних способів діяльності, оцінку власних можливостей у їхньому співвідношенні з майбутніми труднощами й необхідністю досягнення певного результату» [157 с. 49]

М.Парфьонов поняття «професійна готовність майбутнього вчителя» інтерпретує як «первинну фундаментальну умову виконання будь-якої педагогічної діяльності» [122, с. 6].

У дисертаційному дослідженні А.Ліненко [89] готовність майбутніх учителів до педагогічної діяльності розглядається як інтегроване особистісне утворення, що характеризується обраною прогнозованою активністю особистості під час підготовки та введення у діяльність. Аналізуються такі прояви готовності, як позитивне ставлення до праці вчителя, певний рівень оволодіння педагогічними знаннями, вміннями та навичками, самостійність у розв'язанні професійних задач, моральні якості особистості, розвиток педагогічних здібностей, наявність професійно-педагогічної зорієнтованості особистості тощо. Автор виділяє такі критерії оцінювання професійної готовності:

- характер і стабільність емоційного ставлення до педагогічної діяльності;
- швидкість і точність адаптації поведінки в змінених умовах діяльності;
- доцільність педагогічних дій;
- сформованість педагогічних здібностей;
- комунікативні вміння;
- професійно значимі властивості та якості особистості.

О.Мороз пропонує такі структурні компоненти готовності до педагогічної діяльності: психологічна, теоретична, практична; світогляд та загальна культура вчителя; необхідний рівень розвитку педагогічних здібностей, професійно-педагогічна спрямованість особистості вчителя [109].

В.Серіков у світлі своєї концепції особистісно-орієнтованої педагогічної діяльності подає інваріантні характеристики готовності вчителя до професійної діяльності:

- самообґрунтування своїх дій, самореалізацію на основі внутрішньої професійної мотивації;
- постійний пошук альтернатив чинній практиці освіти і виховання;
- визначення цілей та їх реалізація на підставі авторської моделі освіти і виховання;
- спільне з учнями осмислення (наділення змістом) елементів змісту освіти;
- внесення авторських елементів у зміст освіти і виховання;
- рефлексію власної особистісної та професійної поведінки;
- відповідальність за прийняті рішення;
- приймання або неприймання форм діяльності чи спілкування з позицій свого педагогічного ідеалу;
- орієнтацію на діалог та самозмінювання в процесі педагогічного спілкування [152].

Вважаємо, що концептуальні положення підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів мають ґрунтуватися на системно-функціональній теорії професійного становлення особистості. Отже, професійне становлення майбутнього вчителя початкових класів обумовлюється особливостями його майбутньої професії – здійсненням навчальної та виховної діяльності під час викладання практично всіх предметів курсу початкової школи.

М.Севастюк зауважує, що в професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів «метою має стати особистість фахівця, професійний розвиток студентів, їхньої педагогічно прогностичної спрямованості, компетентності, професійно значущих якостей...» [149, с. 12].

На підґрунті аналізу досліджень проблеми підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів в учнів початкової школи визначимо цей процес як усвідомлений, особистісно значущий та внутрішньо сприйнятий хід формування готовності студентів здійснювати такий вид діяльності.

Професійна підготовка майбутнього вчителя розглядається нами як підготовка його до неперервного професійного розвитку. І важливу роль у зв'язку з цим відіграє перехід від масово-репродуктивної до індивідуально-творчої

освіти, що створює умови для виявлення і формування творчої індивідуальності майбутнього вчителя.

Нові підходи до професійно-педагогічної сучасної освіти висувають за основну мету особистість зростаючої людини. Провідною є ідея розвитку дитини. Вона ґрунтується на створенні необхідних умов для розвитку особистості, забезпеченні розвитку і саморозвитку самої системи освіти та професійно-педагогічної підготовки вчителя в бік їх демократизації [84].

Функції сучасної професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя передбачають якісну підготовку майбутнього фахівця з низки напрямків. Соціально-гуманітарна функція підготовки передбачає поглиблення та професіоналізацію знань студентів з таких напрямків: українознавчого, філософського, політологічного, соціологічного, історичного, правознавчого, економічного, фізкультурно-оздоровчого, екологічного, культурологічного, релігієзнавчого, етико-естетичного і мовознавчого. Ця функція підкреслює наступність, ступеневість та безперервність здобуття особою освіти протягом життя. Психолого-педагогічна функція підготовки забезпечує студентів знаннями з фундаментальних навчальних дисциплін: педагогіки (дидактики; теорії виховання; історії педагогіки; педагогічної майстерності; порівняльної педагогіки; соціальної педагогіки; сучасних педагогічних технологій; основ педагогічного експерименту; педагогічної кваліметрії тощо) та психології (загальної психології; вікової психології; педагогічної психології; соціальної психології; історії психології; психології управління; психології професійної діяльності тощо). Вона складається з таких основоположних компонентів, як функціональне самовизначення педагога в навчальному процесі (хто я? для кого я?), його позицію; знання про критерії педагогічної дії, взаємодії, процесу; педагогічні здібності як основний показник педагогічної майстерності; рефлексію педагогічних дій на кожному інтервалі навчального процесу (для чого? що? як? чи досягнув мети?) [16; 26; 143]. Фахова функція підготовки передбачає набуття студентами теоретичних знань з основ наук відповідної спеціальності та спеціалізації, вироблення практичних умінь і навичок, необхідних для здійснення

професійної педагогічної діяльності. Її зміст визначається фундаментальними навчальними дисциплінами спеціальності та спеціалізації; навчальними дисциплінами фахового спрямування; навчальними дисциплінами з методик викладання шкільних предметів (навчальних дисциплін вищих навчальних закладів). Вона забезпечується ступеневістю вищої освіти і диференціюється з урахуванням специфіки спеціальностей. Практична функція підготовки, що є органічною складовою частиною професійної готовності майбутнього вчителя, має на меті:

- поглиблення теоретичних знань на основі практичного навчання;
- вироблення у майбутніх педагогів умінь та навичок практичної діяльності в навчально-виховних закладах;
- розвиток професійно-педагогічних умінь і навичок;
- оволодіння сучасними методами та формами педагогічної діяльності, новими прогресивними формами навчання;
- формування творчого дослідницького підходу до педагогічної діяльності.

Практична підготовка здійснюється через навчальні та фахові (педагогічні) практики [25; 2; 24; 27; 129].

Готовність майбутнього вчителя до формування пізнавальних інтересів в учнів початкової школи розуміємо як стан сформованості фахової компетентності щодо формування пізнавальних інтересів молодших школярів, яку характеризують наявність когнітивного, мотиваційного, операційно-діяльнісного та рефлексивно-творчого компонентів.

З огляду на це, значний інтерес представляє дослідження Л.Пелех, у якому визначено чотири основні напрямки організації процесу підготовки майбутнього вчителя в системі роботи навчального закладу, а саме:

- 1) розвиток особистості майбутнього вчителя має відбуватися як у процесі аудиторної роботи, так і в позааудиторній діяльності;
- 2) обов'язковою складовою цілісної концепції підготовки педагога є професійне самовиховання;

3) формування всебічно розвиненої особистості шляхом активізації в різних сферах діяльності: соціальній, політичній, науковій, художній;

4) упровадження масових форм навчально-виховної роботи в діяльність навчального закладу [125].

О.Біда підкреслює, що у вищому навчальному закладі майбутній учитель «повинен бути активно діючим суб'єктом навчального процесу, тобто співтворцем у визначенні та реалізації шляхів і прийомів освітніх завдань» [20, с. 249].

У докторській дисертації Л.Хомич обґрунтовані основні складові конструювання змісту психолого-педагогічної підготовки майбутнього спеціаліста, що має бути спрямований на досягнення головної мети навчання, становити органічну цілісну систему, утверджувати людину як найвищу соціальну цінність, забезпечувати ґрунтовний загальнокультурний розвиток особистості вчителя [175].

Навчання в педагогічному ВНЗ повинно орієнтуватися не тільки на предмет, що вивчається, але й на особистість студента, його індивідуальні особливості, потреби та інтереси. Рольове спілкування змінюється особистісним з притаманними йому підтримкою, емпатійністю, утвердженням людської гідності та довірою. Це створює атмосферу співробітництва й зумовлює потребу діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, спонукає до обміну думками, враженнями, досвідом. В організації навчання відбувається зміщення акценту з домінування окремих форм і методів навчання на визнання їх плюралізму, переваги творчої ініціативи, конструювання «ситуації успіху», «ситуації вибору», самоаналізу, самооцінки, самопізнання, самовираження, самореалізації. Саме така постановка питання дає можливість студентам спостерігати, а пізніше самим використовувати, такі прийоми та методи роботи, які впливають на формування пізнавального інтересу в усіх учасників навчального процесу. Результати аналізу традиційної та особистісно орієнтованої моделей підготовки майбутніх вчителів наведені в порівняльній таблиці (Додаток А).

Основи традиційного навчання в освіті залишилися майже незмінними і є домінуючими у педагогічних вищих навчальних закладах, хоча тенденції розвитку світової та вітчизняної педагогічної освіти переконливо доводять наявність певних змін в освітній системі. Продуктивні, творчі форми організації навчального процесу (діалог, полілог, створення ситуації успіху, драматизація дидактичних ситуацій, рольові ігри, індивідуальні завдання, творчі роботи, проблемні заняття, залучення до проектної діяльності), на думку В.Лізінського, Н.Литвиної, Л.Проколієнко та ін., створюють атмосферу співтворчості, емоційного збудження і радості від власного успіху, задоволення від «бути почутим», стимулювання творчості та неординарності [90; 88; 136; 193].

Переважно внутрішній контроль у процесі формування пізнавальних інтересів з боку особи студента, що навчається та бачить в цьому сенс, перспективну самореалізацію, а отже, і внутрішню мотивацію, внутрішню організацію, внутрішній контроль, які забезпечують ефективність професійно-педагогічної підготовки.

Реалізація теорії в особистому досвіді зміцнює творче і свідоме ставлення майбутніх учителів до педагогічної діяльності. Під час проходження педагогічної практики студенти формують такі професійні компетенції, необхідні для подальшої роботи: цілеспрямовано планувати та аналізувати свою працю в контексті нового, особистісно орієнтованого напрямку освіти, профілю роботи шкільного закладу чи проблемного напрямку, експерименту; володіти елементами методик і технологій особистісно орієнтованого навчання та виховання.

Перегляд навчальних планів в їх практичній частині, звернення до організованої самостійної праці студентів, вивчення світового досвіду професійної підготовки вчителів є проблемою, що заслуговує негайної уваги працівників вищої школи. Таким чином, можливими шляхами професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів до формування пізнавального інтересу в молодших школярів можуть бути:

- створення позитивної мотивації й особистої установки студента на розуміння, оволодіння системою знань і вмінь з формування пізнавального інтересу в молодших школярів;
- самовизначення студентів через надання їм права вибору змісту підготовки з предметів педагогічного блоку та способів їх засвоєння;
- гнучкість, варіативність, адаптивність і відкритість змісту й організаційних форм навчання по відношенню до індивідуальних особливостей студентів і умов підготовки шляхом вільного вибору студентами спецкурсів і спецсемінарів з педагогічної тематики;
- насичення педагогічних курсів методологічними, теоретичними, практичними положеннями формування пізнавального інтересу в молодших школярів;
- різноплановість і пріоритет інтенсивних, в першу чергу, дослідницьких методів навчання;
- особистісно-гуманітарна орієнтація майбутнього педагога на основі поваги до особистості і вибору студента.

Виходячи зі змісту поняття готовності, визначаються завдання підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів дітей:

- сприяти усвідомленню студентами актуальності проблеми формування пізнавальних інтересів молодших школярів для поліпшення якості освіти учнів початкових класів;
- сприяти здобуттю студентами теоретичних знань з технологій формування пізнавальних інтересів молодших школярів (навчання як дослідження, проектна, особистісно—орієнтована, інтерактивна);
- формувати вміння проектувати шляхи та засоби формування пізнавальних інтересів молодших школярів з урахуванням індивідуальних рівнів їх розвитку;
- формувати рефлексивні вміння, інноваційність, творчість.

Цілеспрямована робота над створенням педагогічних умов для професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя до формування пізнавального інтересу в молодших школярів:

- сформує студентам підґрунтя для розуміння необхідності і актуальності реалізації в освітньому середовищі технологій особистісно орієнтованого навчання та виховання;

- сформує у майбутнього вчителя позитивну мотивацію організації процесу формування пізнавального інтересу в молодших школярів; виробить почуття задоволення його власним соціальним статусом;

- збагатить теоретичні курси циклу психолого-педагогічних дисциплін в педагогічному університеті практично значущими професійними знаннями з формування пізнавального інтересу в молодших школярів;

- позааудиторна робота студентів з вивчення особливостей формування пізнавального інтересу в молодших школярів засобами педагогічної практики стане початком формування особистісного досвіду майбутнього вчителя;

- покладе основу науковим студентським дослідженням в галузі технологій формування пізнавального інтересу в молодших школярів (рефератам та курсовим роботам);

- збагатить кожного учасника особистісно орієнтованого навчально-виховного процесу в педагогічному університеті досвідом суб'єкт-суб'єктних відносин;

- сприятиме формуванню і розвитку особистісних (емпатія, захоплення, толерантність, повага до особистості) та професійних (організаторських, мобілізаційних та комунікативних) якостей майбутнього вчителя.

Проведений аналіз першоджерел з теми дослідження дозволив визначити педагогічні умови з підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів:

- а) здійснення підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів на засадах технологічного підходу завдяки розробці та впровадженню в навчально-виховний процес відповідної технології;

б) цілісний характер підготовки, що забезпечується включенням до змісту моделі напрямків, спрямованих на формування у майбутніх учителів функціональних і особистісних компонентів готовності;

в) спрямованість підготовки майбутніх освітян на становлення їх як суб'єктів особистісно орієнтованого навчання молодших школярів.

Крім зазначеного, вважаємо, що умовами забезпечення сучасної професійно-педагогічної підготовки у педагогічних ВНЗ є не тільки орієнтація професійно-педагогічної підготовки студента на формування готовності майбутнього вчителя до формування пізнавальних інтересів, а й особистісна орієнтація освітнього середовища під час навчально-виховного процесу.

1.2. Модель підготовки майбутніх вчителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів

Практична реалізація завдань сучасного суспільства залежить, насамперед, від учителя як носія духовного, інтелектуального та культурного потенціалу, що детермінує розвиток людини та суспільства як сьогодення, так і майбутнього. З урахуванням означених потреб постала гостра необхідність формування високопрофесійного, компетентного вчителя нової генерації, який змінив би сенс і характер професійно-педагогічної діяльності відповідно до вимог оновленої школи, одним із завдань якої є підготовка її випускників до самоосвіти впродовж усього життя. Вирішення його неможливе без сформованих пізнавальних інтересів.

З метою встановлення ефективності підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів нами було вивчено відповідну практику діяльності десяти педагогічних ВНЗ I-II рівнів акредитації України. Вивченню підлягали державні стандарти (освітньо-кваліфікаційні програми та освітньо-кваліфікаційні характеристики), навчальні плани, робочі навчальні програми дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, наскрізна та робочі програми з різних видів педагогічної практики з основної та додаткової

кваліфікації, тематика та зміст курсових робіт, система позааудиторної роботи студентів (гуртки, факультативи тощо).

В результаті аналізу було встановлено, що навчальний процес, безумовно, спрямований на формування у студентів умінь щодо розвитку пізнавальних інтересів учнів школи I ступеня, але він у повній мірі не задовольняє рівень сучасних загальнодержавних вимог, а тому потребує змін:

- підвищення ролі особистої значимості професійної діяльності вчителя;
- постійного та системного збагачення теоретичного матеріалу новими моделями та технологіями формування пізнавальних інтересів та навичками оперування ними;
- піднесення мотиваційного рівня професійно-педагогічної підготовки студентів, надання йому статусу особистої значущості шляхом використання форм і засобів самореалізації особистості;
- збільшення самостійного навантаження студентів за рахунок його урізноманітнення.

Для вдосконалення підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів ми можемо звернутися до досвіду реалізації цієї проблеми у країнах світу. Характерною особливістю програм підготовки вчителів початкових класів у розвинених країнах є їх варіативність і подрібнення педагогічних курсів. Традиційними для більшості західних країн є органічне сполучення фронтальних (лекційних, семінарських і практичних) та індивідуальних (тьюторських) форм навчання. Серед методів навчання переважають проблемні та дискусійні. Виключне значення надається таким практичним методам навчання, як мікровикладання, моделювання навчальних ситуацій, рольові ігри [77; 78].

Цілеспрямований аналіз документів освіти дає змогу дійти висновку про те, що у більшості країн світу реформування й удосконалення педагогічної освіти здійснюється на основі ідей неперервної освіти, яка рекомендована ЮНЕСКО як найбільш досконала система освіти сучасності. Згідно з головними позиціями цієї системи навчання процес формування та розвитку особистості вчителя

розпочинається ще у школі, продовжується у ВНЗ і остаточно реалізується у сфері післядипломної освіти.

У зв'язку з цим актуалізується необхідність виділення тих системоутворюючих факторів, які забезпечують послідовність і наступність окремих етапів професійної підготовки:

- інваріантність видів навчальної та професійної діяльності, яка презентується студентам;
- неперервність професійного розвитку;
- передача на певному етапі ініціативи студентам;
- створення таких психолого-педагогічних умов, за яких студент із об'єкта професійної підготовки стає суб'єктом своєї власної професійної діяльності.

У закордонних ВНЗ досягають високих показників професіоналізму у підготовці майбутнього педагога завдяки тому, що допомагають кожному студенту визначити реальні для нього цілі навчання та індивідуальний план їх досягнення. На професіоналізм педагога головним чином впливають особливості його особистісних мотивів, прагнень і цільових установок.

Зарубіжні спеціалісти визнають, що випускники педагогічних навчальних закладів України відрізняються від їхніх більш глибокими теоретичними знаннями. Проте багато молодих учителів, які опиняються в реальних умовах школи, часто відчують труднощі в організації навчального процесу в класі, у формуванні пізнавальних інтересів у школярів молодшої школи. Причиною цього, на нашу думку, є неготовність наших студентів до формування пізнавальних інтересів у дітей молодшого шкільного віку, а перешкодою на цьому шляху є відсутність чітко відпрацьованих моделей формування пізнавальних інтересів.

Сьогодні базова педагогічна освіта потребує оновлення структури, змісту освіти та педагогічних технологій підготовки вчителя відповідно до потреб швидкозмінної школи та ринку праці. Головне завдання педагогічних навчальних закладів – підготувати професійно компетентного фахівця. Його вирішення вимагає нових кваліфікаційних характеристик і моделі сучасного педагога. Але всі інноваційні технології носитимуть лише зовнішній характер, якщо не зміняться

ціннісні орієнтації у праці вчителя, не відбудеться принципова орієнтація на особу учня в методиці роботи.

Процес формування особистості вчителя в період його навчання в системі базової педагогічної освіти може бути представлений як стратегія, що реалізується на основі принципів, розроблених В.Сластьоніним, Н.Мажар [158]:

- єдність соціального і професійного розвитку особистості майбутнього фахівця в умовах гуманізації та гуманітаризації педагогічної освіти;
- облік новітніх тенденцій розвитку та функціонування в соціумі; фундаменталізація педагогічної освіти у взаємозв'язку з його практичною спрямованістю;
- варіативність, динамічність змін у змісті, формах і методах підготовки вчителя відповідно до вимог сьогодення та прогнозів на майбутнє;
- демократизація педагогічної освіти, що припускає розвиток активності, ініціативи та творчості учасників педагогічного процесу.

Базова вища педагогічна освіта є самостійним, якісно визначеним рівнем системи педагогічної освіти. Вона забезпечує здобуття доступної практико-зорієнтованої педагогічної освіти та виконує значну роль у задоволенні освітніх потреб населення.

Розвиток системи педагогічної освіти I-II рівня акредитації визначають:

- сучасні тенденції в державно-політичному та соціально-економічному розвитку України, окремих регіонів;
- нові завдання української освіти;
- внутрішні проблеми вищої педагогічної освіти.

З урахуванням названих тенденцій підготовка спеціалістів повинна бути зорієнтована на сприяння вирішенню найважливіших стратегічних завдань всієї системи освіти:

- збереження та зміцнення здоров'я дітей і підлітків;
- духовне виховання і розвиток творчого потенціалу учнів;
- збереження і розвиток самобутності підростаючого покоління, а також формування культури міжнаціонального спілкування;

- підтримка та розвиток сільської школи.

Педагогічний навчальний заклад повинен підготувати випускника до самостійної педагогічної діяльності в умовах модернізації освіти.

Основна мета базової педагогічної освіти – підготовка кваліфікованого вчителя, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, відповідального, такого, що вільно володіє уміннями і навичками, необхідними в своїй професії, здібного до ефективної роботи за фахом, готового до постійного професійного зростання, соціальної і професійної мобільності, а також задоволення особистості в здобутті відповідної освіти.

Існуюча система професійно-педагогічної підготовки у педагогічному ВНЗ I-II рівнів акредитації значною мірою спрямована на теоретичне осмислення суті навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи. Як показує досвід, не завжди приділяється належна увага формуванню комплексу професійно значущих якостей особистості, які забезпечують високий рівень професіоналізму майбутніх учителів у конкретних умовах складного сучасного педагогічного процесу.

Саме професійна підготовка майбутнього педагога до формування пізнавальних інтересів молодших школярів є важливою передумовою для досягнення досконалості в подальшій педагогічній діяльності. Формування такої готовності майбутніх учителів у ВНЗ I-II рівнів акредитації сприятиме ефективному просуванню у професійній діяльності. Діяльність викладачів, спрямовану на створення для студентів педагогічних умов щодо формування пізнавальних інтересів, повинна бути представленою у вигляді технологічних кроків:

- аналізу рівня готовності студентів до формування пізнавальних інтересів;
- організації діяльності з вироблення мети навчальної діяльності і сприйняття її студентами;
- спрямованість самостійної роботи та формування прийомів пізнавальної діяльності;
- планування діяльності (спочатку спільно з викладачем, а потім самостійно);
- проведення контролю, самоконтролю та задоволення потреби студента в

процесі використання створеного продукту діяльності (продуктом тут виступає індивідуальність і особистість самого студента, його індивідуальні особливості, особистісні якості, покладені в основу професійних), при постійному встановленні відповідності його соціокультурним нормам;

- оцінки діяльності кожного студента залежно від рівня сформованості професійних компетенцій і якості організації всіх попередніх етапів;

- діагностики рівня готовності студента педагогічного ВНЗ першого рівня акредитації до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів.

Реалізуючи вищезазначені кроки, необхідно враховувати, що процес підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів є складовою системи загальнопедагогічної підготовки вчителя. Як частина цієї системи, він повинен поділятися на етапи, адекватні етапам руху системи в цілому, підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності.

Процес підготовки студентів має певну динамічну структуру. Його доцільно розкласти на ряд етапів, залежно від вирішуваних ним завдань. Послідовність завдань повинна відображати змінний характер змісту, форм і методів зв'язку теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів початкових класів і, за нашим задумом, повинна забезпечити розвиток цілісної підготовки студента до формування пізнавальних інтересів молодших школярів у межах можливостей педагогічного училища.

Автори ряду досліджень (С.Лупінович, Ю.Львова, А.Маркова, Н.Морозова, Г.Щукіна та ін.) підкреслюють, що вчителі, проводячи роботу з формування пізнавальних інтересів молодших школярів, у багатьох випадках виконують її, не усвідомлюючи, як і чому вони діють так, а не інакше. З цієї причини в масовому порядку вже наявний інтерес до знань в учнів поступово згасає та в деяких учнів з'являється стійке небажання вчитися. Залежить це, перш за все, від професіоналізму вчителя. Усвідомлення цього, прийняття студентами пізнавальних інтересів як мети власного навчання є необхідною умовою їх підготовки до формування пізнавальних інтересів школярів [94; 95; 100; 101; 110; 185-189].

Готовність майбутнього вчителя початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів базується на психологічній, педагогічній і предметній підготовці, що передбачає насамперед сформованість особистісних якостей педагога.

Узагальнюючи підходи вчених до готовності як до результату професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя, можна стверджувати, що готовність є цілісним стійким утворенням і, на думку А.Ліненка, С.Сисоевої та ін., має ряд позитивних якостей:

- ґрунтується на досвіді, легко актуалізується;
- є стійкою характеристикою, не потребує постійно нового формування у зв'язку з непередбаченою педагогічною ситуацією;
- є динамічною, піддається розвитку і може досягати більш високих рівнів [89; 156].

Проведення теоретичного аналізу основних дефініцій з проблеми дослідження дало нам змогу узагальнити поняття готовності майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів як цілісного особистісного утворення, що характеризується сукупністю гуманістичних і практичних ціннісних орієнтацій, фаховою компетентністю з питань формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Для реалізації мети та завдань дослідження розроблено й обґрунтовано Модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, під якою розуміємо єдність цілей, змісту, методів, засобів процесу підготовки, їх взаємодію, що забезпечує найдоцільніший шлях досягнення поставленої мети та розв'язання завдань (рисунок 1.1 «Модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів»). На основі запропонованої Моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів можна наповнити дидактичним змістом будь-яку технологію навчання у підготовці майбутніх учителів початкових класів. Модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ

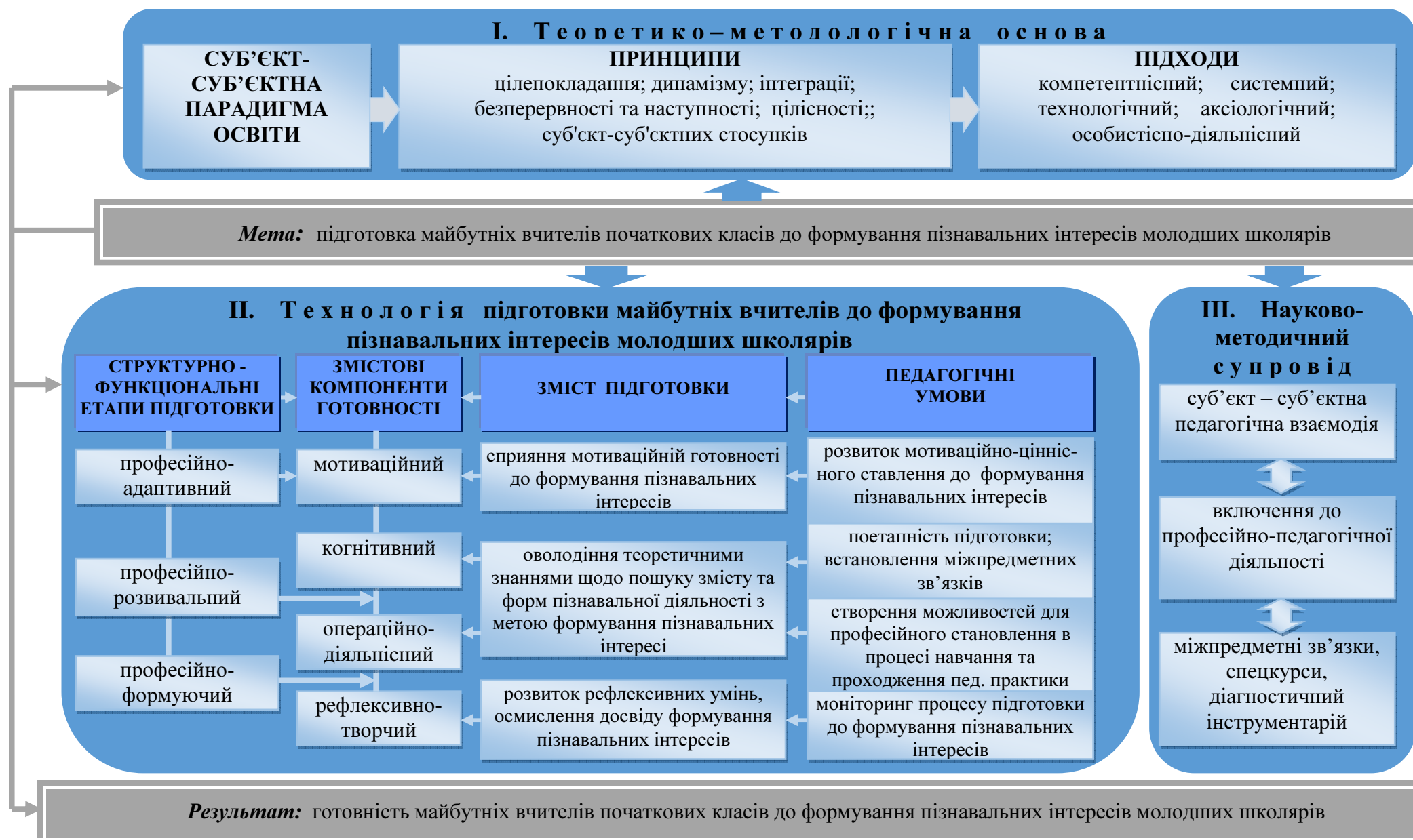

Рис.1.1. Модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів

школярів розкриває технологію підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів. Зазначимо, що метою фахової підготовки є набуття студентами професійних умінь щодо виконання відповідних видів педагогічної діяльності на високому професійному рівні, що ґрунтуються на системі знань про сутність, види, функції педагогічної діяльності та вдосконалюються разом з ними. Професійні вміння є необхідним складником успішної самореалізації людини, а у свою чергу процес формування професійних умінь сприяє розвитку професійно-особистісних якостей та творчих здібностей фахівця. Ефективність підготовки сучасного спеціаліста забезпечується формуванням професійних умінь, що відповідають загальнопрофесійним, соціально-психологічним, спеціально-професійним завданням фахової підготовки.

Означена Модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів ґрунтується на таких базових принципах:

- цілісності, що дозволяє забезпечити взаємозв'язок та єдність усіх компонентів структури, цілісну відповідність оцінці отриманих результатів;
- динамізму (дає право здійснювати відбір смислового наповнення з урахуванням спрямованості від простого до складного, від знайомого до нового); динамічність змін у змісті, формах і методах підготовки вчителя відповідно до вимог сьогодення та прогнозів на майбутнє;
- безперервності та наступності, який забезпечує можливість упровадження протягом всієї професійної діяльності результатів, їх адекватність можливостям виконавців і ресурсному забезпеченню; цілісність, послідовність етапів підготовки вчителя до формування пізнавальних інтересів молодших школярів; змістове й організаційне поєднання періодів навчання та професійної діяльності через відвідування системи спецкурсів під час проходження курсів підвищення кваліфікації й науково-практичних семінарів, тренінгів, проектів професійного розвитку в період професійної (після навчання у ВНЗ) діяльності;

- інтеграції, що передбачає зв'язування окремих диференційованих частин здобутих знань, умінь і навичок із застосуванням інтерактивних технологій навчання в єдине ціле, має на увазі певну впорядкованість, узгодженість, систематизацію в знаннях, що сприяє зближенню і зв'язку педагогічних, психологічних, методичних наук, теоретичних і практичних знань, умінь, навичок, набутих студентами у ВНЗ в галузі формування пізнавальних інтересів у своїй подальшій професійно-педагогічній діяльності;

- цілепокладання професійної підготовки вчителя повинно бути конкретним, практично спрямованим, професійно й особистісно значущим, мати стимулюючу дію на суб'єктів педагогічної освіти: студентів, педагогів;

- суб'єкт-суб'єктних стосунків, які передбачає навчання, що ґрунтується на діалозі рівних партнерів, демократичних відносин у навчанні, де викладач і студент - рівноправні, рівнозначні суб'єкти освітнього процесу. Викладач – організатор, помічник, консультант, студент – виконавець – споживач інформації, активний учасник навчально-виховного процесу. Цей принцип передбачає встановлення істинно гуманних відносин між викладачами ВНЗ і студентами, що згодом стане проекцією у стосунках учитель – молодший школяр у початковій школі.

Структура зазначеної Моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів складається з трьох частин:

- 1 – теоретико-методологічної частини;
- 2 – технологічної частини;
- 3 – частини, що представлена науково-методичним супроводом.

Теоретико-методологічною основою проектування моделі є суб'єкт-суб'єктна парадигма, що спрямована на навчання, центром якого є особистість дитини, її самобутність, самоцінність: об'єктивний досвід кожного спочатку розкривається, а потім узгоджується зі змістом освіти. В дослідженні подано науково-теоретичне обґрунтування концептуальних підходів щодо підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів

молодших школярів, а саме: компетентнісного, системного, особистісно орієнтовного, особистісно-діяльнісного тощо.

Доведено, що доцільним механізмом упровадження компетентнісного підходу до підготовки майбутнього вчителя початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів є встановлення переліку компетентностей, які повинні бути сформовані під час навчально-виховного процесу, практичної підготовки та їх змістовного наповнення.

«Професійна компетентність має сформуватися в процесі навчання та містити знання, вміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості», - зосереджує увагу О.Пометун [132, с. 64]. Сучасна професійна діяльність майбутнього вчителя початкових класів базується на його підготовці як високопрофесійного фахівця, який ознайомлений із сучасними світовими вимогами до навчально-виховного процесу школи першого ступеня, підготовлений до організації навчальної діяльності молодших школярів як педагогічної взаємодії, що спрямована на розвиток кожної особистості, її підготовку до розв'язання завдань життєтворчості.

Технологічний блок моделі містить поетапну технологію підготовки студентів – майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, під якою розуміємо систему узгодженого за цілями, завданнями освітнього процесу, що дозволяє за допомогою педагогічних форм, методів, засобів надати конкретному педагогічному явищу (готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів) задані особистісні властивості й якості.

У процесі дослідження обґрунтовано, що професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів може бути успішною за таких педагогічних умов, як:

- розвиток мотиваційно-ціннісного ставлення до формування пізнавальних інтересів;
- поетапність підготовки; встановлення міжпредметних зв'язків;
- створення можливостей для професійного становлення в процесі навчання та проходження педагогічної практики;

- моніторинг процесу підготовки до формування пізнавальних інтересів.

Поставлена мета реалізується в низці завдань: перевірити ефективність розробленої моделі, що відображає реалізацію методики підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів. Згідно з нашою технологією найефективніше професійні вміння формуються в процесі практичного навчання. Зміст та структура підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів охоплює такі компоненти, як мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивно-творчий.

Встановлено, що мотиваційний компонент підготовки до формування пізнавальних інтересів молодших школярів визначає професійну спрямованість особистості майбутніх учителів початкових класів, єдність мотиваційно-ціннісних орієнтацій, в основі яких найвищою цінністю виступає молодший учень й потреба у формуванні в них пізнавальних інтересів; прагнення включати молодших школярів у спільну діяльність; віра в можливості та здібності кожного учня; уміння усвідомлювати потреби та мотиви молодших школярів. Мотиваційний компонент є провідним у структурі підготовки до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, тому що вони створюють підґрунтя для реалізації у педагогічній діяльності особистісно зорієнтованої позиції.

Когнітивний компонент включає систему теоретичних знань про концепцію формування пізнавальних інтересів молодших школярів, її варіативність, методи та тактики, що необхідні для організації навчально-виховного процесу в початковій школі.

Операційно-діяльнісний компонент підготовки - це сукупність умінь і навичок майбутнього вчителя школи I ступеня, що забезпечують успішність виконання певних дій із формування пізнавальних інтересів молодших школярів; уміння організовувати навчальну діяльність учнів, спрямовану на формування пізнавальної активності, практичні дії з організації ділового спілкування школярів.

Рефлексивно-творчий компонент підготовки до формування пізнавальних інтересів молодших школярів охоплює самоаналіз власної особистості, діяльності та

спілкування; вміння знаходити способи адекватних педагогічних прийомів, спрямованих на формування пізнавальних інтересів молодших школярів; співвідносити цілі та результати цієї роботи; здійснювати корекцію дій на основі рефлексивного аналізу.

Таким чином, узагальнююча характеристика компонентів підготовки майбутнього вчителя стала для нас основою для визначення їх показників, виявлення особливостей та рівнів готовності майбутнього вчителя початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, розглянутих раніше. Запорукою успішності функціонування розробленої Моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів є науково-методичний супровід цього процесу, під яким розуміється керована, спеціально організована продуктивна взаємодія суб'єктів, що припускає впорядковану сукупність наукового змісту й категоріального апарату формування пізнавальних інтересів, впровадження в педагогічний процес вищого навчального закладу інноваційних технологій, засобів, форм і методів, моніторингових вимірювань, що забезпечують якість формування готовності майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавального інтересу дітей молодшого шкільного віку.

1.3. Рівні та показники ефективності підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів

Сучасний етап відродження самостійності України, інтеграція її у світове товариство потребують створення нової системи освіти, спрямованої на формування освіченої, творчої особистості, а також забезпечення умов для найповнішого розкриття її здібностей, задоволення освітніх потреб. Сучасна освіта визначається як «стратегічна основа розвитку особистості, суспільства, нації й держави, запорука майбутнього» [115]. У реалізації цієї системи важлива роль відводиться вчителю, який формує інтелектуальний потенціал гуманного суспільства.

Головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, формування покоління, здатного навчатися протягом життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства.

У центрі всіх новозмін в освіті – педагог. Тому виключна увага і вимоги повинні ставитися саме до педагогічної освіти та її складової – професійно-педагогічної підготовки. Категорія «підготовка до професійної діяльності», одна із центральних у професійній педагогіці та психології праці, була введена в науковий обіг наприкінці XIX ст. Упродовж понад 100-річної історії застосування її зміст зазнавав суттєвих змін. Підготовка вчителя до професійної діяльності та його готовність до даного напрямку педагогічної діяльності стала предметом спеціальних досліджень учених, починаючи з 70-х років XX ст. Ретроспективний аналіз дозволив виявити співіснування найрізноманітніших наукових підходів до визначення цього поняття та структури готовності: психофізіологічного, функціонального, особистісно-функціонального, культурологічного.

Ми, трактуючи готовність учителя початкових класів до формування пізнавальних інтересі молодших школярів у контексті особистісно-функціонального підходу, розуміємо її як інтегративну якість особистості, що являє собою єдність особистісних і функціональних компонентів та є умовою успішної професійної діяльності гуманістичного спрямування. Як її особистісні компоненти ми розглядали мотиваційну, інформаційну, процесуально-діяльнісну та рефлексивну складові, а як функціональні компоненти – здатність до виконання конструктивної, організаційної, комунікативної та гностичної функцій професійної діяльності гуманістичного спрямування.

Л.Волик у процесі діагностики готовності майбутніх учителів початкової школи використовує такі критерії: теоретичний (знання теоретичних положень освіти та виховання), особистісний (самоповага, відповідальність, емпатія, доброзичливість, самосвідомість, відкритість, безконфліктність) та діяльнісний (здатність до співпраці, адекватне педагогічне спілкування, комунікативно-мовленнєва та соціокультурна компетенції) [33, с. 16].

Поняття «готовність вчителя до професійної діяльності» переважна більшість учених тісно пов'язує з поняттям «професійна підготовка». Професійна підготовка розглядається науковцями як процес формування готовності майбутнього педагога до професійної діяльності, а готовність – як її мета і результат. Проблема підготовки майбутнього вчителя до успішної професійної діяльності на засадах особистісно орієнтованої педагогіки стала предметом наукового вивчення І.Беха, І.Зязюна, В.Коваленка, Г.Старевої та інших учених, починаючи з другої половини ХХ ст.. Методологічною основою її розв'язання є основні положення гуманістичної філософії та особистісний підхід. У сучасній професійно-педагогічній підготовці важливу роль відіграє загальна стратегія професійного розвитку особистості, яка враховує соціальну, змістовно орієнтовану, процесуально орієнтовану і особистісно орієнтовану спрямованості [17; 63; 79; 163; 134].

Основною функцією професійно-педагогічної підготовки в педагогічному навчальному закладі стає підготовка студента до здійснення різноманітних видів професійної діяльності, «формування концепції життя і професійної долі» (А.Макаренко) [98].

У той же час у навчальному процесі вищого педагогічного закладу освіти яскраво виражений функціоналізм. Він виявляється у відсутності узгодженості викладання дидактики, теорії виховання і методики викладання предмету, а також у безсистемності спецсемінарів та спецкурсів. Як результат – студенти не здобувають необхідної підготовки до реалізації цілісного педагогічного процесу, а, навпаки, уводяться від нього штучним розведенням процесів навчання і виховання. Звідси, особливу актуальність набуває пошук сукупності умов, врахування яких у процесі професійно-педагогічної підготовки приведе до розвитку у майбутнього вчителя системного бачення педагогічного процесу як цілісного явища і готовності до його реалізації (В.Сластьонін) [157-159].

Зміна ідей, принципів, пріоритетів докорінно змінюють акценти, функції, а отже, зміст, структуру професійно-педагогічної підготовки на сучасному етапі.

Перенесення основних акцентів із когнітивного плану (система знань, умінь і навичок) на розвиток творчих можливостей особистості зумовило зміну характеру сучасної професійно-педагогічної підготовки, її змісту та функцій.

Але зміст учіння в професійно-педагогічній підготовці, на думку І.Зязюна, структурується не лише програмою, а й педагогом у такий спосіб, щоб досвід студента актуалізувався (з потреб вирощувалася мета), забезпечував приріст до індивідуальних норм (на основі опорних знань і нової інформації самостійно робився основний висновок – маленьке відкриття), практично реалізувався (метод вимагає способу діяльності, що розвиває здібності кожного суб'єкта учіння): створюється позитивне прирощування до потреб, норм, здібностей, забезпечується цілісний педагогічний процес, здійснюється «вирощування» особистості.

Єдність виховання, учіння, розвитку така ж природна річ, як органічна єдність потреб, норм і здібностей. Ця цілісність забезпечує перетворення суб'єктів учіння в суб'єкти педагогічного процесу: виховання – самовиховання, розвиток – саморозвиток, учіння – самоучіння, що й має відбуватися в освітній практичній діяльності [128].

Проблема відбору змісту професійно-педагогічної підготовки дійсно є найважливішою проблемою педагогічної науки, бо саме він закладає фундамент формування загальної компетентності вчителя. Тому в його основі повинен розташовуватися особистісно-діяльнісний підхід, що передбачає безпосередню участь студента в житті школи, рішення ним самим педагогічних завдань, що поступово ускладнюються.

Розглядаючи професійно-педагогічну підготовку, І.Зязюн на перше місце виносить психолого-педагогічну підготовку, що, в свою чергу, складається з таких основоположних компонентів:

«- функціональне самовизначення педагога в навчальному процесі (хто я? для кого я?), його позиція;

- знання критеріїв педагогічної дії, взаємодії, процесу;

- педагогічні здібності як основний показник педагогічної майстерності (Як я реалізую критерії педагогічного процесу? Чи ті методи використовую? Якою мірою впливаю на студентів, чи є для них авторитетом, зразком для наслідування? Наскільки продуктивно думкою «виращую» технічні, комунікативні, рефлексивні, естетичні здібності?);

- рефлексія педагогічних дій у кожному інтервалі навчального процесу (для чого? що? як? чи досягнув мети?)» [128, с.20].

До структури професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя входять дисципліни: педагогіка, історія педагогіки, основи педагогічної майстерності, методика виховної роботи, нові освітні технології, спецкурси та спецсемінари педагогічної тематики. У навчальних посібниках педагогічні знання визначаються як категорійний апарат мислення вчителя і засвоюється на кожному наступному етапі підготовки в тому випадку, якщо стають особистісно значущими [28].

Ваговою частиною професійної підготовки майбутнього вчителя, її системоутворюючим стрижнем є педагогічна практика студентів, яка поки що не організується як середовище для самоактуалізації особистості майбутнього вчителя. Вона не зводиться до набуття індивідуального досвіду студента. Цей досвід потребує теоретичного обґрунтування і роз'яснення. А практична діяльність студентів у період педагогічної практики є одноразово пізнавальною діяльністю для майбутніх учителів,

У процесі педагогічної практики студенти усвідомлюють роль і об'єктивну необхідність теоретичних знань, їх прикладний характер, проявляють критичне відношення до здобутих знань, аналізують їх, накопичують, теоретично осмислюють, моделюють на їх основі, або, змінюючи, проектують свою діяльність.

Реалізація теорії в особистому досвіді зміцнює творче і свідоме ставлення майбутніх учителів до педагогічної діяльності.

Таким чином, засвоєння основ педагогічної теорії і практичне знайомство зі шкільною практикою відбувається в процесі спільного розвитку тісно пов'язаних

між собою пізнавальної і предметно-практичної діяльності майбутніх учителів. А засвоєння системи педагогічних знань є передумовою оволодіння змістовою і оперативною сторонами навчально-виховного процесу в їх органічній єдності. З огляду на принцип єдності теорії й практики, можна констатувати, що метою сучасної професійно-педагогічної підготовки є готовність майбутнього вчителя до формування пізнавального інтересу у системі особистісно орієнтованого навчання. Про якість професійно-педагогічної підготовки судять за рівнем готовності майбутніх учителів.

Професійна підготовка майбутнього вчителя визначається вимогами, що ставляться як до його особистості, так і до характеру професійної діяльності, вираженої у професіограмі. Остання містить в собі: основні функції, вимоги до вчителя, необхідні теоретичні знання, перелік педагогічних вмінь, навичок, цінностей, інтегративні професійно-особистісні якості. Професіограма моделює результат педагогічної освіти (Додаток Б).

Підготовка до педагогічної діяльності передбачає формування таких якостей особистості, які забезпечать майбутньому педагогу можливість усвідомлено і компетентно здійснювати професійну діяльність (А. Й. Капська). Тобто, робота з особистістю дитини потребує від самого педагога формування наступних особистісних професійних якостей:

- якості особистості, що відображають загальну і професійно-педагогічну спрямованість: відповідальність, любов до дітей, благородство, доброта, принциповість, правдивість, працьовитість;

- риси інтелектуальної сфери особистості: допитливість, кмітливість, ерудиція, дотепність, уміння виділити головне, логічність мислення і розвинута мова;

- емоційно-вольові якості особистості: витримка, самовладання, життєрадісність, рішучість, вимогливість до себе і дітей;

- соціально-психологічні якості: ввічливість, справедливість, доброзичливість, діловитість, організаторські здібності;

- сенсорно-перцептивні характеристики: розподіл уваги, спостережливість, пам'ять на обличчя, педагогічне уявлення, здатність бачити очима дитини, емпатія, фантазія, почуття гумору;

- риси самосвідомості особистості: самокритичність, впевненість у собі, почуття власної гідності [72].

У зв'язку з цим, якість професійно-педагогічної підготовки в педагогічному навчальному закладі в значній мірі залежить від особистості викладача, його духовного обличчя, професійної компетенції, знань сучасної школи і передового педагогічного досвіду, дослідницької культури, творчого ставлення до справи, вміння співробітничати з колегами, педагогічної майстерності тощо. А це, в свою чергу, актуалізує питання удосконалення традиційно існуючих стосунків між викладачем і студентом в сторону збільшення суб'єктності кожного з них. Ось тому, як стверджує І.Середа, «головний напрямок розвитку сучасного педагогічного вищого навчального закладу – перехід від масово-репродуктивної до індивідуально-творчої освіти, що створює умови для виявлення, формування і розвитку творчої особистості кожного майбутнього вчителя» [151, с. 96].

В процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів у стінах педагогічного навчального закладу, необхідно формувати такі якості, як емпатія (здатність відчувати емоційний стан іншої людини, вміння співчувати); толерантність (здатність розуміти і приймати людину такою, якою вона є); здатність обґрунтувати свої вчинки, дії; вміти виділяти мотиви своєї діяльності; рефлексивно виділяти труднощі учня та власні. Але найважливішою, на нашу думку, характеристикою підготовленості вчителя до професійної діяльності є професійна компетентність, що являє собою сукупність комунікативних, конструктивних, організаторських умінь та здатність і готовність практично їх використовувати в роботі.

Майбутній вчитель повинен бути готовим до формування пізнавальних інтересів молодших школярів у системі особистісно орієнтованого навчання. Це має стати важливим завданням професійно-педагогічної підготовки в педагогічному ВНЗ I-II рівнів акредитації.

Критеріями готовності майбутнього вчителя до формування пізнавальних інтересів молодших школярів є:

- сприйняття актуальності та значимості ідей і та цінностей особистісно орієнтованого навчання;
- самообґрунтування вчителем своїх дій, самореалізація на основі внутрішньої професійної мотивації;
- неперервний пошук альтернатив існуючій практиці освіти і виховання;
- цілепокладання та цілереалізація на основі авторської моделі освіти та виховання;
- спільне з учнями осмислювання елементів змісту освіти;
- внесення авторських елементів у зміст освіти і виховання;
- рефлексія власної та професійної поведінки;
- відповідальність за прийняті рішення;
- прийняття чи відторгнення форм діяльності та спілкування з позицій власного педагогічного ідеалу;
- орієнтація на діалог і власні зміни в процесі педагогічного спілкування.

У процесі формування підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів школярів молодших класів, освоєння студентами різних педагогічних технологій призводить до їх диференціації, тобто до різних рівнів сформованості цієї якості. Нами виділено 4 рівня готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів: низький, середній, достатній і високий, характеристику яких подано на рисунку 1.2 «Рівні готовності майбутніх вчителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів»:

Рівні	Показники
Низький	Володіють лише мінімально необхідними вміннями, забезпечують елементарне навчання, немає потреби в підвищенні ефективності своєї роботи, слабе знання теорії цілісного педагогічного процесу та сутності процесу формування пізнавальних інтересів, мотиви та інтереси не пов'язані із впровадженням у педагогічну

	практику педагогічних нововведень, недостатньо знає мову, предмет, слабо знає теорію особистісного та діяльнісного підходів, не вміють діагностувати реальний стан педагогічного процесу
Середній	Володіють уміннями, що забезпечують лише засвоєння учнями обов'язкової програми, відчують потребу у використанні інноваційних технологій щодо формування пізнавальних інтересів, але не представляють способів їх реалізації, знають теорію цілісного педагогічного процесу та сутність процесу формування пізнавальних інтересів у школярів початкової школи, достатньо знають мову, предмет, недостатньо знають теорію особистісного та діяльнісного підходів, слабо діагностують стан педагогічного процесу
Достатній	Володіють способами та вміннями діяльності, що забезпечують самостійне застосування технологій, які спрямовані на формування пізнавальних інтересів молодших школярів. Можуть намітити план та основні напрямки його реалізації. Добре знають теорію цілісного педагогічного процесу, сутність і роль процесу формування пізнавальних інтересів у розвитку особистості та реалізації потенційних можливостей учнів, досить добре знають свій предмет, теорію особистісного та теорію діяльнісного підходів, вміють діагностувати реальний стан педагогічного процесу
Високий	Володіють уміннями та способами діяльності, що забезпечують не тільки знаходження та творче осмислення процесу формування пізнавальних інтересів, а й уміння здійснити постановку проблем і визначення шляхів їх практичної реалізації. Дуже добре знають теорію цілісного педагогічного процесу та сутність процесу формування пізнавальних інтересів. На високому рівні знають свій предмет, теорію особистісного та теорію діяльнісного підходів, вміють діагностувати реальний стан педагогічного процесу та конструювати урок з обраної технології, вміють здійснювати само- та взаємооцінку, само- та взаємоконтроль

Рис.1.2. Рівні готовності майбутніх вчителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів

Високий рівень підготовки майбутнього вчителя до формування пізнавальних інтересів молодших школярів характеризується:

- мотиваційним компонентом, що передбачає сформованість мотивів і цілей особистісно орієнтованої педагогічної діяльності вчителя як запоруки власної самореалізації та саморозвитку; зацікавленість працею вчителя як важливим джерелом професійних потреб і особистісного росту; стійкий інтерес до предмету викладання як результату усвідомленого вибору майбутньої предметно-професійної діяльності; гуманне ставлення до дитини; високий рівень емпатійності та поваги до особистості кожного учня, розуміння його потреб, бажань і устремлінь; врахування досвіду дітей та стійку орієнтацією на особистісний розвиток учнів; усвідомлення та привласнення ціннісних гуманних орієнтацій;

- когнітивним компонентом, який передбачає систему знань та динаміку розумової працездатності молодших школярів, розвиток мислення майбутнього вчителя для здійснення практичної підготовки та підготовки до формування пізнавального інтересу у молодших школярів; відображає знання майбутніх вчителів початкових класів про особливості розвитку молодших школярів, про методи і засоби, спрямовані на формування пізнавального інтересу учнів;

- операційно-діяльнісним компонентом, що передбачає системне володіння знаннями особистісно орієнтованого навчання із дисциплін педагогічного і предметно-методичного циклів; продуктивний рівень відтворення теоретичних положень та понять особистісно орієнтованого навчання в практичній діяльності, при баченні особливостей педагогічного процесу в школі та перспектив його розвитку;

- рефлексивно-творчим компонентом, що передбачає творчий рівень предметно-професійних умінь реалізації технологій особистісно орієнтованого навчання; творче і аргументоване застосування моделей особистісно орієнтованого навчання в школі; впевненість у власних професійних можливостях; творче ставлення до своєї практичної діяльності та її реалізації

залежно від змін в освіті та суспільстві; стійке бажання самопізнання і системне володіння навичками самоаналізу, саморегуляції, самооцінки і самоконтролю, самоактуалізації; вміння будувати навчальний процес на доступній технології особистісно орієнтованого навчання; здатність у створенні індивідуальної самодостатньої методики та на її основі технології викладання предмету; коригування процесу власного розвитку через розроблення та втілення системи оптимальних технологічних прийомів викладання предмету під час педагогічної практики.

Умовами здійснення професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя до формування пізнавальних інтересів молодших школярів можуть бути педагогічні засоби її ефективної організації. До педагогічних умов професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя до формування пізнавальних інтересів молодших школярів ми відносимо:

- формування готовності майбутнього вчителя до формування пізнавальних інтересів молодших школярів у системі особистісно орієнтованого навчання;
- створення адекватного особистісно орієнтованому навчанню в школі освітнього простору у педагогічному ВНЗ.

Механізм організації професійно-педагогічної підготовки, зорієнтованої на формування готовності майбутнього вчителя до формування пізнавальних інтересів, вимагає від викладача педагогічного навчального закладу таких дій:

- рефлексування в своєму життєвому досвіді власне педагогічних елементів; показ через свою діяльність і поведінку переваги тих цінностей, до яких він залучає своїх студентів;
- критична оцінка та переоцінка власних цінностей як спосіб спонукання своїх студентів до аналогічних дій;
- пошук у студентів «точки опори» – динамічно розвиваючих особистісних сенсів і пріоритетів;
- прийняття інших точок зору і світоглядів;
- самоутвердження особистості педагога через власне залучення до цінностей і досвіду студентів.

В контексті підготовки майбутнього вчителя заслуговує на увагу дослідження Д.Русскова [142], в якому виділено загальні та спеціальні педагогічні умови професійної підготовки. Вони забезпечують ефективне рішення завдань підготовки майбутнього вчителя початкових класів. Отже, до загальних педагогічних умов відносяться ті педагогічні обставини, що необхідні та достатні для нормального функціонування педагогічного процесу у вищій школі, незалежно від профілю підготовки фахівця.

Під загальними умовами дослідник розуміє:

- загальну мету підготовки фахівця;
- зміст загальної підготовки;
- наявність певної системи підготовки;
- педагогічні принципи;
- загальні педагогічні форми і методи підготовки фахівців у ВНЗ;
- формування у майбутніх учителів нового педагогічного мислення;
- морально-психологічний клімат;
- матеріально-технічну базу, технічні засоби навчання;
- наявність творчо працюючих фахівців.

До спеціальних педагогічних умов Д.Руссков відносить необхідні та достатні умови, що забезпечують підготовку майбутнього учителя до формування пізнавальних інтересів молодших школярів. Наприклад:

- власну мету та завдання;
- зміст, обумовлений власною метою і завданнями;
- врахування місцевих і регіональних особливостей при визначенні змісту підготовки;
- врахування «місцевих потреб» у фахівцях;
- використання нетрадиційних форм і методів підготовки;
- врахування мотиваційної спрямованості;
- наявність спеціальної матеріально-технічної бази (музей, періодична художня виставка, експонати тощо).

Найбільш важливою, вважаємо, спеціальну педагогічну умову – усвідомлення педагогом сутності формування пізнавальних інтересів у молодших школярів, яка розуміється як цілеспрямоване та послідовне відображення в організації, змісті та методиці професійної підготовки майбутнього педагога, цінностей з метою їх трансформації в особистісні якості, що визначають свідомість (погляди, потреби, ідеали тощо), систему ціннісних відносин, пізнавально наповнену діяльність.

Наші концептуальні позиції співпадають із наведеними вище думками вчених щодо педагогічних умов підготовки студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації до професійної діяльності. Проте, ми досліджуємо можливості підвищення рівня професійної підготовки вчителя початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів під час вивчення фахових дисциплін у спеціально організованих педагогічних умовах. Розуміючи під професійною підготовкою фахівця цілеспрямований двосторонній процес, кінцевою метою якого є формування необхідних і достатніх знань та умінь для здійснення професійних дій, що визначені статусом здобутої професії.

Процес навчання в педагогічному навчальному закладі I-II рівнів акредитації має бути організований таким чином, щоб він активізував механізм особистісно-професійного розвитку кожного студента та викладача. Це можливо за наявності таких умов:

- створення особистісно стверджувальних ситуацій;
- перенесення спілкування в діалогічну площину;
- формування позитивних я-образів, створення ситуацій успіху;
- зміни позиції викладача стосовно студента в напрямку гуманізації та демократизації.

Основною процесуальною характеристикою професійно-педагогічної підготовки до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів, на думку В.Серікова, є навчальна ситуація, яка актуалізує, робить особистісні функції студентів значущими [152].

То ж, інваріантною суттю професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів є орієнтація педагога на створення в процесі педагогічного спілкування особистісно формуючої ситуації. Реально забезпечити зазначені цілі можливо лише через спеціально спроектований та організований освітній процес, що при збереженні своєї основної структури (функцій, змісту, засобів, методів, критеріїв навчання) повинен будуватися на принципово іншій технології.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Пізнавальний інтерес – це прагнення до знання, що виникає з активного ставлення до предметів і явищ дійсності у процесі діяльності. Бажання пізнати нове, пояснити незрозуміле, заглибитися у сутність предметів, користуючись різними засобами пошукової діяльності свідчить про наявність у людини пізнавальних інтересів. Джерелом виникнення пізнавального інтересу у дітей є книги, техніка, комп'ютер, мережа Інтернет, особисті спостереження, навчальні заняття, праця, ігри і взагалі всі види діяльності, які вимагають застосування знань.

Пізнавальний інтерес, як і будь-яка сутнісна риса особистості, не виникає стихійно, а формується в процесі життя та діяльності дитини. А оскільки основним видом діяльності молодших школярів є навчання, то одним із перших, хто після батьків і вихователів дошкільних навчальних закладів розв'язує проблему формування пізнавальних інтересів дітей, є вчитель початкових класів, підготовка якого здійснюється у педагогічних вищих навчальних закладах, у тому числі у педагогічних училищах та коледжах.

Педагогічний навчальний заклад повинен підготувати випускника до самостійної педагогічної діяльності в умовах модернізації освіти. Педагогічна діяльність є особливим видом соціальної діяльності, спрямованої на передачу від старших поколінь молодшим накопичених людством культури, досвіду, створення умов для їх особистісного розвитку та підготовку до виконання певних

соціальних ролей у суспільстві. Оскільки ж реалізація педагогічної діяльності внаслідок її багатофункціональності потребує наявності у педагога спеціальних знань, умінь і навичок, а також сформованості притаманних їй особистісних якостей, то виконання її завдань забезпечується спеціальною професійною підготовкою майбутніх учителів у педагогічних вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації.

Сутність підготовки майбутніх учителів ми визначаємо відповідно до мети діяльності педагогічних ВНЗ I-II рівнів акредитації, а саме: формування професійно компетентного, конкурентоспроможного фахівця педагогічної освіти. Метою підготовки студентів, майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів є забезпечення їх готовності до реалізації завдань цього напрямку педагогічної діяльності як на уроках, так і у позаурочний час, яку ми розглядаємо як характеристику особистості майбутнього вчителя, що передбачає його здатність ставити мету професійної діяльності з формування пізнавальних інтересів дітей, проектувати шляхи та засоби формування пізнавальних інтересів молодших школярів та підвищення рівня ефективності роботи вищезазначеного напрямку.

Реалізуючи завдання підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів, необхідно враховувати, що цей аспект діяльності педагогічного колективу навчального закладу є складовою системи загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя, і тому вони здійснюються в процесі реалізації загальних завдань навчально-виховного процесу, метою якого є підготовка професійно компетентних і конкурентоспроможних фахівців, а складовими – гуманітарна та соціально-економічна, природничо-наукова, професійна та практична підготовка.

Отже студенти повинні знати:

- 1) теоретичні основи методики формування у молодших школярів пізнавальних інтересів (суть поняття, мету та завдання формування у молодших школярів пізнавальних інтересів, значення цієї діяльності для забезпечення успішності навчання);

- 2) особливості вікового розвитку пізнавальних інтересів дітей;
- 3) методичні засади організації та проведення різних форм роботи з формування пізнавальних інтересів дітей;
- 4) зміст та методiku різних форм роботи з формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Студенти повинні вміти:

- 1) застосовувати набуті знання в практичній діяльності;
- 2) знаходити сучасну інформацію щодо формування у молодших школярів пізнавальних інтересів, прагнути до апробації методичних рекомендацій щодо підвищення ефективності даної роботи з дітьми;
- 3) проектувати шляхи та засоби формування пізнавальних інтересів у молодших школярів з урахуванням індивідуальних рівнів їх розвитку;
- 4) використовувати різноманітні засоби формування та зміцнення пізнавальних інтересів молодших школярів, а саме:
 - вдумливо відбирати нові факти, маловідомі відомості, викликаючи безпосередній інтерес учнів до різних явищ життя;
 - допомагати осмислити, перебудувати, уточнити життєві уявлення школярів під впливом наукових пояснень, в результаті чого з'являється інтерес до науки і техніки;
 - розвивати розумову активність дітей, включати їх у самостійні пошуки вирішення поставлених завдань, допомагаючи при цьому долати труднощі та сприяти емоційному піднесенню;
 - озброювати учнів необхідними вміннями, допомагати оперувати знаннями, творчо використовувати їх для вирішення практичних питань і здобуття нових знань;
 - давати можливість школярам спостерігати за ступеням свого просування, підводити їх до розуміння власного зростання, що викликає радість пізнання;
 - прагнути забезпечити успіх у діяльності кожного учня;
 - сприяти включенню учнів в активну трудову діяльність;

5) застосовувати засоби рефлексії та моніторингу з проблеми формування у молодших школярів пізнавальних інтересів.

З метою конкретизації засобів підготовки майбутніх педагогів до формування пізнавальних інтересів у дітей доцільним є визначення показників за рівнями готовності студентів до даного напрямку педагогічної діяльності:

- студенти з низьким рівнем готовності мають мінімально необхідні вміння, забезпечують елементарне навчання, знання теорії цілісного педагогічного процесу та сутності процесу формування пізнавальних інтересів слабо вираженні, як і знання з теорії особистісного та діяльнісного підходу;

- студенти із середнім рівнем готовності володіють уміннями що забезпечують лише засвоєння учнями обов'язкової програми, відчують потребу у використанні інноваційних технологій щодо формування пізнавальних інтересів, але знання щодо способів їх реалізації, а також з особистісного та діяльнісного підходів, є недостатніми; слабо діагностують стан педагогічного процесу;

- студенти з достатнім рівнем готовності мають необхідні вміння та способи діяльності, що забезпечують самостійне застосування технологій, спрямованих на формування пізнавальних інтересів молодших школярів, можуть намітити план та основні напрямки їх використання, вміють діагностувати реальний стан педагогічного процесу; добре знають сутність і роль процесу формування пізнавальних інтересів у розвитку особистості, теорії цілісного педагогічного процесу, особистісного і діяльнісного підходів;

- студенти з високим рівнем готовності володіють уміннями та способами діяльності, які забезпечують не тільки знаходження і творче осмислення процесу формування пізнавальних інтересів, а й уміння здійснювати поставку проблем і визначення шляхів їх практичної реалізації; на високому рівні знають теорії цілісного педагогічного процесу та сутність процесу, формування пізнавальних інтересів, особистісного і діяльнісного підходів; дуже добре вміють діагностувати реальний стан педагогічного процесу, конструювати урок з обраної технології, здійснювати самооцінку і взаємооцінку, контроль і самоконтроль.

Вище визначені показники є критерієм готовності майбутнього вчителя до професійної діяльності, в зміст якої входить формування у молодших школярів пізнавальних інтересів, яка досягається підготовкою до професійної діяльності. Оскільки сучасна школа потребує вчителя, здатного надати учням якісну освіту, то педагогічні ВНЗ повинні забезпечити високий рівень готовності своїх випускників до професійної діяльності.

Вважаємо, що стан професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів не задовольняє рівень сучасних загальнодержавних вимог.

Мета підготовки вчителя до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів спеціально не ставиться. В програмах психолого-педагогічних дисциплін відсутні розділи, які спрямовані на ознайомлення майбутніх учителів з процесом розвитку цієї якості особистості учнів початкових класів. Крім того, попри всю цінність знань про пізнавальні інтереси, які накопичені наукою, їх поелементне розглядання в межах тільки психолого-педагогічних дисциплін не в змозі забезпечити повноцінне оволодіння майбутніми вчителями технологією організації цього процесу в практичній діяльності. В процесі дослідницької роботи не виявлені можливості різноманітних засобів формування такої підготовленості студентів (можливості психолого-педагогічних, спеціальних навчальних предметів, різноманітних видів практичної підготовки майбутніх учителів початкових класів); не з'ясовано, які форми та методи навчання в найбільшій мірі сприяють підготовці студентів у даному напрямку; не встановлено, як здійснюється професійна підготовка майбутніх учителів на різних етапах навчання в педагогічному училищі до розв'язання завдань формування пізнавальних інтересів у молодших школярів.

Звідси висновок: професійна підготовка студентів педагогічного училища до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів повинна бути вдосконаленою. Виходячи із зазначеної проблеми, вважаємо, що здійснення якісної підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів є можливим через впровадження ефективної Моделі підготовки

майбутніх учителів до професійної діяльності даного напрямку, розроблення якої забезпечує технологічність педагогічного процесу.

Розроблена модель представлена суб'єкт-суб'єктною парадигмою, яка спрямована на навчання з урахуванням самобутності, самоцінності дитини, містить поетапну технологію підготовки (сукупність форм та методів) студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, забезпечує організовану продуктивну взаємодію суб'єктів підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, наповнює підготовку інноваційним змістом, формами та методами, сприяє чіткості та послідовності моніторингу даного процесу.

Якісна професійна підготовка майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів забезпечується методично, педагогічно та організаційно обґрунтованим поєднанням аудиторної (лекції, семінарські, практичні та лабораторні заняття) та позааудиторної роботи (самостійна робота студентів, написання рефератів, курсових робіт, доповідей тощо, проведення позааудиторних заходів професійного спрямування), і педагогічної практики, що визначається змістом технології формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Результати дослідження даного розділу знайшли відображення в наукових виданнях [37; 40; 43; 46] та у виданнях за матеріалами конференцій, педагогічних читань тощо [39; 41].

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА АПРОБАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

2.1. Технологія підготовки майбутнього вчителя до формування пізнавальних інтересів молодших школярів

Технологічний підхід у ВНЗ вимагає чіткого розуміння сутності самого поняття «технологія навчання», його відмінностей від методики навчання, виокремлення ознак технологічності навчання у вищій школі тощо.

Сучасні дослідники (І. Зязюн, І. Осадченко, О. Олексюк, О. Пехота, І. Підласий, О. Пометун, М. Фіцула та ін.) ознаками технологічності навчання називають:

- вищий гарантований рівень та стійкість очікуваного результату;
- чіткість мети з можливістю змодельовати, спроектувати майбутній процес;
- ретельну деталізацію змісту навчання;
- чітку орієнтацію на дидактичні принципи;
- особистісний характер виконавця (викладача) та стилі його взаємодії зі студентами як суб'єктами навчання;
- детальну розробку та функціонування таких складників навчального процесу як форми та методи;
- залучення рефлексивних процесів на кожному кроці навчання;
- значущу роль засобів навчання;
- відтворюваність завдяки алгоритмізованості навчальних дій тощо [117; 118; 128; 130; 131; 171].

Аналіз науково-педагогічних джерел вищеперерахованих дослідників дозволив нам дійти висновку, що взаємозалежність методики та технології навчання у підготовці майбутніх учителів початкової школи виявляється у їх ієрархічності (методика → технологія) та взаємокомпонентності (методика – у складі технології) як прикладу руху від опису дій (методики навчання) до

процедури якісного виконання описаних дій – ефективного навчання з гарантованим якісним результатом (технології навчання). Враховуючи означене, традиційну, представлену рекомендаціями ЮНЕСКО [194] схему реалізації технології навчання, ми доповнили компонентами, що конкретніше вказують на різницю між технологією та методикою навчання у підготовці майбутніх учителів початкових класів. Структура технології навчання містить мету, зміст і дидактичну одиницю, методи, форми, принципи, засоби навчання; суб'єктів навчання «студент» та «викладач», результат навчання, рефлексію [119]. Усі компоненти навчання підпорядковані одному елементу – рефлексії, яку визначаємо як зворотний зв'язок між попереднім фрагментом навчання з наступним з метою з'ясування рівня його засвоєння суб'єктом «викладач» і суб'єктом «студент» та можливості переходу до наступного фрагменту навчання. Суб'єкт «студент» у нашому випадку – майбутній учитель початкових класів. Правомірність центрального розташування методів навчання у вищезапропонованій структурі технології навчання підкреслює тлумачення цього терміну С.Бондарем в «Енциклопедії освіти»: метод навчання – «це серцевина процесу навчання, ланка, яка зв'язує запроектовану мету і кінцевий результат» [23, с.492]. У нашому випадку мета навчання орієнтована на кінцевий результат – висококваліфікована професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

До характеристики методів навчання у вищій школі, як основи методики навчання, не будемо вдаватися, зважаючи на численні дослідження означеного питання (А.Алексюк, А.Андрєєв, С.Бондар, М.Фіцула та ін.) [4; 8; 23; 171-172].

Зауважимо лише, що метод навчання розглядається як спосіб упорядкованої взаємопов'язаної діяльності викладача і студентів, спрямований на розв'язання комплексних навчально-виховних завдань [92]. Методика навчання у вищому навчальному закладі – сукупність методів, прийомів, методичних рекомендацій, які застосовуються для досягнення певного типу навчальних цілей (В.Загвязинський, О.Пометун та ін.). Діяльність викладачів на заняття щодо підготовки студентів до розвитку пізнавальних інтересів повинна

підпорядковуватися лише продуктивним прийомам для отримання позитивних результатів (Додаток В). Зазначене ще раз підтверджує правомірність розробленої (саме у такому вигляді) технології навчання у підготовці майбутніх учителів початкових класів [57;132].

До методів навчання у вищій школі належать словесні (пояснення, інструктаж, розповідь, бесіда, лекція, навчальна дискусія), наочні (ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження), практичні (вправи, лабораторні та практичні роботи) та інші (індукція і дедукція; методи аналізу, узагальнення, синтезу, порівняння, конкретизації, виділення головного) методи навчання [172, с. 106–111].

Як показали дослідження у вищій школі (90-ті роки минулого століття), вибір домінуючого методу навчання треба здійснювати, виходячи з позицій, орієнтованих на:

- мету, результати навчання; зміст матеріалу, що вивчається, його виховні, освітні, розвивальні можливості;
- рівень готовності, ступінь інтересу до навчального матеріалу у студентів;
- прогнозування навчальних ситуацій, способи спілкування, системи доведень;
- досвід, аналогії, безпосередню життєво-емпіричну інтуїцію;
- досвід з аналізом варіантів, спираючись на методичні регулятиви: принципи, закони, підходи; ліміт часу;
- наявність технічних засобів та дидактичних матеріалів;
- можливості та переваги власне викладача [21].

У контексті застосування певної технології навчання у підготовці майбутніх учителів початкових класів вибір методів та прийомів навчання має підпорядковуватися насамперед меті та змісту обраного типу навчання.

Зміст навчання у вищій школі – обсяг навчальної інформації, педагогічно обґрунтована і сформована система знань, умінь і навичок, досвіду творчої діяльності, засвоєння яких забезпечить особі здобуття певної кваліфікації. Вимоги

до змісту навчання відповідно до кожної спеціальності висвітлені в освітньо-кваліфікаційних характеристиках стандартів освіти [62, с. 321].

Зміст підготовки майбутнього учителя початкових класів згідно із його освітньо-кваліфікаційною характеристикою передбачає:

- отримання спектру знань із дисциплін гуманітарної та соціально-економічної, природничо-наукової, професійної та практичної підготовок;
- умінь та навичок творчо застосовувати набуті знання для оптимального розв'язання педагогічних, навчально-виховних та науково-методичних завдань із урахуванням вікових та індивідуальних відмінностей учнів початкової школи, особливостей різних педагогічних ситуацій;
- набуття досвіду практичної діяльності під час різних видів педагогічної практики.

Зміст професійно-педагогічної освіти визначений державним стандартом освіти як науково обґрунтована система дидактично та методично оформленого навчального матеріалу для різних освітніх і кваліфікаційних рівнів, визначається освітньо-професійною програмою, структурно-логічною схемою підготовки, навчальними програмами дисциплін, іншими нормативними актами органів державного управління освітою та вищого навчального педагогічного закладу і відображається у відповідних підручниках, навчальних посібниках, методичних матеріалах, дидактичних засобах, а також під час проведення навчальних занять та інших видів навчальної діяльності [22; 124].

Відносно змісту навчання, дидактична одиниця – це найменша частина навчальної інформації, яка необхідна для сприйняття, аналізу та засвоєння студентами. Сукупність дидактичних одиниць складає загальний зміст навчання відповідно до освітньо-професійної програми підготовки молодшого спеціаліста та спеціаліста напряму підготовки «Початкова освіта». Вибір дидактичної одиниці залежить від конкретних дидактичних умов організації певного етапу навчання.

Щодо принципів навчання, як складників технології навчання, то, на думку В.Загвязинського, до побудови дидактичних принципів у вищій школі треба

підходити, розглядаючи їх як рекомендації «про способи гармонійного поєднання суперечливих сторін, тенденцій в організації педагогічного процесу, як можливого способу досягнення міри щодо взаємодії різних аспектів і тенденцій навчання: науковості та доступності, індивідуального і колективного підходів, педагогічного керівництва і власної пізнавальної активності тощо» [57, с. 13].

Враховуючи погляди Г.Селевка щодо класифікації та сутності технологій відносно методів, які використовуються під час їх впровадження, ґрунтуючись на виокремлених автором напрямках модернізації сучасних педагогічних технологій [150, с. 28–30], та на основі аналізу запропонованих науковцями принципів навчання у ВНЗ (А.Алексюк, В.Загвязинський, О.Пометун, М.Фіцула та ін.) [4; 8; 23; 172], ми визначили такі принципи реалізації сучасних технологій навчання у підготовці майбутніх учителів початкових класів:

1) інформаційність, науковість та зв'язок змісту навчання із життям, практикою за рахунок доцільного відсоткового співвідношення вербальних та невербальних знань у студентів, використання сучасних телекомунікаційних засобів навчання, максимального наближення навчання до майбутньої професійної діяльності;

2) систематичність, ефективність організації та керування процесом навчання, що реалізується шляхом застосування інтерактивних методів навчання, використання диференційованих та індивідуальних завдань, опорних схем, групових, колективних та індивідуальних способів навчання, використання комп'ютерних технологій;

3) дидактичне реконструювання навчального матеріалу шляхом виокремлення та групування дидактичних одиниць;

4) гуманізація і демократизація педагогічних взаємин, що ґрунтуються на процесуальній орієнтації, пріоритеті особистісних взаємин, індивідуальному підході, демократичному керуванні і гуманістичній спрямованості змісту навчання. Посилення соціально-виховних та розвивальних функцій за рахунок створення психологічно-позитивного мікроклімату на заняттях і, як наслідок, збереження психічного здоров'я студентів за рахунок постійної комунікації

вербальним та невербальним шляхом – налагодження взаємин соціально-доцільного співіснування;

5) міцність знань, яка досягається шляхом посилення активності й самостійності студентів у навчанні.

Дотримання зазначених принципів, передбачаємо, сприятиме чіткості реалізації поставленої мети навчального процесу у контексті підготовки майбутніх учителів початкових класів. Принципи навчання визначають доцільність та міру взаємодії структурних компонентів технології навчання, насамперед, вибір форм навчання у відповідності до конкретних методів навчання.

Форма навчання (В.Бондар, О.Пошетун) – це спеціальна конструкція самого процесу навчання; спеціально організована навчальна діяльність викладача та студентів, яка відбувається за встановленим порядком та відображає рівень і характер взаємодії студентів і викладача. У сучасній дидактиці виокремлюють чотири форми організації навчальної діяльності:

- парну (взаємодія студента зі студентом чи викладача зі студентом);
- групову (педагог одночасно навчає всю групу);
- кооперативну (колективна, при якій всі студенти активні і навчають один одного);
- індивідуальну (самостійну) роботу студента [131; 160].

Кожна з цих форм має свої особливості, які необхідно враховувати, підбираючи ті чи інші способи організації засвоєння студентами знань (методи, технології). Так, за умов групової (фронтальної) форми організації навчальної діяльності студентів кількість тих, хто слухає, завжди більша за кількість тих, хто говорить. Усі студенти кожного моменту працюють разом чи індивідуально над одним завданням із наступним контролем результатів з боку викладача. За умов колективної (кооперативної) форми навчальної діяльності студентів викладач керує роботою кожного студента опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. Кооперативне навчання відкриває для студентів можливості співпраці зі своїми одногрупниками, дозволяє реалізувати прагнення

до спілкування, сприяє досягненню студентами високих результатів засвоєння знань, формуванню умінь та навичок. Така модель, на думку О.Пометун легко й ефективно поєднується з традиційними формами і методами навчання і може застосовуватися на різних етапах навчання [131, с. 24].

Отже, з точки зору системного підходу, у технології навчання вибір форм навчання прямопропорційно залежить від вибору викладачем методів навчання, виокремленої дидактичної одиниці та, як і методи, реалізується за допомогою засобів навчання. Засоби навчання – будь-які засоби, які використовуються для передачі інформації в процесі навчання; формують матеріальний та інформаційний складники навчального середовища, впливають на діяльність суб'єктів навчання і організацію дидактичного процесу, сприяючи забезпеченню досягнення навчальних цілей (Ю.Жук) [55, с. 313]. Компонентний склад технології навчання (мета, зміст та дидактична одиниця, методи, форми, принципи, засоби навчання; суб'єкти навчання «студент» та «викладач», результат навчання, рефлексія) функціонує, підпорядковуючись алгоритмізованості навчання.

Виходячи з вищесказаного, ми висунули гіпотезу, що підготовка студентів до формування пізнавальних інтересів удосконалюється, якщо буде впроваджена відповідна педагогічна технологія, яка б враховувала потреби в якісній підготовці майбутніх учителів початкових класів до означеного напрямку педагогічної діяльності.

На основі аналізу психолого-педагогічних наукових джерел та емпіричного аналізу складено загальну схему технології підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів (рис. 2.1 «Технологія підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів»).

Під технологією підготовки майбутнього вчителя до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів ми розуміємо обґрунтований, логічно послідовний процес цілеспрямованого формування й удосконалення професійних умінь, необхідних для формування пізнавальних інтересів учнів початкової школи; спосіб організації навчального процесу, що будується на засадах суб'єкт – суб'єктної взаємодії

ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Рис.2.1. Технологія підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів

педагога та студента, спрямований на розвиток готовності останнього до формування пізнавальних інтересів молодших школярів [174].

Розробляючи технологію щодо підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів ми вважали, що вона буде дієвою та ефективною, якщо відповідатиме наступним вимогам:

- технологія підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів повинна сприяти виробленню та дотриманню викладачами всіх навчальних дисциплін, методистами педагогічної практики, вчителями початкових класів єдиної загальної позиції щодо підготовки студентів до формування у молодших школярів пізнавальних інтересів, і на цій основі спрямовувати їх спільні зусилля до здійснення даного напрямку педагогічної діяльності. Це означає, що викладачами, методистами педагогічної практики повинні бути узгодженні функції, внесок всіх навчальних дисциплін і видів практичної діяльності у процес підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів;

- технологія повинна сприяти виконанню відкоригованих відповідним чином Робочих програм з педагогіки, психології та окремих методик, Наскрізної і Робочих програм з педагогічної практики з основної і додаткових кваліфікацій за рахунок включення у зміст навчання студентів не тільки знань та умінь з формування пізнавальних інтересів молодших школярів, а й орієнтувальної основи їх застосування у майбутній педагогічній діяльності, що буде сприяти як забезпеченню якісної загальної професійної освіти, так і формуванню готовності до розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів як її складової;

- впровадження даної технології повинно передбачати проведення аудиторних занять, позааудиторних заходів, організацію самостійної роботи, залучення студентів до навчально-дослідницької роботи;

- в реалізації завдань підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів повинні поєднуватися зусилля викладачів усіх

дисциплін, методистів педагогічної практики, вчителів початкових класів базових шкіл;

- технологія повинна базуватися на діяльнісному, компетентнісному та особистісно орієнтованому підходах до здійснення навчально-виховного процесу, які розглядають навчання як систему певних видів діяльності кожного студента, спрямовану на формування професійної компетентності, складовою якої є підготовка до формування пізнавальних інтересів молодших школярів;

- технологія повинна забезпечити теоретичну, практичну, психологічну (мотиваційну) підготовку, причому мотиваційному блоку відводиться координуюча, інтегруюча по відношенню до інших складових роль.

Технологія підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі фахової підготовки передбачає врахування, окрім загальних вимог (концептуальність, алгоритмізованість, економічність та ін.), специфічних чинників ефективності її впровадження, а саме:

- технологічну послідовність реалізації етапів, що відповідають логіці формування цілісного комплексу виокремлених професійних умінь, притаманних професійній діяльності вчителів початкових класів;
- контекстне врахування реальних умов практичної діяльності майбутніх учителів;
- використання активних форм і методів практико орієнтованого навчання студентів.

Враховуючи те, що професійна підготовка студентів педагогічних ВНЗ I-II рівнів акредитації має етапний характер, то змістовне наповнення цих етапів обумовлено державним стандартом і навчальним планом та характеризується завершеністю за курсами навчання. Відповідно до зазначеного нами, комплекс засобів підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів має бути представлений послідовністю етапів:

- 1-2 курси: професійно-адаптивний (мотиваційний, когнітивний);
- 2-3 курси: професійно-розвивальний (операційно-діяльнісний);
- 4 курс: професійно-формуєчий (рефлексивно-творчий).

На кожному з етапів реалізуються всі компоненти технології підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

На першому етапі педагогічної технології підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів - професійно-адаптивному (1- 2 курси) з метою формування усвідомлення мети і пошуку способів її здійснення на практичних і лабораторних заняттях застосовувалися технології проблемного навчання, інформаційно-комунікативні технології, активні форми та методи проведення занять (екскурсії до школи, відеоперегляд уроків та аналіз відкритих уроків та занять тощо). Зміст підготовки на даному етапі включає сприяння мотиваційній готовності до формування пізнавальних інтересів. Даний етап має за мету здобуття та поглиблення теоретичних знань майбутніх учителів початкових класів про пізнавальні інтереси молодших школярів.

Завдання означеного етапу:

- залучати студентів 1-2 курсів до пізнавальної діяльності під час навчального процесу;
- ознайомити їх із поняттям «пізнавальний інтерес» під час вивчення навчальної дисципліни «Психологія»;
- виробити необхідні вміння на основі здобутих знань з проблеми формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Ефективність другого етапу (2-3 курси) технології підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів (професійно-розвивальний), метою якого є відпрацювання професійних умінь та перенесення засвоєних умінь у нові виробничі ситуації (пробні уроки та виховні заходи) для вирішення нових завдань, забезпечувалася організацією та проведенням навчальної практики. На цьому етапі, окрім оволодіння теоретичними знаннями щодо пошуку змісту та форм пізнавальної діяльності з метою формування пізнавальних інтересів та практичного навчання, також застосовувалися дослідницька та проектна технології, які передбачали складання конспектів уроків та навчальних проектів. Зауважимо, що в цей час максимально поєднувалася практична й теоретична підготовка студентів.

Завдання цього етапу:

- навчити студентів застосовувати здобуті теоретичні знання на практиці;
- реалізовувати модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Третій етап, професійно-формуючий, (4 курс) розробленої технології було спрямовано на розвиток рефлексивних умінь, осмислення досвіду формування пізнавальних інтересів молодших школярів; формування досконалих професійних умінь і застосування їх у стандартних виробничих ситуаціях.

Одиницею зазначених етапів виступають навчальні заняття, позааудиторні заходи тощо, під час проведення яких актуалізується стан підготовленості студента, який можна розглядати, за думкою С.Рубінштейна, як «будівельний матеріал» його розвитку [139]. Виходячи із цього, можна виділити наступні умови, при дотриманні яких, можливо впровадити комплекс засобів навчально-виховного процесу:

1) визначення та врахування логіки оволодіння відповідною підготовленістю як оптимальною послідовністю вирішення завдань, засобів, умов підготовки студентів у даному спрямуванні (при цьому підготовка студентів до формування пізнавальних інтересів розглядається у тісному зв'язку з іншими компонентами майбутнього спеціаліста). Це можливо, якщо викладачі володіють:

- інтелектуальною компетентністю (наукові знання);
- психолого-педагогічною компетентністю (здатність «відчувати» студента);
- методичною компетентністю (програмно-методичне забезпечення навчально-виховного процесу);
- дидактичною компетентністю (планування та цілепокладання);
- управлінською компетентністю (організаційні вміння);
- громадською компетентністю (визначення власної позиції).

2) узгодження функцій різноманітних навчальних дисциплін та видів практичної діяльності (з урахуванням різноманітних джерел):

- інтерактивне методичне навчання та коригування (загальноосвітні дисципліни, педагогіка, окремі методики, психологічна діагностика);
- самоосвіта та самовдосконалення, залучення до виконання загальнопедагогічних та регіональних програм, зміна змісту, технологій та умов навчання, пошук нових форм пізнавальної діяльності з метою формування пізнавальних інтересів (дидактика, основи педагогічної майстерності) [114];
- практичні наробки та продукти самоосвітньої діяльності (новітні освітні технології).

3) включення до змісту навчання студентів не тільки знань та вмінь формування пізнавальних інтересів молодших школярів, а й орієнтовного підґрунтя їх використання у майбутній діяльності.

В цьому процесі безпосередньо беруть участь декілька суб'єктів: викладачі, студенти, вчителі базових шкіл, де проходить педагогічна практика. Тобто, визначають процес підготовки і ті, хто готує, і ті, кого готують. Перші повинні визначити мету підготовки, зміст, шляхи реалізації та її ресурсне забезпечення. Другі – прийняти обрану мету підготовки, шляхи її реалізації та засвоїти зміст.

Відпрацювання загальних позицій у підготовці студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін дозволили внести корективи у відповідні навчальні програми. Найголовнішим завданням вважаємо об'єднання зусиль викладачів різних дисциплін у відповідній підготовці студентів. Цьому сприяють методичні наради викладачів, на яких обговорюється обсяг матеріалу, міжпредметні зв'язки окремих дисциплін. Особлива увага звертається на характер спілкування викладачів та студентів. Висловлені викладачами пропозиції дозволяють внести зміни до комплексу засобів підготовки студентів щодо формування пізнавальних інтересів у молодших школярів. До них відносяться:

- залучення студентів до проектного та програмованого навчання;
- включення студентів до проблемно-ситуативних форм роботи;
- використання активно-ігрових методів;
- створення умов для комплексно-рефлексивного навчання;

- консультування;
- проведення проблемних семінарів, конференцій, «круглих столів»;
- індивідуальне навчання тощо.

Як зазначено вище, у технологічному блоці моделі виділені такі етапи процесу оволодіння знаннями та вміннями (професійне становлення):

1) мотиваційний: ознайомлення з цілями та завданням конкретної дисципліни, ознайомлення із системою конкретних визначень, понять, явищ, характерних для неї; визначення значення конкретної дисципліни серед інших дисциплін, які складають основу теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів;

2) когнітивний (теоретичний): вивчення засад теорії та методики розв'язання завдань формування пізнавальних інтересів.

На цих етапах засвоєння знань у процес сприймання основних положень і усвідомлення меж практичного застосування даної дисципліни, було здійснено первинну мотивацію до її вивчення. У подальшому процес розвитку мотивів відбувався на кожному з етапів оволодіння знаннями та способами дій. А оскільки формування стійких мотивів – довготривалий процес, то при проведенні всіх видів занять, організації самостійної та позааудиторної роботи завжди виокремлювався такий етап, як мотивація навчальної діяльності.

На цьому етапі, за рекомендаціями З.Моргун [108], викладачі розв'язували такі завдання:

– завдання-мінімум, які передбачали формування у студентів розуміння актуальності засвоєння знань і умінь з формування пізнавальних інтересів молодших школярів;

– завдання-максимум, розв'язання яких актуалізувало пізнавальну потребу, що збуджує прагнення до пошуку, пізнання нового в необхідній галузі знань.

3) операційно-діяльнісний: вивчення досвіду вчителів початкових класів з формування пізнавальних інтересів молодших школярів та впровадження його елементів у власну педагогічну практику; залучення студентів до виконання

загальнопедагогічних та регіональних програм; відбувається зміна змісту, методики та умов навчання.

На етапі «попереднього орієнтування» в знаннях і способах діяльності викладачі вказували на особливості, які буде мати діяльність студентів, описували способи дій, які повинні бути у них сформовані, визначали мету, засоби, форми, прийоми виконання. На даному етапі здійснювалася демонстрація зразка виконання способу дій, завдяки чому починалося засвоєння студентами орієнтовної основи майбутніх дій. Цей етап характеризувався самостійним критичним усвідомленням основної теоретичної будови дисципліни. Студенти починали усвідомлювати логіку і методологію діяльності, яка буде складати основу їх професійної кваліфікації. Усвідомлення студентами основних знань про дисципліну і методи її вивчення завершувалося побудовою індивідуального «інструменту мислення», тобто системи власних методів і прийомів, за допомогою яких вони можуть знаходити засоби розв'язання завдань, необхідних при вивченні даної дисципліни.

4) рефлексивно-творчий: оволодіння студентами педагогічною майстерністю з проблеми формування пізнавальних інтересів молодших школярів спочатку на репродуктивному, а потім і на творчому рівні.

На цьому етапі відбувалася усвідомлена верифікація студентами побудованого раніше «інструменту мислення» при виконанні індивідуальних завдань, розв'язання задач, проблем. У процесі такої верифікації студенти коригували свої уявлення і прийоми діяльності з даної дисципліни, усвідомлювали значимість засвоєних знань і умінь для більш якісного і кваліфікованого розв'язання завдань, визначених кваліфікаційною характеристикою спеціальності.

Далі, на етапі «матеріалізованих дій», студенти отримували завдання, які були повинні виконувати самостійно, використовуючи різноманітні засоби матеріалізації, спираючись на схему орієнтовної основи діяльності. Дії студентів виконувалися у супроводі зовнішнього мовлення і покрокового контролю та самоконтролю. При цьому викладачі націлювали студентів на те, що

самонавчання та самовдосконалення особистості повинно тривати все життя, якщо вони мріють самостверджуватися та досягнути успіху в своїй професії.

Як доводить передовий педагогічний досвід, ефективність, якість і результати навчання є тим вищими, чим краще здійснюється формування пізнавальних інтересів. Саме тому ми виокремили певні компоненти формування пізнавальних інтересів у студентів, майбутніх учителів, які повинні забезпечити процес засвоєння фундаментальних, методологічних знань, тобто побудови «інструменту мислення» як основи професійної кваліфікації адекватних особистісних якостей.

Першим її компонентом є діяльність студентів, спрямована на вивчення і оволодіння основами теорії даної дисципліни, які передбачають слухання лекцій, читання, конспектування, усвідомлення, реферування навчальної інформації під кутом зору досягнення певних навчальних цілей.

Другим компонентом є діяльність студентів, спрямована на вивчення методів розв'язання завдань, які забезпечують усвідомлення можливостей застосування основних теоретичних положень дисципліни.

У склад даного компоненту входять читання, усвідомлення, виконання дій за зразком, структурування рішень, аналіз прикладів, педагогічних ситуацій, раціональне застосування типових прийомів та алгоритмів, складання конспектів, сценаріїв, вправи, тренінги.

Третій компонент, спрямований на формування «інструменту мислення» студента у межах даної дисципліни – це діяльність з використання здобутих знань у процесі верифікації важливості та дієвості «інструменту мислення» в процесі самоконтролю і контролю з боку викладача.

Кожний із цих компонентів передбачав звертання студентів до додаткових джерел інформації, вихід за межі обсягу тих знань, засвоєння яких передбачено програмами.

В процесі впровадження технології, по-перше, цілеспрямовано було змінено стиль відносин «викладач – студент», «студент – викладач». Викладач став виконувати роль особи, яка супроводжувала і коригувала процес навчання, а не

нав'язувала свої знання, думки та погляди, а студенти стали виступати у ролі партнерів у навчальній діяльності як викладача, так і однокурсників. Підвищилася роль самостійної роботи студентів, що давало можливість цілеспрямовано формувати у них навички пізнавальної та дослідницької діяльності, розвивати їх самостійність і творчість. Оскільки завдання мали пошуковий характер, у студентів виникала потреба у збагаченні своїх знань через необхідність виконання таких завдань як підготовка проекту, інформації, написання доповіді, реферату тощо.

Аналіз досвіду впровадження на заняттях сучасних освітніх технологій дозволяє дійти висновку про їх ефективність у засвоєнні студентами знань і здобутті професійних умінь з формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Ефективність їх впровадження доводить і те, що, готуючись до проведення пробних уроків, студенти запозичували елементи цього досвіду, впроваджували його з метою формування пізнавальних інтересів в учнів.

Теоретична підготовка студентів, моделювання майбутньої педагогічної діяльності вчителя проходить поза реальним процесом навчання та виховання школярів, і тому вона обмежує можливості підготовки студентів у зв'язку з тим, що у такому випадку об'єктом навчання і виховання є самі студенти, а не школярі. Подолати ці обмеження дає можливість педагогічна практика, яка є ефективним засобом формування уміння проводити навчально-виховну роботу з дітьми, спрямовану на формування їх пізнавального інтересу.

Зазначимо, що вимогам при розробленні технології з підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів відповідає організація діяльності педагогічного колективу над мега-проектом «Педагог ХХІ століття» з міні-проектами: «Шлях до професійного успіху», «Держстандарт», «Моніторинг якості підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів».

Таким чином, підготовка студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів і моніторинг якості даного напрямку професійної підготовки

студентів здійснювались через впровадження заходів, передбачених вищезазначеними мега- та міні-проектами.

2.2. Методичні рекомендації щодо підготовки майбутніх вчителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів

Розробленню загальних позицій у підготовці студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів сприяли методичні наради-консультації, проведені для викладачів, методистів педагогічної практики, під час яких розглядалися теоретичні засади формування пізнавальних інтересів молодших школярів з підготовки студентів до даного напрямку педагогічної діяльності, було проаналізовано Робочі програми з педагогіки, психології, окремих методик, їх узгодженість зі змістом програм з педагогічної практики, Наскрізна та Робочі програми з різних видів педагогічної практики, визначався обсяг навчального матеріалу з проблемних питань і міжпредметні зв'язки.

Внесені викладачами та методистами педагогічної практики пропозиції дали можливість здійснити коригування змісту Робочих програм з педагогіки, психології та окремих методик, Наскрісної та Робочих програм з різних видів педагогічної практики основної та додаткових кваліфікацій.

Зміст Робочих програм було збагачено інформацією з проблеми дослідження, у зв'язку з чим на заняттях із психології студентами засвоювалися знання про сутність пізнавального інтересу, його роль у розвитку цілісної особистості молодшого школяра; на заняттях з педагогіки зверталася увага студентів на необхідність оволодіння знаннями загальнопедагогічних і методичних засад формування пізнавальних інтересів молодших школярів, формувалося уявлення про роль учителя у цьому процесі; на заняттях з окремих методик на базі психолого-педагогічних знань студентами засвоювалися знання форм, методів і прийомів роботи з формування пізнавальних інтересів з урахуванням особливостей кожного навчального предмету, який вивчається у початковій школі.

Аналіз наукових і методичних джерел дозволив підготувати довідник, користуючись яким можна швидко й оперативно знайти необхідні відомості щодо різних аспектів проблеми сутності та методики формування пізнавальних інтересів у студентів та їх підготовки до цього процесу.

Нами розроблено рекомендації щодо забезпечення ефективної підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів (Додаток Д), де, на нашу думку, знайшли відображення всі структурні елементи технології навчання з підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Велику увагу було приділено організації роботи над проектом для забезпечення комплексного системного підходу до виконання його заходів. Під час роботи над проектом було розроблено показники моніторингу, тести, анкети, завдання для контрольних робіт, питання для проведення співбесід. Нами було розроблено методичні рекомендації-довідник «Активізація пізнавальної діяльності» (Додаток Е) на допомогу викладачам, методистам педагогічної практики, студентам з проблеми формування пізнавальних інтересів молодших школярів, вносились відповідні корективи до навчально-методичного забезпечення викладання та керівництва педагогічною практикою.

Методичні наради-консультації були проведені та з учителями початкових класів, під час яких ми намагалися підвищити рівень теоретичних знань учителів з проблеми формування у дітей пізнавальних інтересів, надавали рекомендації щодо застосування технологій його розвитку у дітей, цілеспрямовано готували вчителів для проведення показових уроків для студентів.

Узагальненню досвіду формування пізнавальних інтересів молодших школярів сприяло проведення у педагогічному училищі науково-практичної конференції «Підготовка студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів» за участю викладачів педагогічного училища, спеціалістів міського методичного центру, учителів початкових класів базових шкіл. Програма конференції надана у додатку Ж.

Напрямки роботи проведеної конференції були наступними:

1. Науково-теоретичні засади підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

1.1 Пізнавальний інтерес як фактор інтелектуального розвитку дітей молодшого шкільного віку й умова успішного навчання.

1.2 Готовність майбутнього педагога до формування у дітей пізнавального інтересу як складова професійної компетентності.

2. Організаційно-методичні засади підготовки майбутнього педагога до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

2.1 Можливості теоретичної підготовки студентів педагогічного училища до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

2.2 Можливості практичної підготовки студентів педагогічного училища до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

2.3 Шляхи і засоби формування готовності майбутніх педагогів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

2.4 Стан готовності студентів КВНЗ «Макіївське педагогічне училище» до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Як було зазначено у підсумках роботи даної конференції, сформульованих в її резолюції, вона допомогла остаточно сформулювати єдину позицію всіх учасників навчально-виховного процесу до підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, і в процесі обміну досвідом із проблеми визначити найбільш ефективні шляхи, форми і методи як формування пізнавальних інтересів молодших школярів, так і підготовки студентів до даного виду педагогічної діяльності.

З метою реалізації завдань підготовки та поліпшення якості загальної (теоретичної, практичної, мотиваційної) готовності майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів ми працювали над удосконаленням методики навчання студентів шляхом впровадження інтерактивної, проектної, проблемної, розвивальної технологій, технології створення успіху, технології розв'язання винахідливих задач (далі – ТРВЗ

педагогіка), дотримуючись принципів особистісно, компетентнісно орієнтованого та діяльнісного підходів до навчання [102].

Відповідно до результатів проведеного аналізу сучасних уявлень про особливості та зміст підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів враховували, що знання як узагальнений та засвоєний особистістю фрагмент колективного досвіду, який містить як інформацію (опис понять, предметів, явищ, процесів), так і засоби діяльності, критерії оцінок, не передаються від викладача до студентів у готовому вигляді, а засвоюються кожним із них у результаті активної, поетапної, структурованої, систематизованої та цілеспрямованої діяльності і викладача, і студента. Тому на основі глибокого опрацювання наукових і методичних джерел кожний із викладачів визначив мету та завдання підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, виокремив етапи оволодіння студентами відповідними знаннями, систематизував відповідно до цих етапів зміст навчального матеріалу.

Розглядаючи діяльність, у тому числі й пізнавальну, як активність особистості, спрямовану на досягнення результатів, викладачі формували у студентів випереджальне уявлення про її кінцевий результат. Для цього на перших лекційних заняттях з усіх дисциплін було визначено ключові поняття, які мали засвоїти студенти; уміння, які повинні бути у них сформовані; завдання, які вони повинні навчитися розв'язувати на кінець терміну вивчення відповідного навчального матеріалу, та приступили до його вивчення, враховуючи, що процес засвоєння знань повинен відбуватися поетапно.

Як було зазначено А.Чиж, одним із завдань удосконалення підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів і поліпшення якості підготовки майбутніх учителів до даного виду педагогічної діяльності є активне впровадження у навчальний процес таких сучасних освітніх технологій, як: інтерактивна, проектна, проблемна, розвивальна технології, технологія навчання як дослідження, технологія створення успіху, технологія ТРВЗ педагогіка [177].

У зв'язку з тим, що впровадження сучасних освітніх технологій передбачало роботу студентів у підгрупах, різних за їх кількістю, то у них формувались такі особистісні якості як відповідальність, доброзичливість, толерантність, тактовність разом із критичністю і самокритичністю.

Реалізація завдань підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів вимагало від викладачів вдумливого підходу до планування кожного із занять.

Навчальний матеріал, який підбирався для засвоєння студентами, систематизувався викладачами таким чином, щоб вони чітко уявляли систему роботи вчителя з формування пізнавальних інтересів молодших школярів. Вони визначали найбільш раціональні прийоми співробітництва, проектували емоційний фон занять, підсилюючи його за рахунок використання сучасного візуального супроводу вивчення навчального матеріалу, постановки проблемних питань, впровадження активних методів навчання.

Викладачі залучали студентів до діяльності, адекватної до майбутньої роботи вчителя (демонстрування прийомів роботи з дітьми та їх аналіз, дидактичні та педагогічні ігри тощо). Для підсилення професійної спрямованості занять викладачі пропонували уявити себе в ролі вчителя та інших учасників навчально-виховного процесу, спонукали до актуалізації елементів власного педагогічного досвіду, надбаного під час педагогічної практики, залучали студентів до складання і розв'язання педагогічних задач. Викладачі вимагали від студентів глибокого аналізу фактів, використання додаткового матеріалу, який давав їм нову інформацію з даної проблеми.

У процесі підготовки та проведення занять з педагогіки, психології та окремих методик враховувалася необхідність поступового ускладнення завдань. Матеріал з розвитку пізнавальних інтересів ставав основою для засвоєння більш складних знань і умінь. Завдання, які ускладнювалися поступово, розкривали логіку розвитку даної якості особистості у молодших школярів.

З метою формування умінь студенти отримували завдання, пов'язані з формуванням пізнавальних інтересів молодших школярів, наприклад:

- скласти збірку дидактичних ігор, які збагачують знання дітей про об'єкти живої природи;
- при плануванні перебігу уроку скласти бесіду з формування мотивів навчання;
- продумати підбиття підсумків на уроці образотворчого мистецтва так, щоб створення ситуації успіху сприяло збудженню, підтриманню та розвитку інтересу до навчання тощо.

До кожного практичного заняття з окремих методик студенти розробляли фрагменти уроків, а потім моделювали їх. При обговоренні цих фрагментів зверталася увага на формування у школярів потреби у засвоєнні навчального матеріалу, аналізувалися засоби, методи та прийоми формування у дітей пізнавальних інтересів.

Частину завдань студенти виконували під час проходження педагогічної практики. Так, наприклад, до складу таких видів робіт увійшло завдання вивчити досвід учителя початкових класів із формування пізнавальних інтересів молодших школярів і узагальнити його у різних формах (за вибором). Це були реферати, презентації, повідомлення або доповіді. В процесі виконання такого завдання студенти ознайомлювалися із змістом і організацією роботи вчителя з проблеми, аналізували її результати, визначали шляхи поліпшення, залучалися до підготовки окремих шкільних заходів із формування пізнавальних інтересів молодших школярів та брали участь у них [138].

Ефективним засобом підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів були дискусії, які організовувалися викладачами під час проведення семінарських занять. Основою для їх проведення слугували відмінності в розумінні студентами тих чи інших положень про розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів, уміння використовувати знання при аналізі конкретних подій і ситуацій, які студенти спостерігали на педагогічній практиці. Психологічною умовою розгортання дискусій стало створення викладачем проблемних ситуацій. Такі ситуації кваліфікувалися ними як

протиріччя між знаннями і переконаннями студентів і тими знаннями, які необхідно було здобути. Під час дискусії аналізу піддавалися:

- шляхи формування позитивної мотивації до навчання у молодших школярів;
- навчально-методичне забезпечення навчального процесу з проблеми;
- організація первинного ознайомлення з об'єктом, по відношенню до якого формуються пізнавальні інтереси;
- етапи створення ситуації успіху в діяльності учнів та їх роль у формуванні пізнавальних інтересів;
- шляхи просування учнів у «зону найбільшого розвитку» при формуванні пізнавальних інтересів [166].

Аналіз цих проблем супроводжувався демонстрацією фрагментів уроків.

Під час дискусії студенти активно обмінювалися думками, а наприкінці її дійшли висновку, що не пріоритет одного засобу, а їх раціональне поєднання дозволить ефективно формувати пізнавальний інтерес дітей.

Така будова заняття дозволила студентам не просто засвоїти окремі прийоми та засоби формування пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі вивчення кожної з конкретних тем окремої навчальної дисципліни, а й усвідомлено засвоїти загальнопедагогічні закономірності формування пізнавальних інтересів, сформувати уявлення про технологію здійснення цього процесу.

Готуючи студентів до проведення занять і позакласних заходів у школі, методисти завжди проектували завдання підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, звертали їх увагу на необхідність єдності навчальних і виховних завдань, які будуть реалізовані ними в роботі з дітьми на уроці або позакласному заході, підбір методів і прийомів роботи, які не тільки б допомагали розкрити зміст навчального матеріалу, а й були б спрямовані на формування потреби дітей у збагаченні знань [178].

Під час відвідування базової школи були організовані зустрічі із заступником директора з навчальної роботи, вчителями, які на конкретних

прикладях доводили значення пізнавальних інтересів в розвитку особистості учнів. Студенти познайомилися з основними напрямками роботи школи з даної проблеми. Під час бесіди з учителями вони довідалися, чи займається учитель цілеспрямовано формуванням пізнавальних інтересів у дітей і, якщо так, то які моменти у своїй методиці вважає найбільш ефективними; з досвідом роботи якого вчителя він рекомендує ознайомитися; яку літературу з даної проблеми рекомендує опрацювати.

Як відомо, під час педагогічної практики студенти відвідують і аналізують уроки, які проводять учителі й однокурсники. Досвід роботи зі студентами засвідчив, що найбільшою складністю для них є теоретичне обґрунтування діяльності вчителя. Студентам важко побачити за фактами проблему, зробити висновки, узагальнення на основі здобутих знань. Тому методисти пропонували студентам опорні схеми аналізу уроків, які допомагали їм у запобіганні переліку фактів, педагогічних дій учителя без їх теоретичного обґрунтування. Наприклад, спостерігаючи за діяльністю вчителя на уроці з формування у дітей пізнавальних інтересів:

- виокремити методи його роботи і обґрунтувати їх доцільність й ефективність;
- виокремити з діяльності вчителя на уроці методи і прийоми формування мотивації дітей до активної пізнавальної діяльності та оцінити їх використання з точки зору доцільності й ефективності;
- дати пораду, які ще методи і прийоми розвитку пізнавальної діяльності учнів можна використовувати, довести правильність своєї поради тощо.

Щоб виявити спрямованість пізнавальних інтересів молодших школярів, за порадою методистів студенти аналізували успішність учнів з окремих дисциплін (за індивідуальним завданням), діагностували рівень розвитку пізнавального інтересу дітей, використовуючи методики «Склади розклад», «Що нам цікаво», «Наші заняття у вільний час» і аналізували відповіді дітей.

Записи студентів у щоденниках з практики свідчили про те, що вони, відвідуючи і аналізуючи уроки та позакласні заходи, збагатили свої знання та

досвід знаннями найбільш ефективних методів і прийомів стимулювання пізнавальних інтересів у дітей. В основному, вони концентрували свою увагу на активних методах стимулювання пізнавальних інтересів у дітей: іграх, проблемних ситуаціях, участі дітей у проектній діяльності тощо і використовували їх у самостійній роботі з дітьми.

Відповідно до завдань удосконалення підготовки та поліпшення якості теоретичної готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів ми збагатили тематику написання студентами курсових робіт з педагогіки, психології та окремих методик за рахунок тем, спрямованих на дослідження проблеми формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Написання курсової роботи як глибоке, змістовне дослідження актуальних проблем навчальної дисципліни, передбачало поглиблення й узагальнення знань з педагогіки, психології та окремих методик і розвивало вміння працювати з науковою та методичною літературою, аналізувати факти, систематизувати й узагальнювати їх.

Оскільки на період написання курсової роботи студенти завдяки раніше проведеній послідовній і систематичній роботі з ними з підготовки до формування пізнавальних інтересів молодших школярів вже володіли певними знаннями й уміннями з даного напрямку педагогічної діяльності і розуміли важливість розв'язання даної проблеми у початковій школі, вони виявляли бажання поглибити свої знання й уміння з проблеми за рахунок опрацювання наукової та методичної літератури, проведення експериментальної та практичної роботи в школі. Методична розробка теми курсової роботи з педагогіки надана в додатку 3.

Наведемо приклади тем, запропонованих студентам для написання курсових робіт і методичну розробку до однієї з них:

Психологія:

1. Пізнавальні інтереси як фактор інтелектуального розвитку дітей молодшого шкільного віку.

2. Пізнавальні інтереси як умова успішного навчання дітей у початковій школі.

3. Мотивація навчальної діяльності як засіб формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Педагогіка:

1. Організаційно-методичні засади формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

2. Загально-педагогічні умови формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

3. Шляхи і засоби формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Окремі методики:

1. Шляхи і засоби формування пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі вивчення математики. (тема може бути розробленою щодо всіх окремих методик).

2. Екскурсія як засіб формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

3. Роль залучення молодших школярів до проектування як засіб формування пізнавальних інтересів.

4. Роль використання сучасного візуального супроводу процесу навчання у формуванні пізнавальних інтересів молодших школярів.

5. Роль використання ігрових методик у формуванні пізнавальних інтересів молодших школярів.

Ще одним засобом підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів було проведення Круглого столу зі студентами випускних груп шкільного відділення. Під час його проведення обговорювалися такі питання:

1. Пізнавальні інтереси, їх сутність і функції у навчально-виховному процесі.
2. Особливості розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.
3. Роль учителя у формуванні пізнавальних інтересів молодших школярів.
4. Шляхи і засоби формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

5. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі викладання дисциплін за навчальним планом початкової школи (математика, українська, російська мови, музичне мистецтво, образотворче мистецтво, природознавство тощо) та в процесі організації позакласної роботи.

6. Загальнопедагогічні підходи, які реалізуються в процесі формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

До проведення Круглого столу студенти вивчили весь основний матеріал з поставленої проблеми. Для того, щоб його проведення було ефективним, воно закінчувалося до початку проходження студентами безперервної педагогічної практики, а сама практика була спрямованою на здійснення роботи з формування пізнавальних інтересів молодших школярів на робочому місці вчителя. З метою ефективної підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів в ході Круглого столу вони залучалися у відповідну діяльність, вид якої визначався темами проведення кожного із його засідань.

Перше засідання було присвячене узагальненню теоретичних знань студентів про сутність поняття «пізнавальні інтереси», їх функції у навчально-виховному процесі, особливостях пізнавальних інтересів молодших школярів, методах його діагностування та формування. Окрім обговорення теоретичних проблем на засіданні Круглого столу обговорювалися підготовлені студентами методичні матеріали: анкети, тести, рекомендації щодо методики збирання й обробки інформації з розвитку пізнавальних інтересів у дітей класу, в якому студенти будуть проходити педагогічну практику.

На наступному засіданні Круглого столу було проаналізовано шляхи і засоби формування пізнавальних інтересів. В процесі підготовки до цього засідання студенти поряд із навчальною та методичною літературою використовували результати вивчення досвіду вчителів початкових класів із даної проблеми.

Останнє засідання Круглого столу було присвячене обговоренню питання про формування пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі викладання дисциплін за навчальним планом початкової школи і в процесі організації

позакласної роботи. Готуючись до даного засідання, студенти об'єднувалися у творчі групи, кожна з яких презентувала особливості, шляхи і засоби формування пізнавальних інтересів у дітей у залежності від специфіки змісту кожної з дисциплін.

Підсумком проведення Круглого столу стало визначення загальнопедагогічних підходів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Відповідно до завдань дослідження згідно зі змістом проекту «Педагог ХХІ століття» з відповідними міні-проектами нами було розроблено та проведено систему позааудиторних заходів, які сприяли виявленню та подальшому формуванню пізнавальних інтересів у майбутніх учителів (рис. 2.2 «Позааудиторні заходи, які сприяють формуванню пізнавальних інтересів у майбутніх учителів»).

Секції МАН педагогічного училища					Науково-практичні конференції, педагогічні читання			Професійні, предметні конкурси, олімпіади, вікторини, акції					Драматична літературно-історична студія «Кліо»		
Філологічна	Соціально-економічна	Фізико-математична	Природознавча	Мистецтвознавча	З проблем освіти	До знаменних суспільно-історичних дат	До ювілейних дат діячів науки культури	«Випускник року»	«Кращий за професійною підготовкою»	«Міс екологія»	«Збережи ялинку»	«Збережи першоцвіт»	«За здоровий спосіб життя»	Інші	Вистави, присвячені видатним суспільно-історичним, знаменним культурно-просвітницьким подіям, ювілейним датам діячів науки і культури

Рис. 2.3. Позааудиторні заходи, які сприяють формуванню пізнавальних інтересів у майбутніх учителів

Нами було визначено завдання, завдяки реалізації яких, на нашу думку, буде можливим підвищення рівня теоретичної, практичної, мотиваційної підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів,

а також збільшення контингенту студентів, які не тільки будуть розуміти необхідність самоосвіти, а й фактично підвищувати свій освітній рівень та загальну ерудицію шляхом самоосвіти.

Розглянемо зміст цих завдань.

1. Удосконалення теоретичної підготовки та поліпшення якості теоретичної готовності студентів до формування пізнавального інтересу у молодших школярів:

- збагатити зміст Робочих програм з психологічних наук (психологія, вікова психологія, педагогічна психологія) навчальним матеріалом про феномен пізнавального інтересу про його роль і функції у навчально-виховному процесі і розвитку особистості дитини, та засоби його формування з урахуванням необхідності реалізації міжпредметних зв'язків у процесі викладання цих предметів;
- збагатити зміст Робочих програм з педагогіки навчальним матеріалом про завдання та засоби формування пізнавального інтересу з урахуванням специфіки змісту напрямків навчально-виховної роботи з дітьми і необхідності реалізації міжпредметних зв'язків у викладанні педагогіки, психології та окремих методик;
- збагатити зміст Робочих програм з окремих методик навчальним матеріалом про завдання і засоби формування пізнавальних інтересів молодших школярів з урахуванням змісту навчального матеріалу, до викладання якого студентів готує кожна з окремих методик, і необхідності реалізації міжпредметних зв'язків у викладанні окремих методик з педагогікою, психологією та педагогічною практикою;
- підготувати довідник наукових і методичних джерел, в яких висвітлюється проблема формування пізнавальних інтересів для викладачів і студентів;
- збагатити тематику написання курсових робіт із психології, педагогіки, окремих методик за рахунок розробки тем, пов'язаних із формуванням пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі вивчення ними нормативних дисциплін навчального плану;

- залучати студентів до участі в круглих столах, науково-практичних конференціях, конкурсах дослідницьких робіт з проблеми формування пізнавальних інтересів молодших школярів;
- у процесі викладання педагогіки, психології, окремих методик активно впроваджувати інтерактивну, проектну, проблемну, розвивальну технології, технологію навчання як дослідження, технологію створення успіху, технологію ТРВЗ педагогіка, дотримуючись принципів особистісно, компетентісно орієнтованого та діяльнісного навчання;
- забезпечити формування у студентів уміння застосовувати знання і уміння, здобуті під час теоретичного навчання.

2. Удосконалення практичної підготовки та поліпшення якості практичної готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів:

- збагатити зміст Наскрізної та Робочої програм з різних видів педагогічної практики з основної та додаткових кваліфікацій визначенням завдань підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів з урахуванням специфіки кожного виду педагогічної практики з тим, щоб підготовка студентів до даного виду педагогічної діяльності стала обов'язковим компонентом кожного з видів педагогічної практики;
- підвищувати рівень професійної компетентності вчителів початкових класів базових шкіл із проблеми формування пізнавальних інтересів молодших школярів;
- підвищувати рівень професійної компетентності викладачів, методистів педагогічної практики, з проблем формування пізнавальних інтересів молодших школярів, пізнавальних інтересів студентів та їх підготовки до здійснення даного напрямку педагогічної діяльності;
- впроваджувати у практику роботи з підготовки студентів до пробних уроків сучасні освітні технології;
- підтримувати і розвивати інтерес до педагогічної практики як одного з провідних засобів як загальної професійної підготовки, так і підготовки до формування пізнавальних інтересів молодших школярів;

- спонукати студентів до застосування здобутих теоретичних знань на педагогічній практиці;
- забезпечити сформованість у них умінь розвивати пізнавальні інтереси молодших школярів з урахуванням результатів діагностики окремих дітей;
- спонукати студентську молодь до створення педагогічної скарбнички досвіду роботи вчителів з формування пізнавальних інтересів у дітей молодшого шкільного віку;
- розвивати творчість та ініціативу у пошуку нових форм і методів розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

3. Удосконалення формування психологічних установок (мотивації) студентів на необхідність постійного самовдосконалення, самоосвіти з проблеми формування пізнавальних інтересів молодших школярів і поліпшення якості психологічної готовності до даного напрямку педагогічної діяльності:

- створювати умови для стимулювання та збудження пізнавальних інтересів студентів;
- спонукати студентів до створення умов для стимулювання пізнавальних інтересів молодших школярів під час проведення пробних уроків на педагогічній практиці;
- формувати переконання у необхідності та можливостях розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів як якості особистості в усіх дітей;
- стимулювати прагнення до професійного самовдосконалення.

4. Завдання, реалізація яких буде сприяти формуванню пізнавальних інтересів студентів:

- залучати майбутніх фахівців до роботи у предметних гуртках, секціях фахового та пізнавального напрямків;
- викликати інтерес до науково-дослідницької роботи, написання творчих робіт, рефератів, виступів, доповідей, повідомлень;

- з метою поширення кругозору та поглиблення наукових знань організовувати в педагогічному училищі відзначення пам'ятних суспільно-історичних подій, ювілейних дат діячів науки і культури;
- брати участь у вікторинах, конкурсах, олімпіадах, заохочувати їх переможців.

З метою реалізації завдань, визначених вище, нами і була розроблена технологія підготовки студентів педагогічного училища до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, сформованих у чітку, організаційно, педагогічно та методично обумовлену систему.

2.3. Моніторинг ефективності технології підготовки майбутніх вчителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів

Сучасний педагог повинен не навчати дитину у традиційному розумінні цього поняття, а лише супроводжувати цей процес, забезпечуючи самонавчання та саморозвиток дитини відповідно до її сутнісних задатків. Це підсилює значення формування у дітей пізнавальних інтересів і дає можливість стверджувати, що підготовка студентів до формування у молодших школярів пізнавальних інтересів є також показником якості фахової підготовки випускників педагогічних ВНЗ та потребує постійного удосконалення.

Однією із складових управління якістю освіти, загалом, і професійною підготовкою майбутніх фахівців, зокрема, є моніторинг, який розглядається як засіб удосконалення системи інформаційного забезпечення управління освітою, як засіб підвищення стратегічного планування розвитку середньої та вищої освіти у контексті поліпшення якості управлінських рішень, як засіб оцінки якості освіти, як інформаційна основа в системі оцінювання й управління якістю освіти на регіональному рівні та на рівні навчального закладу, педагога, студента [81].

На думку Г.Єльнікової, освітній моніторинг – це «супроводжуюче відслідковування і поточна регуляція будь-якого процесу в освіті, це система, яка складається з показників, об'єднаних в еталон методів їх розробки і постійного

спостереження за цими показниками відносно стану та динаміки керованого об'єкта з метою його оперативної діагностики, випереджального визначення диспропорцій, вироблення і коригування управлінських рішень» [54, с. 52].

В.Мусіна вважає, що результати моніторингових досліджень можуть бути основою для експертних висновків, а дані експертизи можуть стати приводом для початку моніторингових досліджень [111].

Одне з найбільш повних досліджень моніторингу було зроблено О.Майоровим. В його роботі розглянуті система розвитку моніторингу, надана класифікація видів моніторингу за різними ознаками, визначені його функції, дано загальне визначення поняття «моніторинг в освіті». За цим визначенням, «моніторинг в освіті – це система збору, обробки, зберігання і поширення інформації про освітню систему або окремі її елементи, яка орієнтована на інформаційне забезпечення управління, дозволяє робити висновки про стан об'єкта у будь-який момент часу і дає прогноз його розвитку» [96; 97]. Моніторинг в освіті – категорія педагогічна й управлінська, оскільки він не копіює загальні положення теорії інформації, а переводить їх на мову педагогіки, психології й управління.

Моніторинг, який використовується в освіті, має кілька видів, таких, як педагогічний, освітній, професіографічний. О.Касьянова, В.Андрєєв визначають педагогічний моніторинг як супровідний контроль і поточне корегування взаємодії педагога й студента в організації навчально-виховного процесу [9; 69].

Освітній моніторинг – це система організації збору, збереження, обробки і поширення інформації про діяльність педагогічної системи, що забезпечує спостереження за її станом і прогнозування її розвитку [103].

У системі вищої освіти С.Сіліна виокремлює професіографічний моніторинг – процес безперервного науково обґрунтованого, діагностично-прогностичного планового спостереження за станом і розвитком педагогічного процесу підготовки фахівця з метою найбільш оптимального вибору освітніх завдань, а також способів і методів їх розв'язання. Сфера його застосування – професійні навчальні заклади. Професіографічний моніторинг дозволяє визначити стан

навчально-виховного процесу на кожному етапі, оцінити, наскільки раціонально використані педагогічні засоби, якою мірою вони відповідають заданим цілям, наскільки ефективно реалізовані технології [154].

Практична реалізація завдань моніторингу ВНЗ здійснюється на перших трьох рівнях. Враховуючи особливості структури ВНЗ I–II рівнів акредитації, можна відповідно виділити такі його рівні, як:

- моніторинг, який проводиться на рівні циклової, предметної, предметно-циклової комісії;
- моніторинг, який здійснюється на рівні відділення;
- моніторинг, який має місце на рівні педагогічного училища.

Проводячи моніторинг на рівні циклової (предметної, предметно–циклової) комісії викладачів, варто використовувати педагогічний і професіографічний моніторинги; на рівні відділення – професіографічний і освітній; на рівні педагогічного училища – освітній.

До показників моніторингу результатів освітнього процесу, проведеного на рівні педагогічного училища можна віднести рейтинг вищого навчального закладу серед інших; відсоток випускників, працевлаштованих за спеціальностями; відсоток випускників, які працюють через 1,3,5 років за спеціальністю; самооцінка готовності випускників до професійної діяльності (високий, середній, достатній, низький); рівень заробітної плати випускників тощо.

До показників моніторингу, проведеного на рівні відділення, можна віднести: відповідність особистих якостей випускників вимогам професії, відповідність професійних знань, умінь, навичок вимогам професії, здатність випускників до інноваційної діяльності; рейтинг випускників серед працівників організації, особисті досягнення випускників (наукові роботи, винагороди тощо).

До показників моніторингу на рівні циклової (предметної, предметно–циклової) комісії викладачів можна віднести професійну спрямованість випускників, професійну компетентність випускників, позитивні риси ы недоліки

в роботі випускників, ставлення керівників навчальних закладів до випускників педагогічного училища.

Враховуючи зміст різних видів моніторингу, в процесі дослідження у КВНЗ «Макіївське педагогічне училище», КВНЗ «Донецький педагогічний коледж», Красноармійському та Шахтарському педагогічних училищах було проведено професіографічний моніторинг на рівні шкільного відділення.

Як було зазначено вище, підготовленість студентів педагогічного училища до формування у молодших школярів пізнавальних інтересів є одним із складників якісної підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності. Це означає, що реалізацію цього завдання не можна ізолювати від реалізації інших завдань фахової підготовки випускників. І тому, визначаючи мету діяльності КВНЗ «Макіївське педагогічне училище», ми виокремили її як формування професійно компетентних і конкурентоспроможних фахівців, що потребувало розроблення стратегії навчального закладу у підготовці фахівців як узагальненої моделі дій, необхідних для досягнення поставлених цілей управління на основі обраних показників та ефективного розподілу ресурсів. Це дозволило навчальному закладу встановити довгострокові напрямки розвитку. Реалізація стратегічних завдань розвитку педагогічного училища викликала потребу в інноваційному управлінні навчальним закладом, яке спрямовувало би його діяльність на створення цілісної системи підготовки педагогічних кадрів. Найбільш продуктивним шляхом якісних змін системи управління навчальним закладом ми вважали проектування діяльності навчального закладу, яке не відкидає досвіду керівника та традицій закладу, базується на глибокому науковому підґрунті, забезпечує реалізацію сучасних засад підготовки педагогічних кадрів. Крім того, актуальність проектування внутрішньоучилищного управління безпосередньо пов'язана з реаліями життя, серед яких провідними є необхідність навчального закладу пристосовуватися до зовнішніх змін, ставати конкурентоспроможними, забезпечувати оптимальне функціонування, постійно шукати резерви оновлення та ідеї розвитку [176].

Як зазначають Л.Забродська, О.Онопрієнко, А.Цимбалару, саме впровадження проектної технології найповніше забезпечує навчальному закладу цілісність системи підготовки кадрів, взаємодію всіх учасників педагогічного процесу в умовах компетентнісно орієнтованого навчання, дозволяє визначити пріоритетну проблему, орієнтовану на сьогоденні та майбутні потреби, забезпечує чітку орієнтацію на кінцевий результат діяльності педагогічного училища. Проектування в педагогічному училищі – це цілісна система запланованих дій внутрішньоучилищного життя з визначеною специфікою внутрішніх завдань, з обов'язковим прогнозуванням бажаних результатів. Проектування сприяє розвитку ініціативи, формує творчі вміння, сприяє впровадженню педагогіки співробітництва [56].

З урахуванням результатів глибокого аналізу змісту науково-методичної проблеми педагогічного училища «Формування професійно компетентних і конкурентоспроможних фахівців для закладів освіти» та відповідно до розробленої згідно з вимогами до випускників, визначеними державним стандартом та іншими нормативно-правовими документами в галузі освіти Моделі випускника КВНЗ «Макіївське педагогічне училище» (Додаток И) було визначено тему практико-орієнтованого проекту «Педагог ХХІ століття» (Додаток К). Його складовими стали міні-проекти «Держстандарт», «Погляд у майбутнє», «Поклик та перспектива», «Обдарованість», «Духовність», «Здоров'я», «Шлях до професійного успіху», «Формуємо компетентності», «Затишна планета – для нас і прийдешніх поколінь» та «Моніторинг освітнього процесу» і, як його підрозділ, «Моніторинг якості підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів», (рис. 2.3 «Складові проекту «Педагог ХХІ століття»).

Особливе значення для підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів є міні-проекти «Моніторинг якості підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів» (Додаток К.1), «Держстандарт» (Додаток К.2), «Шлях до професійного успіху» (Додаток К.3). Проте, саме міні-проект «Моніторинг якості підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів» був покликаний досліджувати якість реалізації

всіх завдань підготовки випускників педагогічного училища до формування у молодших школярів пізнавальних інтересів.

Рис. 2.3. Складові проекту «Педагог ХХІ століття»

Моніторинг якості навчального процесу вищого навчального закладу, на думку В.Зінченка, реалізується на принципах науковості, безперервності, об'єктивності, валідності, систематичності, єдності управління і самоуправління [62]. Зазначені концептуальні положення є основою моделі моніторингу якості навчального процесу та відбуваються в цільовому, технологічному та результативному блоках моделі, графічне відображення якої наведено у додатку Л.

Цільовий блок моделі становить єдність цілей і системи завдань, комплексне рішення яких забезпечить її досягнення. Мета (ціль) визначається як бажаний стан системи або очікувані результати її діяльності. Відповідно до цього цільовий блок окреслює зміст і розвиток інших блоків моделі та створює умови їхньої взаємодії та поєднання в одне ціле.

Технологічний блок відображає технологію проведення моніторингу якості навчального процесу з метою оптимізації управлінської діяльності на основі здобутих під час моніторингу даних. Відповідно до цього в технологічний блок моделі входять етапи здійснення моніторингу та його суб'єкти, критерії якості навчального процесу у ВНЗ. Також технологічний блок передбачає систематизацію та аналіз даних, виявлення рівня позитивного або негативного

впливу тих чи інших управлінських рішень на якість навчального процесу, прийнятих рішень щодо поліпшення якості навчального процесу.

Результативний блок містить чітке уявлення про якість навчального процесу та ефективність управління цією якістю, результативність проведеного коригування управлінської діяльності та ступінь досягнення результатів моніторингу. Останнє свідчить про те, що цільовий та результативний блоки моделі постають у своїй єдності, оскільки отримані результати моніторингу ми порівнюємо з метою та завданнями людини.

Модель передбачає реалізацію моніторингу завдяки чітко розробленим процедурам та комплексу методів, форм і засобів, характерних для етапів моніторингу. Аналіз наукової літератури дозволяє виділити чотири блоки моніторингу (підготовчий, діяльнісний, аналітико–коригувальний, підсумково-управлінський), завдання яких реалізується послідовно. Поетапні дії педагогічного колективу Макіївського педагогічного училища представлені у додатку М.

Підготовчий блок – це етап, на якому конкретизуються цілі та завдання моніторингу якості навчального процесу у ВНЗ завдяки визначенню показників якості навчального процесу: вибір моніторингових процедур, визначення суб'єктів моніторингу, які прямо або опосередковано беруть участь у моніторинговій діяльності, розробці механізмів зворотного зв'язку для корекції та оптимізації управлінських рішень.

Після визначення показників здійснюється вибір моніторингових процедур, що становить особливе поєднання форм, методів та засобів моніторингу, які найкращим чином дають можливість виміряти та оцінити всі сторони об'єкта моніторингу.

Методи моніторингу якості навчального процесу різноманітні. Це спостереження, опитування, експертна оцінка, аналіз документів, контрольні заходи, анкетування, тестування, самооцінка.

На підготовчому етапі також відбувається добір безпосередніх виконавців та інших учасників моніторингу. Вибираючи суб'єкти моніторингу, які прямо або

опосередковано будуть брати в ньому участь, необхідно їх мотивувати до виконання робіт, розподілити обов'язки, ролі, ступінь відповідальності, чітко окреслити результати та показники якості виконання окреслених завдань.

Наступним блоком моніторингу є діяльнісний, метою якого є його реалізація. Діяльнісний етап складається із проведення системи моніторингових процедур, які можуть здійснюватися і поступово, і одночасно. Моніторинг якості навчального процесу за своєю сутністю багатоаспектний, тому його проведення не повинно ускладнювати основну поточну діяльність суб'єктів навчального процесу та заважати його реалізації.

Аналітико–коригувальний блок проведення моніторингу передбачає аналіз його результатів та корекцію управління діяльністю. Корекція управління діяльністю буде найбільш ефективною, якщо вироблення заходів із корекції та прийняття конкретних рішень матимуть колегіальний характер. Корегувальні заходи повинні мати чітку структуру, мету, завдання, інструментарій, виконавців, сферу їхніх повноважень щодо впровадження управлінських дій, систему взаємодії з іншими суб'єктами управління та терміни виконання робіт. На рисунку 2.4 «Цикл моніторингу якості навчального процесу у ВНЗ» наведено цикл моніторингу якості навчального процесу у вищому навчальному закладі.

Для проведення моніторингу великого значення набуває визначення функцій організаторів та учасників моніторингу та алгоритму їх дослідницьких дій. Так, вибір досліджувальної проблеми здійснюється адміністрацією. Обов'язковим є формування мети, гіпотези дослідження, визначення членів творчої групи.

Важливо усвідомити, що якісний результат, до якого прагнуть учасники дослідження, залежить від урахування комплексу умов та системності в організації роботи. Творча група обирає інструментарій, відповідно до поставленої мети. Психолог проводить дослідження (анкетування, тестування, спостереження), а також збирає дані для подальшого оброблення та інтерпретації інформації: оформлені в аналітичному описі результати повинні містити графічні ілюстрації, таблиці, малюнки.

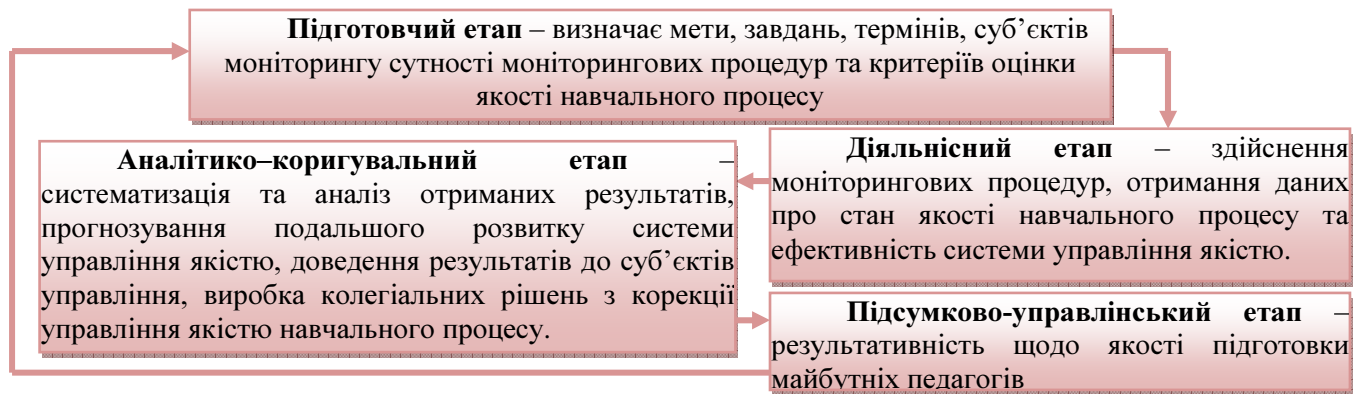

Рис.2.4. Цикл моніторингу якості навчального процесу у ВНЗ

На основі аналітичного аналізу психолог під керівництвом директора складає рекомендації (методичного, психологічного або комплексного характеру).

Таким чином, чіткій організації моніторингових досліджень сприяє їх проведення за певним алгоритмом, який визначає послідовність дослідницьких дій та схемою поетапних дій педагогічного колективу КВНЗ «Макіївське педагогічне училище», яка презентує систему організації та проведення моніторингу якості підготовки майбутніх вчителів початкових класів до формування пізнавального інтересу у молодших школярів (Додаток М):

1) підготовчий блок

- організаційний етап: формування мети проведення моніторингу; визначення показників; організація дослідження (складання плану, визначення терміну проведення і реалізації дослідження у спланованому режимі, визначення відповідальних осіб, використання інструментарію);

- етап планування: розроблення моделі моніторингу; розподіл обов'язків між членами творчої групи; добір інструментарію для проведення моніторингу (анкети, методики, тести, карти спостережень);

2) діяльнісний блок

- практичний етап: дослідження теми проекту, збір інформації про стан підготовки майбутніх педагогів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів (спостереження, анкетування, співбесіди, тестування, вихід на практику, аналіз студентських робіт: курсові та контрольні роботи, індивідуальні завдання);

3) аналітико-корегувальний блок

- аналітичний етап: обробка й аналіз даних; систематизація здобутої інформації; складання звіту про результати проведення моніторингу; доведення результатів моніторингу до суб'єктів управління навчальним закладом;
- корегувальний етап: внесення певних змін під час навчального процесу на основі визначених результатів;

4) підсумково-управлінський блок: вироблення рекомендацій для вдосконалення досліджуваного явища; контроль за впровадженням рекомендацій; складання плану для подальшого вдосконалення підготовки майбутніх педагогів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Отже, можна констатувати, що методика організації моніторингу стану підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів підпорядкована удосконаленню результатів фахової підготовки майбутніх педагогів, складовою якої є підготовка до формування в учнів школи I ступеня пізнавальних інтересів.

Розкриваючи теоретичні основи підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавального інтересу у молодших школярів, ми проводили аналіз змісту самого поняття «підготовка», в даному випадку, майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів. Аналіз результатів наукових досліджень з проблеми підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності, висвітлений у працях О.Бігіч, Б.Бричок, К.Дурай-Новакової та інших, дав нам можливість дійти висновку, що у педагогічних дослідженнях поняття «підготовка», пов'язується з поняттям «готовність», хоч і диференціюється. Так, готовність прийнято розглядати як результат процесу підготовки, а підготовку, як процес, що готує особистість майбутнього педагога до діяльності взагалі та до формування пізнавального інтересу у молодших школярів, зокрема [19; 25; 51]. Тому, на наш погляд, здійснюючи моніторинг ефективності підготовки майбутніх учителів до формування пізнавального інтересу молодших школярів, необхідно здійснити моніторинг ефективності підготовки майбутніх учителів до формування

пізнавального інтересу у молодших школярів як процесу, що формує готовність особистості майбутнього вчителя до реалізації даного аспекту педагогічної діяльності, так і якості готовності майбутніх учителів, як результату діяльності вище зазначеного напрямку. Це дасть можливість визначити найбільш ефективні форми та методи педагогічного впливу на студентів з метою забезпечення якісної підготовки до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів і, як наслідок, повної готовності майбутніх учителів до виконання завдань даного напрямку педагогічної діяльності.

А оскільки професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів складається з теоретичної та практичної, то ми виокремлюємо у змісті моніторингу:

- моніторинг фактичного стану якості теоретичної готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів;
- моніторинг фактичного стану якості практичної готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Теоретична готовність майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів полягає у свідомому і міцному засвоєнні студентами знань про сутність пізнавального інтересу, його значення в освітньому процесі початкової школи та формуванні особистості молодшого школяра, оволодінні знаннями освітніх технологій, впровадження яких дає найбільший ефект у формуванні пізнавальних інтересів молодших школярів.

Стрижнем практичної готовності майбутнього вчителя до педагогічної діяльності є комплекс професійних умінь різної функціональної приналежності: діагностико-прогностичних, ціннісно-орієнтаційних, організаційно-розвивальних, управлінсько-комунікативних, соціально-педагогічних [173].

У визначенні фактичного стану готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів ми виходили з того, що процес професійного навчання, виховання та самовиховання має один цільовий орієнтир – інтегральну готовність до професійно-педагогічної діяльності. Так, готовність є

системою, структурними компонентами якої виступають теоретична, практична і психологічна готовності до виконання майбутнім педагогом професійних функцій даного змісту, а також його готовності до самовдосконалення після закінчення ВНЗ, які неможливі без сформованого психологічного компонента.

Психологічний компонент цієї складної інтегральної якості містить установку на професіоналізм, мотиви якісного виконання фахових функцій, спрямованість свідомості особистості студента на цілісне утворення – своє «Я» як майбутнього педагога.

Таким чином, наступною складовою змісту моніторингу якості готовності студентів до формування пізнавального інтересу у молодших школярів є моніторинг рівня сформованості у студентів психологічних установок (мотивації) на необхідність постійної самоосвіти, самовдосконалення особистості, прагнення до якісної освіти майбутніх учнів, в основі якої лежать сформовані пізнавальні інтереси.

Не менш важливою складовою змісту моніторингу є моніторинг фактичного стану якості підготовки студентів педагогічного училища, майбутніх учителів, до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, тобто моніторинг ефективності засобів педагогічного впливу, які забезпечують готовність майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Складові змісту моніторингу визначені на рисунку 2.5 «Зміст моніторингу»:

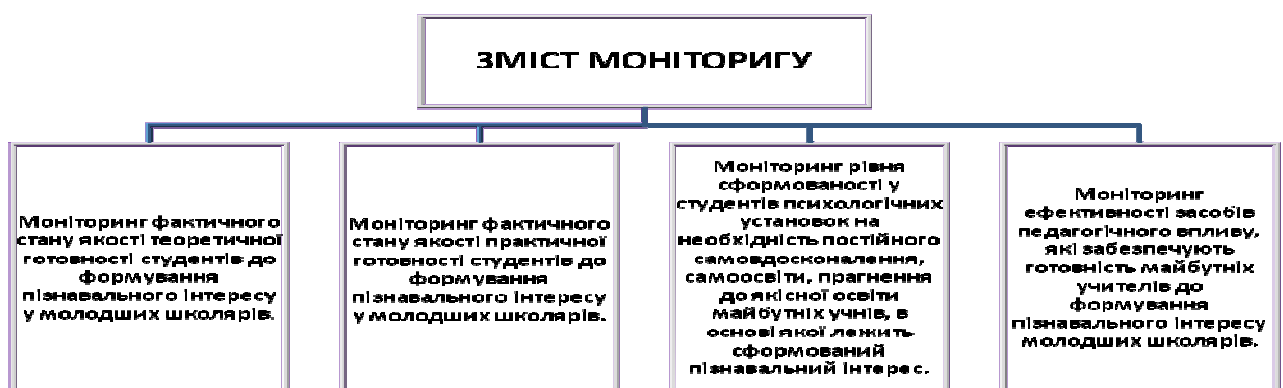

Рис. 2.5. Зміст моніторингу

При здійсненні моніторингу ефективності засобів педагогічного впливу, які забезпечують готовність майбутніх педагогів до формування пізнавальних

інтересів молодших школярів було враховано, що пізнавальні інтереси, як якість особистості, не дається людині від природи, тому є необхідною цілеспрямована систематична робота з його формування та розвитку. Характеризуючи зміст цієї роботи, В.Ільїн зазначав, що вчитель збуджує пізнавальний інтерес не тільки за рахунок одного якогось методу, прийому або засобу навчання. Певну роль, на його думку, відіграють тут і зміст матеріалу, який вивчається, і методи навчання, і відношення вчителя до учнів, і суспільна думка колективу, і рівень розумового розвитку того, хто навчається. Всі ці елементи, компоненти певним чином пов'язані між собою. [66]

Цей висновок було підтверджено у дослідженнях Г.Щукіної, які довели, що в процесі навчання має місце використання трьох видів стимулювання пізнавальних інтересів учнів:

- через зміст навчального матеріалу;
- перебіг організації навчальної діяльності;
- урахування відносин, які складаються в навчальному процесі між учнями, а також між ними і вчителем. [185-189]

Використання педагогом великого різноманіття засобів і методів збудження пізнавальних інтересів учнів дозволяє перетворити його у дієвий мотив навчання, який має низку переваг у порівнянні з іншими мотивами, які можуть існувати поряд з ними.

Детально розглянемо фактичний стан якості теоретичної, практичної, психологічної готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів і також дамо оцінку тим засобам педагогічного впливу, які забезпечують готовність майбутніх учителів до формування у молодших школярів пізнавальних інтересів у процесі підготовки студентів до вищезазначеного напрямку педагогічної діяльності, враховуючи при цьому її інтегральний характер.

З метою виявлення фактичного стану якості теоретичної, практичної, психологічної (мотиваційної) готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, а також визначення рівня розвитку власних пізнавальних інтересів студентів ми провели первинний моніторинг відповідно до

його змісту з тим, щоб на основі аналізу його результатів розробити технологію, спрямовану на удосконалення рівня підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів і, як наслідок, поліпшення якості готовності майбутніх учителів до здійснення даного напрямку педагогічної діяльності.

Термін проведення первинного моніторингу: листопад 2011 року.

При проведенні первинного моніторингу якості готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів проводився у три етапи (констатуючий експеримент):

Перший етап – підготовчий, який передбачав постановку мети, визначення завдань, об'єктів, установлення терміну проведення.

Другий етап – практичний, суть якого полягала у збиранні інформації з використанням методів педагогічного дослідження щодо визначення значущості й ефективності розроблених і впроваджених заходів.

Третій етап – аналітичний, під час якого здійснювалися аналіз і систематизація здобутої інформації, формування висновків і рекомендацій.

Метою первинного моніторингу було:

- визначити рівні готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів;
- визначити можливості теоретичного навчання і педагогічної практики у формуванні готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів;
- сприяти якісній реалізації мега-проекту «Педагог ХХІ століття» з його складовими міні-проектами «Шлях до професійного успіху», «Держстандарт», «Моніторинг якості підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів».

Ми визначили наступні завдання первинного моніторингу:

- відстежити фактичний стан готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів на початку дослідження;

- підібрати ефективні методики для виявлення рівня готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів;
- проаналізувати зміст Робочих програм з педагогіки, психології та окремих методик на предмет наявності повного змісту навчального матеріалу з формування пізнавальних інтересів молодших школярів і з метою їх подальшого корегування;
- проаналізувати зміст Наскрізної та Робочих програм із педагогічної практики на предмет наявності повного змісту завдань з формування пізнавальних інтересів молодших школярів і з метою їх подальшого корегування;
- проаналізувати зміст підручників і навчальних посібників на предмет якості висвітлення в них навчального матеріалу з формування пізнавальних інтересів молодших школярів;
- на основі аналізу результатів первинного моніторингу розробити та впровадити технологію, спрямовану на поліпшення якості готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Як було зазначено вище, нами проведено професіографічний моніторинг на рівні шкільного відділення КВНЗ «Макіївське педагогічне училище», КВНЗ «Донецький педагогічний коледж» та Красноармійського педагогічного училища.

До проведення моніторингу було залучено 127 викладачів педагогічних ВНЗ I-II рівнів акредитації, 172 учителя початкових щодо проблеми реалізації першими – формування пізнавальних інтересів у студентів, другими – наявності вмінь формувати пізнавальні інтереси у дітей молодшого шкільного віку. Також до проведення моніторингу були залучені 652 студенти, з них 194 студента-випускника вищезазначених навчальних закладів на наявність у них знань та вмінь щодо формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Розглянемо зміст моніторингу.

Стан теоретичної готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів ми виявляли:

- по-перше, проаналізувавши зміст навчальних програм для педагогічного училища з дисциплін психолого-педагогічного циклу щодо відображення в них

ознайомлення студентів із сучасною науковою трактовкою сутності категорій та понять даної проблеми, функціями, умовами, засобами та шляхами формування пізнавальних інтересів молодших школярів у навчально-виховному процесі, практикою формування професійного вміння формувати пізнавальні інтереси у молодших школярів;

- по-друге, розв'язання завдань моніторингу потребувало чіткого уявлення про фактичний стан теоретичної підготовки студентів-випускників і вчителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів.

Для нас встановлення цього факту не було самоціллю, а виступало засобом своєчасного діагностування фактичного стану підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, яка в свою чергу є умовою успішної підготовки студентів до такої роботи. Крім того, чітке уявлення про фактичний стан теоретичної підготовки студентів-випускників і вчителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів дало нам поштовх до встановлення взаємозалежності між реальним рівнем підготовки студентів і вчителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів і обсягом знань про цей напрямок педагогічної діяльності, передбачений для засвоєння студентами змістом навчальних програм, підручників і посібників психолого-педагогічного спрямування. А це, в свою чергу, вимагало висновків про те, чи дає можливість реалізація змісту діючих програм із психолого-педагогічних дисциплін забезпечити якісну повноцінну підготовку студентів-майбутніх учителів, до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, або вони потребують збагачення змісту щодо визначення суті теоретичних понять з даної проблеми та наявності в них змісту організаційно-методичних рекомендацій, технологій щодо формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

На думку Є.Ільїна, вивчення психолого-педагогічних дисциплін виокремлюється як структуроутворюючий компонент усієї системи професійної

підготовки, оскільки «озброює майбутніх учителів знаннями наукових основ процесу формування особистості школяра» [67 с. 265].

Проблеми, пов'язані з розробкою системи психолого-педагогічної підготовки вчителя, розглядаються в роботах О.Абдулліної, В.Кан-Калика, В.Сластьоніна та ін. [1; 70; 71; 159]. Ми не ставили перед собою завдання детального розгляду питання про побудову психолого-педагогічної підготовки в цілому, не дослідили психологічні аспекти відповідної підготовки, хоча усвідомлювали, що інтерес - це психологічний феномен.

Дані аналізу практики свідчать про те, що основні труднощі в підготовці майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів пов'язані з педагогічними проблемами. Учителі, як правило, знаючи в цілому особливості пізнавальних інтересів учнів початкових класів, мають слабе уявлення про те, як необхідно формувати цю якість, які педагогічні засоби, прийоми стимулюють розвиток інтересу до пізнання у молодших школярів.

Відсутність у науково-педагогічній літературі спеціального аналізу того, як педагогічні дисципліни готують студентів до вирішення проблем розвитку пізнавальних інтересів, указала на необхідність виокремити в якості основних завдань дослідження наступні:

- обґрунтувати, який вплив має курс психолого-педагогічних дисциплін в цьому плані на загальнопедагогічну підготовку студента в цілому;
- визначити, які об'єктивні можливості і особливості має курс психолого-педагогічних дисциплін у педагогічному ВНЗ щодо підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Проаналізуємо можливості практичної підготовки студентів педагогічного училища щодо забезпечення готовності випускників педагогічного училища до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Відповідно до робочого плану спеціальності «Початкова освіта» з кваліфікацією «Вчитель з початкової освіти» практична підготовка студентів здійснюється в процесі таких видів педагогічної практики:

1. Навчальна (польова) практика.

1.1. Практика з основ природознавства та краєзнавства.

2. Навчальна (психолого-педагогічна) практика.

2.1. Спостереження за навчально-виховною роботою вчителя-класовода в перші дні дитини в школі.

2.2. Позакласна та позашкільна виховна робота.

2.3. Пробні уроки та заняття (навчально-виховна практика).

3. Педагогічна (виробнича) практика.

3.1. Літня практика.

3.2. Безперервна практика.

Здійснюючи моніторинг якості практичної підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, ми проаналізували, чи визначаються завдання та зміст даного виду підготовки Наскрізною і Робочими програмами, відповідно до змісту яких відбувається практична підготовка студентів до професійної діяльності.

Визначивши можливості теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів за результатами аналізу навчальних програм з дисциплін психолого-педагогічного циклу, Наскрізної і Робочих програм з педагогічної практики, ми дослідили реальний стан теоретичної і практичної підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Методами дослідження були:

- тестування та анкетування студентів;
- спостереження і аналіз уроків у початкових класах, які проводили студенти-практиканти;
- оцінювання виконаних ними індивідуальних завдань, що виявляли рівень їх теоретичної та практичної підготовки до формування пізнавальних інтересів молодших школярів (підготовка ними конспектів уроків і позакласних заходів, розроблення діагностичних комплексів на виявлення рівня розвитку пізнавальних інтересів у молодших школярів, аналіз досвіду роботи класоводів з проблеми формування пізнавальних інтересів учнів початкових класів, у яких студенти проходили педагогічну практику).

Метою анкетування та тестування (Додатки Н.1-Н.10, П) студентів було виявлення рівнів сформованості педагогічного світогляду студентів із проблеми формування пізнавальних інтересів молодших школярів, визначення рівня їх теоретичної та практичної готовності до означеного напрямку роботи. І якщо анкетування передбачало лише педагогічну оцінку підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, то виконання тестових завдань передбачало самооцінку готовності студентів до цієї роботи. Виконання студентами індивідуальних завдань мало засвідчити, в основному, рівень практичної підготовки, хоч було і показником рівня засвоєння теоретичних знань.

Як було зазначено вище, нами був проведений первинний моніторинг рівня підготовки вчителів початкових класів м. Макіївки, а також студентів-випускників КВНЗ «Макіївське педагогічне училище», КВНЗ «Донецький педагогічний коледж», Красноармійського педагогічного училища до формування пізнавальних інтересів молодших школярів шляхом анкетування та проведення контрольної роботи.

Під час моніторингу ми намагалися виявити:

- усвідомлення необхідності володіння знаннями про сутність пізнавальних інтересів та умінь їх формувати у молодших школярів;
- задоволеність рівнем власних знань і вмінь із цієї проблеми та самооцінку рівня власних знань і вмінь опитаних з цієї проблеми;
- наявність взаємозалежності між реальним рівнем теоретичної підготовки студентів і вчителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів і тим обсягом знань з психолого-педагогічних дисциплін, який передбачається для засвоєння студентами програми з вище зазначених дисциплін.

Опитування проводилося у два етапи:

- на першому – вчителі та студенти оцінювали свої знання та вміння шляхом опитування (анкетування, співбесіда);
- на другому – їх знання і вміння оцінювали викладачі за результатами контрольних письмових робіт, які передбачали відповіді на наступні питання:

1. Питання, які виявляють наявність знань:

- пояснити значення поняття «інтерес»;
- що означає поняття «пізнавальний інтерес»;
- особливості пізнавальних інтересів молодших школярів;
- функції пізнавальних інтересів у навчально-виховному процесі;
- умова збудження та підтримки пізнавальних інтересів;
- причини згасання пізнавальних інтересів;
- засоби формування пізнавальних інтересів;
- методи формування пізнавальних інтересів;
- методики діагностування пізнавальних інтересів.

2. Питання, які виявляють сформованість умінь:

- діагностувати пізнавальні інтереси;
- аналізувати здобуті результати;
- планувати шляхи формування пізнавальних інтересів;
- стимулювати у школярів позитивну мотивацію до навчання;
- аналізувати зміст навчального матеріалу з метою виявлення можливостей формування пізнавальних інтересів;
- створювати ситуації успіху під час навчання;
- активізувати пізнавальну діяльність учнів;
- створювати комфортні умови навчання.

В даній роботі повні знання та вміння оцінювалися балом «2», часткові - «1», решта (без відповіді) - «0».

Для виявлення фактичного рівня володіння вміннями було запропоновано:

- розробити матеріали для проведення діагностування;
- скласти конспект уроку за визначеною темою;
- проаналізувати урок після його відвідування.

Правильні відповіді в усіх випадках оцінювалися балом «2», неповні або частково вірні – «1», невірні або ті, що залишилися без відповіді, – «0». Для кожного, кого досліджували, визначили середній бал, як відношення набраної кількості балів до максимально можливого, а на його основі підраховували середнє значення для всіх тих, хто був задіяний на даному етапі моніторингу.

Рівень підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів у частині уміння проводити діагностику дітей на виявлення рівня розвитку у них пізнавальних інтересів досліджували під час проходження студентами різних видів педагогічної практики, таких як «Спостереження за навчально–виховною роботою вчителя класовода в перші дні дитини в школі», «Безперервна педагогічна практика», «Літня педагогічна практика».

Завданням студентів було виявлення рівня розвитку пізнавальних інтересів, з використанням бесіди і моделювання, під час яких з'ясовувалися інтереси дітей при виборі занять у вільний час.

Для проведення діагностики студентам пропонували скласти схему проведення діагностичного обстеження дітей, а після його проведення сформулювати висновки, в яких би визначався рівень розвитку пізнавальних інтересів у дітей з урахуванням результатів діагностики та окреслити завдання подальшої роботи зі школярами з формування пізнавальних інтересів.

Як доводять результати дослідження проблеми професійної підготовки педагога (В.Сластьонін, Е.Горбунь, О.Добенко, Л.Овсянецька та інші) на формування пізнавальних інтересів молодших школярів значною мірою впливає наявність стійкого пізнавальних інтересів у самого вчителя, саме тому, що його сформованість у нього забезпечує збагачення змісту навчального матеріалу, який подається дітям, цікавими фактами, прикладами, сприяє удосконаленню методики навчання дітей, розширює і поглиблює тематику спілкування з учнями, робить його корисним для дітей у частині здобуття ними знань та досвіду [159; 35; 49; 116]. Тому ми дослідили рівень сформованості пізнавальних інтересів у майбутніх учителів, студентів випускних груп КВНЗ «Макіївське педагогічне училище», КВНЗ «Донецький педагогічний коледж», Красноармійського педагогічного училища (Анкета 10, додаток Н.10).

Провідними методами дослідження були бесіди, педагогічне спостереження, анкетування. Результати виконаного аналізу дозволили дійти висновку про необхідність удосконалення підготовки студентів педагогічного училища до формування пізнавальних інтересів молодших школярів за напрямками, які були визначені відповідно до змісту моніторингу.

Розроблення технології з підготовки студентів педагогічного училища до формування пізнавальних інтересів молодших школярів з урахуванням підсумків первинного аналізу результатів моніторингу в 2011 році та впровадження цієї технології впродовж 2012–2014 років дало нам можливість оцінити її ефективність через здійснення повторного моніторингу в 2014 році за складовими його змісту.

Метою повторного моніторингу стало доведення на практичному рівні значущості й ефективності розробленої нами технології, спрямованої на неперервну підготовку студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів. Завданнями проведення повторного моніторингу було:

1. Запровадження дослідження значущості й ефективності технології, спрямованих на підготовку студентів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів.
2. Добір ефективні методи для визначення рівнів готовності студентів, майбутніх учителів, до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.
3. Відстеження рівнів готовності майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів після запровадження технології, спрямованої на поліпшення якості підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.
4. Визначення подальших потенційних можливостей і перспектив щодо поліпшення якості підготовки студентів, майбутніх учителів, до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, що стане предметом подальшого педагогічного дослідження.

Значущість та ефективність розробленої технології доводилася нами шляхом:

- моніторингу досягнутого стану якості теоретичної готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів;
- моніторингу досягнутого стану якості практичної готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів;
- моніторингу досягнутого рівня сформованості у студентів психологічних установок (мотивації) на необхідність постійного самоудосконалення, самоосвіти,

прагнення до надання учням якісної освіти, що, безперечно, обумовлюється формуванням у дітей пізнавальних інтересів.

Як і раніше, нами було проведено професіографічний моніторинг на рівні шкільного відділення КВНЗ «Макіївське педагогічне училище», КВНЗ «Донецький педагогічний коледж», Красноармійського педагогічного училища, які були експериментальними навчальними закладами.

Методами проведення повторного моніторингу були спостереження, бесіда, анкетування, тестування, перевірка й оцінювання робіт студентів (контрольна робота, конспекти уроків і позакласних заходів, записи у щоденниках з педагогічної практики, характеристики розвитку в окремих учнів початкових класів пізнавального інтересу, складені на основі діагностики). Анкети, тестові завдання, для контрольної і самостійної роботи студентів було розроблено викладачами та методистами педагогічної практики вищеназваних навчальних закладів. Перелік діагностичних матеріалів поданий у додатку Р.

Також нами було застосовано метод експертних оцінок у контексті з'ясування можливостей підготовки студентів до формування пізнавального інтересу молодших школярів. Експертами виступили працівники методичних кабінетів міст та районів Донецької, Харківської та Закарпатської областей, а також відповідальні працівники Міністерства освіти і науки України та інститутів післядипломної педагогічної освіти. Вони підтвердили нашу думку щодо відсутності системи підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів і, майже всі, вважали за необхідне створення технології підготовки майбутніх учителів у даному напрямку.

Перед проведенням повторного моніторингу з метою поліпшення якості підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів у КВНЗ «Макіївське педагогічне училище» та Красноармійському педагогічному училищі було впроваджено технологію, яка передбачала проведення відповідної системи заходів, розроблених згідно зі змістом мега-проекту «Педагог ХХІ століття» з його міні-проектами.

Розглянемо результати первинного моніторингу.

Аналіз програм із психології, педагогіки та окремих методик дозволяє дійти певних висновків про можливості різних навчальних предметів у підготовці студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів. Так, у курсі загальної психології передбачається ознайомлення з поняттями «потреба особистості», «спрямованість особистості», «бажання», «мотив», «інтерес» та «відчуття як початкова ланка пізнавального процесу». Для окремих з них (потреба, мотив, інтерес) передбачається повторний розгляд і систематичне використання в курсі вікової психології, програма з якої передбачає ознайомлення студентів з особливостями розвитку пізнавальних процесів молодших школярів. Разом з тим, жодна з розглянутих програм не передбачає ознайомлення студентів з функціями пізнавальних інтересів у навчально-виховному процесі в повному обсязі.

У процесі перегляду близько десяти підручників із психології нами було відслідковано розгляд поняття «інтерес» і майже жодного разу не був згаданий «пізнавальний інтерес». Винятком є навчальний посібник Власової О.І. «Педагогічна психологія» (Київ: Либідь, 2005 –130 с.) та підручник для дошкільних педагогічних училищ Запорожця О.В. «Психологія» (Київ: Рад.школа, 1967 – 184 с.) .

Якщо розглянути навчальну дисципліну «Педагогіка», то питання щодо пізнавальних інтересів розглядається оглядово під час вивчення тем «Мотиви навчання» та «Розумове виховання». Савченко О. звертається до пізнавального інтересу під час розкриття такої проблеми, як уміння учнів учитися [145-147]. Автор указує на пізнавальний інтерес як найбільш значущу силу мотивації для ефективності навчальної діяльності, який виникає й змінюється в ситуації пошуку нових знань, інтелектуального напруження, самостійної діяльності молодших школярів. Сорокін М. відводить параграф підручника «Дидактика» на розгляд питання щодо формування пізнавальних інтересів та прийомів розумової діяльності [162]. З іншими функціями пізнавальних інтересів ознайомлення студентів не передбачено в жодній з них. Це призводить до того, що низка функцій пізнавальних інтересів залишається поза увагою викладачів та студентів.

Підтвердження цьому ми знаходимо в результатах опитування студентів-випускників та працюючих учителів.

У програмах з окремих методик навчання в явному вигляді проблема формування пізнавальних інтересів не розглядається. Разом з тим ознайомлення з дидактичними засобами, які використовуються на уроках у початковій школі, дозволяють зробити певний внесок у підготовку студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Аналіз програм викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу дозволяє дійти наступних висновків: цілісного, комплексного підходу до вирішення досліджуваної проблеми вони не мають. Вивчення окремих категорійних понять, які стосуються проблеми підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, відбувається, в основному, в процесі вивчення дисциплін професійного та практичного циклу. Тому необхідно досягнути чіткого усвідомлення кожним викладачем внеску предмету, який він викладає, в цілісний процес підготовки майбутніх учителів з проблеми, яку ми досліджуємо.

З метою дослідження можливостей навчальних посібників були проаналізовані навчальні посібники, які використовуються студентами педагогічного училища з психології, педагогіки, окремих методик викладання різних навчальних дисциплін. Аналізуючи навчальні посібники з позиції дослідження, ми намагалися виявити, в якому обсязі вказані посібники дозволяють студентам:

- ознайомитися та засвоїти суттєві ознаки понять «інтерес», «пізнавальний інтерес», «зацікавленість» тощо;
- ознайомитися та оволодіти знаннями про способи діяльності під час формування пізнавальних інтересів молодших школярів;
- ознайомитися з практикою діяльності з формування пізнавальних інтересів молодших школярів;
- ознайомитися та засвоїти зміст способів діагностичної діяльності, спрямованої на визначення наявності у школярів пізнавальних інтересів, їх розвиток та згасання;

- усвідомити застосування цих способів в лабораторних умовах та під час проходження практики.

За даними аналізу видно, що навчальні посібники із загальної психології дозволяють студентам ознайомитися з основними поняттями, що характеризують спрямованість особистості. Окремі з цих понять (інтерес, мотив, потреба) розглядаються і в посібниках з вікової та педагогічної психології, а також і в посібниках з педагогіки. Відомості, отримані студентами про сутність поняття «інтерес» у курсі психології, повинні доповнюватися в педагогіці при розгляді його проявів у навчально-виховному процесі. При цьому з неминучістю повинні уточнюватися зв'язки «інтересу» з установками, потребами та мотивами навчання, виховання та самовиховання школярів. У посібниках з педагогіки констатується необхідність стимулювання у школярів інтересу до навчання. Разом з тим, обговорення сутності поняття «інтерес» дається тільки в частині з них. Зв'язок цього поняття з установками особистості описується тільки в одному, з потребами - двох; з мотивами - в трьох [91] .

З особливостями пізнавальних інтересів молодших школярів студенти мають можливість ознайомитися в посібниках з вікової та педагогічної психології. Курс педагогіки покликаний розглянути також загальнопедагогічні проблеми формування у школярів установок, потреб, інтересів і мотивів навчання, виховання і самовиховання. Звідси випливає висновок про необхідність визначення у навчальних посібниках функцій пізнавальних інтересів у навчально-виховному процесі, засобів, форм і методів їх формування у школярів, а також шляхів їх впровадження.

Ознайомлення із функціями пізнавальних інтересів у навчально-виховному процесі в повному обсязі не передбачено в жодному з посібників. В якості засобів навчання і виховання, умови ефективності навчання і мотиву навчання пізнавальний інтерес розглядається в навчальному посібнику з вікової та педагогічної психології [32]; як засіб розвитку школяра - в навчальних посібниках із загальної психології [120], з вікової психології [50], а також з педагогічної психології [30]; як засіб зниження стомлюваності та нервової напруженості й умови ефективності навчання - у навчальних посібниках з педагогіки [14]; як

компонент різнобічної розвиненої особистості - в навчальних посібниках з педагогіки [85]. З іншими ж функціями в навчально-виховному процесі, а також умовами виникнення та розвитку пізнавальних інтересів в явному вигляді, не передбачено ознайомлення в жодному з вище названих посібників. Найбільш повно із засобами формування пізнавальних інтересів, пов'язаними з різними джерелами, студенти мають можливість ознайомитися в посібнику з педагогіки І.Підласого [130]. В інших же посібниках називаються лише окремі поняття. Жодний із посібників з окремих методик викладання навчальних предметів не ознайомлює студентів із засобами формування пізнавальних інтересів, пов'язаними зі змістом навчального матеріалу.

Аналізуючи зміст Наскрісної та Робочих програм з різних видів педагогічної практики, ми не знайшли прямого визначення завдань підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів у жодній з них. Так, Наскрісною програмою практичної підготовки майбутніх учителів початкових класів серед завдань практики визначається необхідність формування уміння діагностувати розвиток особистісної та інтелектуальної сфери окремої дитини, рівня сформованості у дітей загальнонавчальних умінь і навичок; Робочою програмою педагогічної практики «Спостереження за навчально-виховною роботою вчителя-класовода в перші дні дитини в школі» - розвиток у студентів дослідницьких умінь, пов'язаних з виявленням рівня підготовленості дітей до навчання в школі; Робочою програмою педагогічної практики «Позакласна та позашкільна виховна робота» - оволодіння студентами умінням планувати і вести позанавчальну і виховну роботу, оволодіння методами і прийомами вивчення вікових та індивідуальних особливостей дітей; Робочою програмою педагогічної практики «Пробні уроки і заняття в школі» - оволодіння методами, прийомами і засобами проведення уроків, занять, а також навичками керівництва пізнавальною діяльністю школярів згідно з віковими та індивідуальними особливостями; Робочою програмою педагогічної практики «Безперервна педагогічна практика» - опанування навичками дослідницької роботи з вивчення учнів класу; діагностування рівня розвитку особистості та використання результатів діагностики в індивідуальній роботі з дітьми. Як

доводить аналіз змісту Наскрізної та Робочих програм педагогічної практики, необхідність реалізації завдань формування у студентів умінь формувати в учнів пізнавальні інтереси передбачається лише у зв'язку з реалізацією загальних завдань з формування діагностичних умінь. Вправляння ж студентів у формуванні у дітей пізнавальних інтересів жодна з програм не передбачає.

Студенти педагогічного училища крім основної кваліфікації здобувають і додаткові: «Вчитель англійської мови в початкових класах», «Вчитель інформатики в початкових класах», «Організатор роботи з учнівськими об'єднаннями».

Проаналізуємо, чи передбачено Наскрізною та Робочими програмами педагогічної практики з додаткових кваліфікацій підготовку студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів. Детальний аналіз цих програм також доводить відсутність у їх змісті чітко визначених завдань формування пізнавальних інтересів молодших школярів. Можливість реалізації цих завдань можна передбачити лише за умови високого рівня кваліфікації викладачів, методистів педагогічної практики. Доведемо правильність цих висновків конкретними прикладами, вилученими зі змісту Наскрізної та Робочої програм педагогічної практики з додаткових кваліфікацій.

Так, серед основних завдань педагогічної практики з додаткових кваліфікацій «Вчитель інформатики в початкових класах», «Вчитель англійської мови в початкових класах» визначено завдання формування у студентів умінь проводити уроки з використанням сучасних методів і прийомів навчально-пізнавальної діяльності в початковій школі, формування та розвиток професійних навичок і вмінь, до яких відноситься і формування пізнавальних інтересів; основні завдання педагогічної практики з додаткової кваліфікації «Організатор роботи з учнівськими об'єднаннями» містять завдання формування професійних, умінь та навичок організації та проведення гурткової роботи, що також, безперечно, передбачає підготовку студентів до організації гуртків пізнавального напрямку; Робоча програма педагогічної практики з додаткової кваліфікації «Вчитель інформатики в початкових класах» передбачає серед її завдань формування умінь студентів планувати уроки з комп'ютерною підтримкою у

початковій школі; розвиток професійних здібностей майбутніх педагогів, що також не дає чітких рекомендацій щодо необхідності формування пізнавальних інтересів молодших школярів засобами використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Отже, аналіз програм педагогічної практики доводить, що професійна підготовка майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів здійснюється на педагогічній практиці, але не як обов'язковий компонент реалізації Наскрізної і Робочих програм з різних видів практики, а як їх компонент, який залежить від змісту навчальних та позакласних занять, впровадження студентами в процесі проходження педагогічної практики з різних окремих методик сучасних освітніх технологій. Причому, необхідно підкреслити, що підготовка студентів до пізнавальних інтересів молодших школярів пов'язана з формуванням розуміння студентами актуальності розв'язання даного завдання в процесі здобуття учнями початкової школи, яке, в свою чергу, забезпечується педагогічним кругозором, педагогічною майстерністю методиста, керівника педагогічної практики.

Моніторинг змісту теоретичної та практичної підготовки дає можливість стверджувати думку про необхідність корегування Робочих програм з циклу професійної та практичної підготовки, Наскрізної та Робочих програм з усіх видів педагогічної практики в частині повного і чіткого визначення змісту формування у дітей пізнавальних інтересів з урахуванням специфіки кожної навчальної дисципліни та кожного виду педагогічної практики.

Проаналізувавши можливості теоретичної та практичної підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, передбачені змістом Робочих програм з психолого-педагогічних дисциплін та Наскрізної та Робочих програм з педагогічної практики ми провели анкетування та контрольну роботу зі студентами і вчителями початкових класів з метою виявлення рівня їх підготовки до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів.

Опитування вчителів дозволило дійти наступних висновків. Всі опитані вважають, що вчитель повинен володіти умінням формувати пізнавальні інтереси у молодших школярів. Значна більшість учителів (77,5%) не задоволені рівнем

своїх знань і вмінь з даного питання. Основна їх маса (78,2%) вважає необхідним підвищення рівня власних знань та умінь з цієї проблеми. Більшість з них (75%) взагалі висловили думку щодо організації відповідних курсів із підвищення кваліфікації за даним питанням, де поміж теоретичних питань був би вивчений практичний досвід роботи вчителів-новаторів. Інші віддали перевагу самоосвіті з даного питання. Опитування студентів продемонструвало, що всі вони вважають за необхідне володіти умінням формувати пізнавальні інтереси у молодших школярів. У студентів та вчителів співпадає самооцінка знань і вмінь, які вони визначали як більш-менш засвоєні. Це є результатом впливу на професійну підготовку та дієвість технології підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів у педагогічному ВНЗ I-II рівнів акредитації.

За даними, наведеними у таблиці 2.1.1 «Рівень знань і вмінь вчителів та студентів за даними самооцінки та результатами виконання контрольних завдань», можна побачити суттєву різницю між самооцінкою знань і вмінь формувати пізнавальні інтереси у молодших школярів та фактичним рівнем, який виявлений у ході виконання контрольного завдання.

Таблиця 2.1.1

Рівень знань і вмінь вчителів та студентів за даними самооцінки та результатами виконання контрольних завдань

Категорія респондент	Середній бал		Середній бал самооцінки та контрольного завдання	
	Знання	Уміння	Знання	Уміння
Вчителі	9,1	8,8	5,4	5,0
Студенти	6,5	5,4	3,4	3,4

Отже, вивчення рівня готовності у студентів та вчителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів показало, що як студенти, так й учителі усвідомлюють важливість та необхідність цих знань і вмінь, мають певну, але недостатню підготовку. Розбіжність, яка була виявлена між самооцінкою та фактичним станом рівня знань і вмінь, доводить відсутність

цілісного, комплексного підходу до практики навчання у педагогічному училищі майбутніх учителів умінню формувати пізнавальні інтереси у молодших школярів. Аналіз відповідей студентів і вчителів на запитання контрольної роботи дав можливість дійти висновку про необхідність збагачення змісту робочих програм з психолого-педагогічних дисциплін щодо визначення суті теоретичних понять з даної проблеми і наявності в них змісту організаційно-методичних рекомендацій, технологій щодо формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Результати анкетування та тестування були наступними: 100% опитаних студентів-випускників і вчителів початкових класів вважають проблему формування пізнавальних інтересів молодших школярів актуальною і розуміють, що це – провідний фактор забезпечення успішного навчання дітей у школі. Відтак, усі опитані вважали за необхідне обов'язково ставити педагогічну мету, реалізація якої буде сприяти формуванню у молодших школярів пізнавальних інтересів до кожного уроку, але тільки 65% з них чітко уявляють, яким показникам вона має відповідати. Систему роботи з цієї проблеми чітко уявляють лише 30% опитаних, як і показники, за якими можна оцінити наявність пізнавальних інтересів молодших школярів. Майже всі опитані одностайно оцінили рівень своєї готовності як недостатній (97%), з цим же вони пов'язують труднощі у використанні прийомів активізації пізнавальних інтересів при підготовці до проведення уроків і позакласних заходів.

Джерелом набуття знань і умінь з формування пізнавальних інтересів у молодших школярів були заняття з фахових дисциплін (52%), рекомендації методистів під час консультацій з підготовки до педагогічної практики (35%) і лише 10% студентів указали, що одним із джерел здобуття знань з методики формування пізнавальних інтересів молодших школярів стали спостереження за роботою вчителя під час проходження педагогічної практики, що свідчить про те, що початкова школа недостатньо цілеспрямовано працює над формуванням пізнавальних інтересів в учнів школи I ступеня. Лише 3% опитаних указали, що основним джерелом їх знань із упровадження технологій формування

пізнавальних інтересів молодших школярів є самоосвіта, що вимагає формування навичок самоосвітньої діяльності студентів і мотивації до неї.

Оцінюючи рівень практичної готовності студентів випускних груп до формування пізнавальних інтересів молодших школярів за результатами самооцінки, необхідно зазначити, що студенти в цілому виявили достатній рівень практичної готовності до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

За результатами тестування більшість опитаних студентів (72%) набрали в середньому від 10 до 7 балів, виконуючи тестові завдання. Для більшості студентів була характерною потреба в консультації методиста, додатковому опрацюванні методичної літератури, допомоги вчителя-наставника для того, щоб проводити цілеспрямовану роботу з формування пізнавальних інтересів у дітей. Повні відомості про результати моніторингу якості практичної готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів надано у додатку У.

З метою визначення рівня готовності студентів до практичної діяльності з формування пізнавальних інтересів молодших школярів, ми перевірили конспекти, розроблені студентами в процесі підготовки до уроків, які вони повинні були проводити на практиці (математика, українська мова, російська мова, природознавство, музичне мистецтво). Перевіркою було встановлено, що 42% студентів, визначаючи педагогічну мету уроків, передбачили формування у дітей пізнавальних інтересів, що потім повинно було здійснюватися через розкриття змісту уроків. Студенти передбачали використання проблемних ситуацій на етапі мотивації навчальної діяльності, постановку проблемних запитань, допущення запланованих помилок у поясненні, виокремлення таких запитань зі змісту програми, відповіді на які учні повинні були знайти самостійно, пропонувати дітям, виконуючи завдання, знайти цікаві факти, приклади тощо. Решта студентів, визначаючи мету уроку, у визначенні завдань формування пізнавальних інтересів у дітей або обмежувалися використанням проблемних ситуацій (45%), або, розробляючи перебіг уроку, цілеспрямовано відповідну мету уроку не розкривали (12%). Відвідування й аналіз уроків доводили той факт, що навіть при відсутності запланованих завдань із формування у дітей пізнавальних

інтересів у визначеній меті уроку, все ж таки проводили роботу з дітьми: ставили проблемні запитання, пропонували розв'язати проблемні ситуації, передбачали, щоб пояснення вчителя діти доповнювали самостійно знайденими прикладами, цікавими фактами. І лише 1% студентів проводили уроки, використовуючи репродуктивні методи роботи, які у певній мірі не сприяли формуванню пізнавальних інтересів. Ми перевірили також уміння розробляти діагностичні комплекси для дослідження рівня розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів. Більшість студентів (90,5%) не впоралися із завданням, і при його виконанні 6,6% студентів, виявили невпевненість, потребували роботи з додатковими джерелами (в основному мережа Internet), або консультації методистів, вчителів (Додаток С).

Нами за основу було взято методику, розроблену В.Юркевичем [190], яка призначена для вчителів. Відповідно до результатів спостережень, бесід з батьками, керівниками гуртків, самими дітьми вони мали обрати відповіді на запитання і охарактеризувати дітей відносно розвитку у них пізнавальних інтересів. Зміст анкети було доповнено студентами додатковими запитаннями, але доповнення стали можливими лише завдяки вказівкам викладача. (Анкета 6, додаток Н.6)

Також ми запропонували студентам самостійно розробити анкету для діагностичного обстеження дітей з метою виявлення рівня розвитку їх пізнавальних інтересів і заходів подальшої роботи з дітьми.

Більшість студентів також не виконала це завдання (76,6%), і також потребувала допомоги (17,9%) з боку викладачів в плані поради щодо доступності запитань до дітей, охоплення питаннями всіх можливих проявів пізнавальних інтересів дітей. (Анкета 7, додаток Н.7)

Зважаючи на те, що результативність діяльності студентів щодо підготовки до формування пізнавальних інтересів залежить від їх мотивації (чим вищим є рівень мотивації, тим вищою є результативність діяльності), ми дослідили рівень розвитку мотивації до даного напрямку педагогічної діяльності у студентів випускних груп. Провідним методом дослідження було анкетування студентів. (Анкета 9, додаток Н.9)

Аналізуючи рівень сформованості мотивів до якісної підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, ми дійшли висновку про те, що у 95% студентів переважає внутрішня мотивація до засвоєння знань, умінь вищезазначеної педагогічної діяльності, тобто студенти випускних груп у своїй більшості орієнтовані на засвоєння міцних професійних знань і умінь. Ці студенти прагнуть оволодіти технологіями формування пізнавальних інтересів молодших школярів, оскільки правильно розуміють перспективну їх роль для забезпечення успішності не тільки у навчанні в школі, а й у подальшій освіті, житті. У зв'язку з прагненням до якісної освіти 70% студентів висловили задоволення від успіхів у навчанні саме тому, що вони відображають якість їх професійної підготовки. Ці студенти підтримують вимоги викладачів щодо поліпшення якості навчання та намагаються завжди виконувати завдання, які їм задаються. Внутрішня мотивація студентів до оволодіння знаннями й уміннями сприяє тому, що більшість з них звертається до додаткових наукових і методичних джерел, щоб виконати завдання якнайкраще.

Незважаючи на високі показники прояву внутрішньої мотивації, незначна кількість студентів характеризувалася зовнішньою мотивацією до оволодіння системою роботи з формування пізнавальних інтересів молодших школярів (4%). Їх зацікавленість в успішному навчанні пов'язувалася з отриманням стипендії, схваленням батьків і друзів. Такий напрямок мотивації також буде сприяти здобуттю якісної підготовки до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Аналізуючи рівень розвитку пізнавальних інтересів у студентів випускних груп за результатами відповідей на запитання анкети, необхідно відзначити, що більшості студентів (70%) подобається вчитися. Їх пізнавальні інтереси мають яскраво виражене професійне спрямування. Всі студенти (100%) розуміють, що вчитель повинен бути ерудованою людиною, але лише 48% студентів працюють над своїм удосконаленням та систематично займаються інтелектуальною діяльністю та самоосвітою. І лише 23% студентів у вільний час займаються інтелектуальними видами діяльності. За результатами дослідження у студентів

переважали професійні інтереси, хоч у цілому вони були різнобічними (85%). Інтелектуальне спрямування мали інтереси невеликої кількості студентів (15%).

Підсумовуючи результати первинного моніторингу за його складовими, можна дійти висновку, що на час його проведення студенти виявили різний рівень готовності до формування пізнавального інтересу у молодших школярів, а саме: високий, достатній, середній і низький. У листопаді 2011 року кількість студентів високого рівня складала 18%, достатнього – 54,3%, середнього – 15%, низького – 12,7% (Додаток С).

Проаналізуємо результати повторного моніторингу, проведеного у листопаді 2014 року, розглянувши якість теоретичної, практичної, мотиваційної готовності студентів, як результат запровадження технології, розробленої викладачами педагогічного училища, і порівняємо його зі станом результатів первинного моніторингу, проведеного у 2011 році.

Після запровадження технології, спрямованої на підготовку студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, ми знову організували опитування вчителів і студентів, запропонувавши їм виконати контрольні роботи, до складу завдань яких внесли: тестування, розв'язання педагогічних ситуацій, складання фрагментів уроків на задану тему з обов'язковим визначенням і розкриттям завдань формування в учнів пізнавальних інтересів. Критерії оцінювання робіт ми не змінювали, щоб забезпечити їх єдність при аналізі результатів первинного і повторного моніторингів. За результатами аналізу здобутих результатів ми переконалися, що кількість учителів і студентів, які були не задоволеними рівнем своїх знань зменшилася (60% проти 77,5%).

За результатами самооцінки та контрольної роботи також було складено таблицю 2.1.2 «Рівень знань і умінь за результатами самооцінки і виконання контрольних завдань (середній бал показника)». За даними, наведеними у таблиці, суттєвої різниці між самооцінкою знань і умінь формувати пізнавальні інтереси та фактичним (здобутим) рівнем підготовки до формування пізнавальних інтересів виявлено не було.

Цей факт засвідчив ефективність технології, заходи якої системно, педагогічно та методично обумовлено впроваджувалися у практику роботи з

учителями і студентами, а також указувало на підвищення рівня викладання та керівництва педагогічною практикою, позитивний вплив корегування Робочих програм із психології, педагогіки, окремих методик, Наскрізної та Робочих програм із педагогічної практики, про що зазначалося вище.

Таблиця 2.1.2

**Рівень знань і умінь за результатами самооцінки і виконання
контрольних завдань (середній бал показника)**

Категорія респондент	Середній бал		Середній бал самооцінки та контрольного завдання	
	Знання	Уміння	Знання	Уміння
Вчителі	7,9	7,3	7,0	6,5
Студенти	6,6	5,7	5,8	5,4

За результатами співбесід, перевірки конспектів уроків і позакласних заходів збільшилася кількість студентів, яка чітко уявляла показники визначення мети уроку щодо формування пізнавальних інтересів у дітей (65%, збільшення на 22%) і виявила уміння розкривати мету уроку з цілеспрямованим використанням засобів формування в учнів пізнавальних інтересів.

Зміни відбулися й у співвідношенні ролі занять з педагогіки, психології, окремих методик, педагогічної практики і консультацій методистів з питань визначення основного джерела знань з методики формування пізнавальних інтересів молодших школярів. Збільшилася кількість студентів до 73% (підвищення на 21%), які важливим джерелом знань і умінь з формування пізнавальних інтересів молодших школярів вважали педагогічну практику, що свідчить про більш якісне проведення вчителями показових уроків, цілеспрямований характер їх аналізу, поліпшення якості консультацій методистів і вчителів базових шкіл при підготовці студентів до педагогічної практики. Зросла також до 37% (збільшення на 34%) кількість студентів, які багато часу приділяють самоосвіті, вважаючи її важливим чинником якісної професійної освіти.

Аналіз результатів дослідження мотиваційної готовності студентів до їх підготовки формувати пізнавальні інтереси у молодших школярів також засвідчив збільшення (на 8%) кількості студентів до 95%, які характеризуються

внутрішньою мотивацією до навчання і відповідно зменшилася (на 14%) кількість студентів, у яких переважала зовнішня мотивація до 5% і невмотивованих до навчання студентів. Це також засвідчило ефективність вжитої технології щодо підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів.

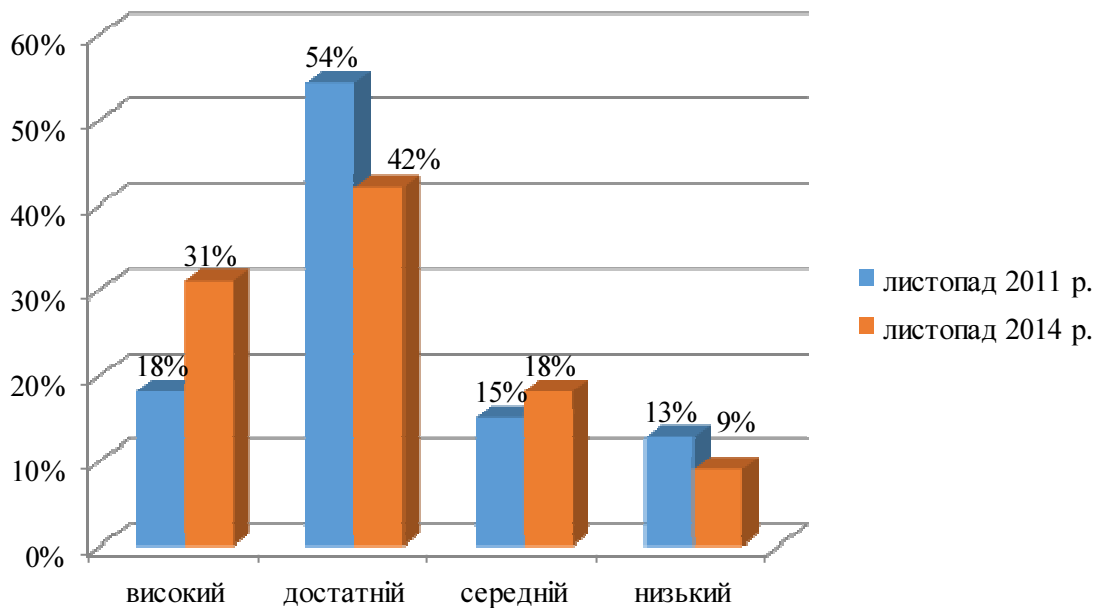
Позитивно змінилося і співвідношення студентів КВНЗ «Макіївське педагогічне училище» з різним рівнем готовності до формування пізнавальних інтересів молодших школярів (табл. 2.2 «Рівні готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів» та діаграма 1 «Рівні готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів»). І якщо при проведенні первинного моніторингу співвідношення студентів з різним рівнем готовності складав відповідно 12%, 55% і 15%, то це співвідношення змінилося на користь збільшення (на 20%) кількості студентів з високим рівнем готовності і зменшення кількості студентів із середнім і низьким рівнями (на 4 % та 5% відповідно).

В опитуванні брали участь 194 студентів випускних груп КВНЗ «Макіївське педагогічне училище», Красноармійського педагогічного училища та КВНЗ «Донецький педагогічний коледж»: 1-е дослідження – листопад 2011 р. (до реалізації міні-проекту «Підготовка майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів» в КВНЗ «Макіївське педагогічне училище»); 2-е дослідження – листопад 2014 р. (в процесі реалізації міні-проекту в КВНЗ «Макіївське педагогічне училище»).

Таблиця 2.2

**Рівні готовності студентів до формування пізнавальних інтересів
молодших школярів**

	МПУ		ДПК		КПУ		Загалом	
	Листопад 2011 р.	Листопад 2014 р.	Листопад 2011 р.	Листопад 2014 р.	Листопад 2011 р.	Листопад 2014 р.	Листопад 2011 р.	Листопад 2014 р.
високий	15%	35%	17%	27%	22%	31%	18%	31%
достатній	55%	44%	55%	43%	53%	39%	54,3%	42%
середній	18%	14%	17%	21%	10%	20%	15%	18,3%
низький	12%	7%	11%	9%	15%	10%	12,7%	8,7%

Діаграма 1 – Рівні готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів

Показники рівнів готовності студентів інших педагогічних ВНЗ, які брали участь у моніторингу, доводять зменшення відсотку низького рівня готовності (в середньому на 3,5%), сумарного відсотку високого та достатнього рівнів (в середньому на 4%) та збільшення середнього рівня на 7,5%. (див. Діаграму 1 «Рівні готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів»).

Загалом у експерименті прийняло участь 652 студенти. З них 194 випускника, які прийняли активну участь в анкетуванні та тестуванні. Для підвищення якості вимірюваних даних в контрольну та експериментальну групу були спрямовані тільки студенти перших курсів (228 студентів контрольної групи, та 230 студентів експериментальної групи). Це дозволило нам у повному обсязі виявити динаміку їхньої готовності до формування пізнавальних інтересів молодших школярів (див. Таблицю 2.3 «Рівні готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів»).

Різницю між статистичними даними ми вважали випадковими. Також, нами були сформульовані дві статистичні гіпотези. Нульова гіпотеза H_0 передбачає, що різниця між вимірюваними даними O_{ei} та O_{ki} є незначною для всіх визначених рівнів готовності $i=\{1, 2, 3\}$ (див. таблицю 2,4). Альтернативна гіпотеза H_1

передбачає, що значення показників O_{ei} та O_{ki} відрізняються один від одного на рівні статистичної значущості.

Таблиця 2.3

**Рівні готовності студентів до формування пізнавальних інтересів
молодших школярів**

Рівні готовності	Експериментальна група, % (кількість учасників)		Контрольна група, % (кількість учасників)	
	Листопад 2011 г.	Листопад 2014 г.	Листопад 2011 г.	Листопад 2014 г.
Високій	15% (35)	39% (90)	19% (43)	28% (61)
Середній	55% (126)	44% (102)	54% (123)	41% (96)
Низький	30% (69)	17% (38)	27% (62)	31% (71)

Для перевірки сформульованої нульової гіпотези H_0 за допомогою критерію χ^2 на основі даних таблиці 2,4. було підраховано значення статистичного критерію Кендалла T , як

$$T = \frac{1}{n_1 * n_2} \sum_{i=1}^3 \frac{(n_1 * O_{ki} - n_2 * O_{ei})^2}{O_{ki} + O_{ei}}, \text{ де } n_1 * n_2 \text{ відповідно кількість учасників}$$

контрольної та експериментальної групи, O_{ki} (O_{ei}) - кількість студентів контрольної та експериментальної групи які опинилися в одній з груп, $i=1$ відповідає високому рівню готовності, $i=2$ - середній рівень, $i=3$ - низькому рівню готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

На вимогу Юла та Кендалла кожна теоретична частота в клітинах таблиці не повинна бути за меншою ніж 5. Значення теоретичної частоті визначається за формулою, $a' = (a + d) * (a + b + c) / N$

де a, b, c - кількість студентів контрольної групи за високим, середнім та низьким показником, d - кількість студентів експериментальної групи за високим показником рівня готовності. В усіх випадках теоретична частота відповідає вимогам Юла та Кендалла $a', b', c', d', e', f' \geq 5$, а саме ($a'=75,17, b'=98,57, c'=54,26, d'=75,83, e'=99,43, f'=54,74$).

Табличне значення критерію Кендалла для рівня значущості $p=0,05$ відповідає значення $T_{\text{крит}} = 5,99$ для розподілу критерію за схемою $(2*3)$.

Отримане значення статистичного критерію $T = 15,77$ значно більше ніж табличне значення для критичного показника критерію. Це дає нам підстави для відхилення нульової гіпотези. Також, показники даних контрольної та експериментальної мають статистично значиме відхилення, що дає нам підстави вважати ефективним запропоновану методику підвищення рівня готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів

Пізнавальні інтереси студентів було виявлено на етапі визначення ними видів позааудиторної діяльності, спрямованих на їх інтелектуальний розвиток, і як показало анкетування, ці види вплинули на розширення кругозору, обсяг знань, які вони могли б використовувати, спілкуючись з учнями. Відповідаючи на запитання анкети 100% опитуваних позитивно оцінили свою участь у різних видах позааудиторної роботи з точки зору збагачення їх знань: студенти зазначали, що вони, наприклад, можуть розказати дітям про Т.Шевченка як художника, П.Тичину як перекладача українською мовою дитячих книг російських авторів, про участь дітей і жінок у Великій Вітчизняній війні тощо; навчилися виконувати українські та російські розписи тощо. Всі студенти вказували на те, що різні відомості, факти, події використовувалися ними при підготовці пробних уроків і позакласних занять, які вони проводили в школі.

Таким чином, ми з упевненістю можемо сказати, що система позааудиторної роботи, яка планово проводилася у педагогічному училищі, відігравала позитивну роль у зростанні пізнавальних інтересів студентів і сприяла поліпшенню якості їх підготовки до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, з якими вони працювали.

Результати дослідження довели, що розроблена та впроваджена нами технологія підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, є ефективною.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Визначити сукупність знань, умінь, навичок, методів, способів діяльності та алгоритм розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів

до формування пізнавальних інтересів молодших школярів дозволила розроблена нами технологія, яка, в свою чергу, забезпечила визначення нами шляхів удосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів до даного напрямку педагогічної діяльності. Це досягається наступними шляхами:

- збагачення курсів з «Педагогіки», «Психології», «Методики виховної роботи», «Основ педагогічної майстерності» теоретичним матеріалом з педагогіки та психологічних особливостей формування пізнавальних інтересів (теми: «Становлення і розвиток процесу формування пізнавальних інтересів», «Розвиток пізнавальних інтересів», «Методологія та теорія проектної технології», «Побудова процесу формування пізнавальних інтересів», «Вивчення особистості учня в освітньому процесі», «Мотивація навчання та виховання», «Технології особистісно орієнтованого навчання», «Технологія проектного уроку», «Колективні творчі справи» тощо), насичення педагогічних їх методологічними, теоретичними, практичними положеннями формування пізнавальних інтересів молодших школярів;

- введення на лекційно-семінарських та лабораторних заняттях технологічних елементів проектного навчання (монолог студента, діалог, полілог, опора на творчий потенціал та індивідуальні можливості та здібності студентів, співпраця, співтворчість, ігрова форма навчання з вільним вибором ролей, проблемні та навчальні ситуації; забезпечення кожному студентові успіху в педагогічному процесі);

- формування у майбутнього вчителя почуття толерантності і емпатійності, які можна розвинути за допомогою такого технологічного прийому, як обмін думок;

- створення позитивної мотивації і особистої установки студента на розуміння, оволодіння системою знань і вмінь з формування пізнавальних інтересів молодших школярів;

- самовизначення студентів через надання їм права вибору змісту підготовки з предметів педагогічного блоку і способів їх засвоєння, а також свобода переходу на різні етапи навчання через введення модульно-рейтингової системи організації навчання;

- забезпечення гнучкості, варіативності, адаптивності та відкритості змісту й організаційних форм навчання по відношенню до індивідуальних особливостей студентів і умов підготовки; комплексна організація навчально-пізнавальної діяльності студентів у сфері особистісно орієнтованого навчання.

Цілеспрямоване впровадження зазначених шляхів професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя до формування пізнавальних інтересів молодших школярів служить студентам підґрунтям для розуміння необхідності й актуальності реалізації в освітньому середовищі технологій особистісно орієнтованого навчання та виховання; розвиває у майбутнього вчителя позитивну мотивацію організації процесу формування пізнавального інтересу в молодших школярів; викликає задоволення його власним соціальним статусом; збагачує студентів практично значущими професійними знаннями та вміннями з формування пізнавальних інтересів в молодших школярів; озброює студентську молодь уміннями та навичками практичної діяльності, які є початком складання особистісного досвіду майбутнього вчителя; розвиває навички дослідницької діяльності в галузі формування пізнавальних інтересів молодших школярів; виховує особистісні (емпатія, захоплення, толерантність, повага до особистості) та професійні (організаторські, мобілізаційні та комунікативні) якості майбутнього вчителя.

Метою підготовки студентів, майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів є забезпечення їх готовності до реалізації завдань цього напрямку педагогічної діяльності як на уроках, так і у позаурочний час. Готовність майбутніх педагогів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів ми розглядаємо як характеристику особистості майбутнього вчителя, що передбачає його здатність ставити мету професійної діяльності з формування пізнавальних інтересів дітей, проектувати шляхи та засоби формування пізнавальних інтересів молодших школярів та підвищення рівня ефективності роботи вищезазначеного напрямку. Виходячи зі змісту поняття готовності студентів до поставленої нами проблеми визначаються завдання підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів дітей:

- сприяти усвідомленню актуальності проблеми формування пізнавальних інтересів молодших школярів для поліпшення якості освіти учнів початкових класів;

- сприяти здобуттю студентами теоретичних знань з технологій формування пізнавальних інтересів у молодших школярів (навчання як дослідження, проектна, особистісно-орієнтована, інтерактивна);

- формувати вміння проектувати шляхи та засоби формування пізнавальних інтересів молодших школярів з урахуванням індивідуальних рівнів розвитку;

- формувати рефлексивні вміння, інноваційність, творчість.

Відповідно до вище визначених завдань з метою конкретизації засобів підготовки майбутніх педагогів до формування пізнавальних інтересів у дітей доцільним є визначення критеріїв рівня підготовки студентів до даного напрямку педагогічної діяльності.

Отже, студенти усвідомлюють і знають:

- теоретичні основи методики формування у молодших школярів пізнавальних інтересів (суть поняття, мету та завдання формування у молодших школярів пізнавальних інтересів, значення цієї діяльності для забезпечення успішності навчання);

- особливості вікового розвитку пізнавальних інтересів дітей;

- методичні засади організації та проведення різних форм роботи з формування пізнавальних інтересів дітей;

- зміст та методику різних форм роботи з формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Студенти вміють:

- застосовувати набуті знання в практичній діяльності;

- знаходити сучасну інформацію щодо формування у молодших школярів пізнавальних інтересів, прагнути до апробації методичних рекомендацій щодо підвищення ефективності даної роботи з дітьми;

- проектувати шляхи та засоби формування пізнавальних інтересів у молодших школярів з урахуванням індивідуальних рівнів їх розвитку;

- використовувати різноманітні засоби формування та зміцнення пізнавальних інтересів молодших школярів, а саме вдумливо відбирати нові факти, маловідомі цікаві відомості, викликаючи безпосередній інтерес учнів до різних явищ життя;

- допомагати усвідомити, перебудувати, уточнити життєві уявлення школярів під впливом наукових пояснень, в результаті чого з'являється інтерес до науки та техніки;

- розвивати розумову активність дітей, включати їх у самостійні пошуки вирішення поставлених завдань, допомагаючи при цьому долати труднощі та сприяти емоційному піднесенню;

- озброювати учнів необхідними вміннями, вчити оперувати знаннями, творчо використовувати їх для вирішення практичних питань і здобуття нових знань;

- давати можливість школярам спостерігати за ступенем свого просування, підводити їх до розуміння власного зростання, що викликає радість пізнання;

- прагнути до забезпечення успіху у діяльності кожного учня;

- сприяти включенню учнів в активну трудову діяльність;

- застосовувати засоби рефлексії та моніторингу з проблеми формування у молодших школярів пізнавальних інтересів.

Орієнтація педагогічного училища на досягнення якісно нових педагогічних результатів з підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів, яких вимагає сучасна початкова школа, потребувало переходу від традиційного способу внутрішньоучилищного контролю до управління цим процесом, у якому контроль є тільки однією з функцій, тобто до моніторингу ефективності підготовки майбутніх учителів до формування пізнавального інтересу у молодших школярів.

Проведення моніторингу дало нам можливість розробити комплекс показників, які забезпечили цілісне уявлення про стан підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів, систематизувати зібрану інформацію, виробити управлінські рішення із розв'язання даної

проблеми. Це також дозволило корегувати та розвивати визначений об'єкт педагогічної системи, а саме, підготовку студентів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів. Враховуючи зміст різних видів моніторингу, ми проводили професіографічний моніторинг на рівні шкільного відділення. КВНЗ «Макіївське педагогічне училище», КВНЗ «Донецький педагогічний коледж», Красноармійське педагогічне училище, що забезпечило визначення загальних тенденцій у процесі формування пізнавальних інтересів у молодших школярів, які склались у вищеназваних педагогічних навчальних закладах.

Ми досліджували:

- фактичний і здобутий в результаті впровадження розробленої нами технології стан якості теоретичної готовності студентів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів;
- фактичний і здобутий стан якості практичної готовності студентів до формування пізнавального інтересу у молодших школярів;
- наявний і здобутий рівень психологічних установок (мотивації) до самоосвіти з проблеми формування пізнавальних інтересів у молодших школярів;
- вплив цілеспрямованого систематичного впровадження технології, яка сприяє поліпшенню якості готовності студентів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів.

На цій основі було розроблено технологію, яка сприяла поліпшенню якості підготовки студентів до даного напрямку педагогічної діяльності. При розробці даної технології ми виходили з того, що цей аспект діяльності педагогічних колективів навчальних закладів є складовою загально-педагогічної підготовки майбутнього вчителя, метою якої є формування професійно-компетентних і конкурентоспроможних фахівців, які б здобули якісну гуманітарну, соціально-економічну, природничо-наукову і, насамперед, професійну освіту.

Крім того, як проведення моніторингу, так і впровадження розробленої нами технології з підготовки студентів до формування пізнавального інтересу у молодших школярів, ми здійснювали шляхом впровадження мега-проекту «Педагог ХХІ століття» з його складовими міні-проектами. Це найповніше

забезпечило навчальним закладам цілісність системи підготовки кадрів, дозволило визначити пріоритетні завдання, орієнтовані на сьогоденні і майбутні потреби, забезпечило чітку орієнтацію на кінцевий результат педагогічної діяльності з формування пізнавальних інтересів студентів та їх підготовки до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів. Участь викладачів і студентів у проектній діяльності сприяла впровадженню педагогіки співробітництва, розвивала ініціативу, відповідальність і творчість його учасників. Чітко уявити кінцевий результат підготовки фахівців нам допомогло розроблення моделі випускника педагогічного училища.

Впроваджена на основі врахування результатів первинного моніторингу технологія, спрямована на поліпшення якості готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, дала нам можливість провести експериментальну роботу з даного напрямку підготовки студентів до професійної діяльності та на основі порівняльного аналізу результатів моніторингу в експериментальних (Макіївське педагогічне училище, Красноармійське педагогічне училище) та контрольних (Донецький педагогічний коледж) навчальних закладах довести її ефективність.

Результати дослідження даного розділу знайшли відображення в наукових виданнях [38; 45; 47] та у виданнях за матеріалами конференцій, педагогічних читань тощо [36; 42; 44].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

В умовах реформування сучасної школи перед системою освіти особливо гостро постала проблема вдосконалення роботи вищих педагогічних навчальних закладів щодо підготовки майбутніх педагогів із високим рівнем професіоналізму, творчої активності, які б відповідально ставилися до результатів свого навчання та підготовки до майбутньої професійної діяльності. Сьогоденні вимоги школи до випускників вищих навчальних закладів розширилися й ускладнилися за рахунок зміни суспільних поглядів на роль педагога у становленні особистості дитини. Якщо за всіх часів педагог мав лише навчати та виховувати дитину, то сучасна педагогіка виокремлює діагностичну, орієнтаційно-прогностичну, конструктивно-проектувальну функції вчителя.

Не зважаючи на таку багатогранність ролі педагога у сучасному суспільстві, провідною була, є та залишиться навчальна діяльність.

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та практичне розв'язання наукової проблеми підготовки майбутніх вчителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів. Реалізовані мета та завдання дослідження дають підстави сформулювати такі висновки та рекомендації, які мають теоретичне та практичне значення:

1. В результаті дослідницького пошуку проаналізовано сутність процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів. Узагальнення наукових підходів і проведений аналіз сучасних нормативних документів, які забезпечують функціонування закладів вищої освіти I-II рівнів акредитації, дають підставу розглядати підготовку майбутніх вчителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів як систему організаційних і педагогічних заходів, що забезпечують майбутньому педагогу професійну спрямованість знань, умінь, навичок і формування необхідних професійних якостей. Така підготовка є одним із напрямків загальної професійно-педагогічної підготовки вчителів початкових класів, у процесі якої студенти мотивують до формування пізнавальних інтересів

молодших школярів, освоюють необхідні вміння для діагностики таких інтересів, вибору ефективних форм і методів щодо формування пізнавального інтересу у дітей молодшого шкільного віку.

Професійна підготовка майбутнього вчителя повинна розглядатися як підготовка його до безперервного професійного розвитку. Важливу роль у зв'язку з цим відіграє перехід від масово-репродуктивної до індивідуально-творчої освіти, що створює умови для виявлення та формування творчої індивідуальності майбутнього вчителя. Структура професійної підготовки майбутнього вчителя включає такі навчальні дисципліни як педагогіка, історія педагогіки, основи педагогічної майстерності, методика виховної роботи, нові освітні технології, спецкурси та спецсемінари педагогічної тематики. При цьому педагогічні знання є категорійним апаратом мислення вчителя і засвоюються на кожному наступному етапі (від курсу до курсу) професійної підготовки вчителя в тому випадку, якщо стають особистісно значущими. Ваговою частиною професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя є педагогічна практика студентів.

2. Розроблена й обґрунтована модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, під якою розуміється єдність мети, змісту, методів, засобів підготовки, їх взаємодія, що забезпечує найбільш доцільний шлях досягнення поставленої мети та вирішення відповідних педагогічних і організаційних завдань. Структурно модель має теоретико-методологічний, технологічний та науково-методичний блоки.

Теоретико-методологічною основою моделі виступає суб'єкт–суб'єктна парадигма, яка спрямована на навчання, центром якої виступає особистість дитини, її самобутність, самоцінність. Тобто об'єктивний досвід кожної дитини спочатку розкривається, а потім узгоджується зі змістом освіти. У дослідженні надано науково-теоретичне обґрунтування концептуальних підходів до підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, а саме: системного, особистісного, діяльнісного, компетентнісного та методологічних принципів цілеспрямованості, інтеграції, людиноцентризму, практичної спрямованості.

Науково-методичний блок забезпечує організовану продуктивну взаємодію суб'єктів підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, наповнює підготовку інноваційним змістом, формами та методами, сприяє чіткості та послідовності моніторингу освітнього процесу. Науково-методичне забезпечення підготовки дозволяє свідомо прогнозувати кінцевий результат діяльності, який планувався як позитивний, що змінює суб'єкт професійної підготовки.

Технологічний блок моделі включає поетапну технологію підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів. Даний блок представлений системою узгоджених з метою та завданнями сукупністю форм і методів підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

3. Критеріями готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів виступають:

- мотиваційний (наявність мотивів і цілей педагогічної діяльності, які активізують прояв інших компонентів цієї готовності);
- когнітивний (наявність сукупності теоретичних і методичних знань, що сприяють ефективному проведенню уроків та позакласних заходів);
- операційно-діяльнісний (володіння вміннями визначати здібності учнів, включати їх в таку діяльність, яка приносила б їм задоволення, емоційно забарвлювати цю діяльність, використовуючи сучасні технології навчання та виховання молодших школярів);
- рефлексивно-творчий (самоаналіз власної особистості, діяльності та спілкування; вміння знаходити способи адекватних педагогічних прийомів, спрямованих на формування пізнавальних інтересів молодших школярів; корекція дій на основі рефлексивного аналізу).

Високий рівень готовності майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів свідчить про уміння студентів проводити уроки, позакласні виховні заходи, організовувати роботу в гуртках, спираючись на зміст навчальних предметів, знання вікових та психологічних особливостей розвитку

молодших школярів, специфіку їхньої ігрової діяльності та спілкування, а також уміння виявляти і корегувати інтереси учнів.

Розроблені показники та рівні підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів дали нам можливість проаналізувати існуючу практику підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів у ВНЗ I-II рівнів акредитації.

4. Теоретично обґрунтовано технологію підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, під якою розуміється сукупність найважливіших властивостей педагогічного процесу підготовки майбутніх вчителів, яка забезпечує визначення шляхів удосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів до даного напрямку педагогічної діяльності. Структурно технологія складається з теоретико-методологічного, технологічного та науково-методичного блоків і розглядається як послідовність етапів: 1-2 курси - професійно-адаптивний; 2-3 курси - професійно-розвивальний; 4 курс - професійно-формуєчий.

Відмінність запропонованої технології від існуючих в тому, що процес підготовки майбутніх вчителів до формування пізнавального інтересу у молодших школярів починається з перших днів навчання студентів у педагогічному училищі через залучення їх до різноманітних видів освітньої діяльності, формуючи, перш за все, у самих студентів пізнавальний інтерес, готуючи їх до практичної діяльності в якості вчителя початкових класів.

Виконаний аналіз фактичного стану теоретичної, практичної та психологічної підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, змісту робочих програм навчальних дисциплін циклу професійної підготовки, наскрізної та робочої програм різних видів педагогічної практики, довів, що, реалізація завдань щодо досягнення відповідного рівня підготовки студентів в освітніх організаціях педагогічного спрямування до формування пізнавальних інтересів молодших школярів можлива через:

- вдосконалення теоретичної підготовки та поліпшення якості теоретичної готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів;
- вдосконалення практичної підготовки та поліпшення якості практичної готовності студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів;
- вдосконалення формування психологічних установок (мотивації) студентів на необхідність постійного самовдосконалення, самоосвіти з проблеми формування пізнавальних інтересів молодших школярів і поліпшення якості психологічної готовності (мотивації) до даного напрямку педагогічної діяльності;
- формування пізнавальних інтересів безпосередньо у студентів через залучення їх до роботи в предметних гуртках, секціях професійного і пізнавального напрямків, до науково-дослідної роботи, написання творчих робіт, рефератів, виступів, доповідей, повідомлень, до участі у вікторинах, конкурсах, олімпіадах з подальшим заохоченням переможців.

5. Розроблена та впроваджена методика проведення моніторингу ефективності технології підготовки майбутніх учителів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів у педагогічних училищах і коледжах. Цей моніторинг являє супровідний контроль і поточне корегування взаємодії педагога та студентів під час організації навчально-виховного процесу, програма проведення якого передбачала апробацію технології підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавального інтересу молодших школярів, оцінювання рівнів їх готовності до відповідної діяльності.

Проведення моніторингу дало можливість перевірити одночасно якість діяльності викладачів з формування пізнавальних інтересів молодших школярів, якість змісту та організації навчального процесу в даному напрямку, відстежувати якість освітніх послуг, що надаються в навчальному закладі.

Здобуті результати позитивно підкреслили ефективність розробленої технології підготовки студентів педагогічного училища до формування пізнавальних інтересів молодших школярів і довели, що розроблена та впроваджена технологія підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, є ефективною.

Результати педагогічного експерименту підтверджують висновок про необхідність якісних змін усіх компонентів в навчальному процесі з підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів, свідчать про те, що основна мета дослідження досягнута.

Проведене дослідження не вичерпує всієї поліаспектності проблем, пов'язаних з підготовкою майбутніх вчителів початкових класів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів, і дає можливість окреслити ті питання, які необхідно вивчити більш детально, а саме: особливості підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі дистанційної освіти; розробку алгоритму проведення моніторингу діяльності керівників вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації; дослідження ролі науково-дослідної роботи студентів у цьому процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдулина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: Для пед. спец. высш. учеб. заведений. – 2-е изд., перераб. и доп./ О.А. Абдулина – М. : Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Акимова М.Ш. Активизация познавательной деятельности студентов в процессе обучения / М.Ш. Акимова – Алма-Ата, 1990. – 104 с.
3. Актуальные вопросы формирования интереса в обучении./ Под ред. Щукиной Г.И. – М. : Просвещение , 1984. – 276 с.
4. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник / А.М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 560 с.
5. Амонашвили Ш.А. Развитие познавательной активности в начальной в школе / Ш.А. Амонашвили // Вопросы психологии, 1984. – № 5. – С. 36-41.
6. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды / Б.Г. Ананьев – М. : Педагогика, 1980. – Т.1, Т.2. – 230 с., 287 с.
7. Ананьин С. А. Интерес: по учению современной психологии и педагогіки / С.А. Ананьин – К., 1915. – 500 с.
8. Андреев А. А. Педагогика высшей школы. Новый курс / А.А. Андреев. – М. : Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права, 2002. – 264 с.
9. Андреев В.И. Проблемы педагогического мониторинга качества образования / В.И. Андреев // Известия Российской Академии Наук, 2001 – №1. – С. 37-39.
10. Андрущенко В.П. Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу / В.П. Андрущенко // Вища освіта України, 2004. – № 1. – С. 5-9.
11. Артемова Л. Щоб дитина хотіла і вміла вчитися / Л. Артемова // Дошкільне виховання, 2000. – №5. – С. 6-7.
12. Артемчук Г.І. Вища школа України: реальність і тенденції розвитку : монографія / Г.І. Артемчук, В.В. Попович, Г.Г. Січкаренко. – К. : Ленвіт, 2004. –

176 с.

13. Балаев А. Активные методы обучения / А. Балаев – М. : Профиздат, 1986. – 116 с.

14. Баранов С.П. Педагогика: Учеб. пособие для пед. уч-щ. / С.П. Баранов, Л.Р. Болотина, В.А. Сластенин - М. : Просвещение, 1987. – 368 с.

15. Белкин А.С. Ситуация успеха. Как её создать: Кн. для учителя / А.С. Белкин – М. : Просвещение, 1991. – 176 с.

16. Бережна Г. Система виховання майбутнього вчителя / Г. Бережна, С. Бережний, Л. Аристова // Директор школи, 2000. – № 44. – С. 3-4.

17. Бех І.Д. Особистісно орієнтоване виховання: шляхи реалізації / І.Д. Бех // Рідна школа, 1999. – № 12 – С. 13-16.

18. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів / Н.М. Бібік – К. : Віпол, 1987. – 96 с.

19. Бігіч О.Б. Методична підготовка вчителя іноземної мови в системі професіоналізації процесу навчання іноземних мов / О.Б. Бігіч // Вісник Київського державного лінгвістичного університету. Сер.: Педагогіка та психологія. – К. : КДЛУ, 2000. – Вип.3. – С. 179-184.

20. Біда О.А. Підготовка майбутніх учителів до професійної орієнтації учнів / О.А. Біда // Витоки педагогічної майстерності: збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. – Випуск 8. Частина І. – Полтава, 2011. – 346 с.

21. Божович Л.И. Психическое развитие школьника и его воспитание / Л.И. Божович, Л.С. Славина – М. : Знание, 1979. – 96 с.

22. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: Навч. посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти / Я.Я. Болюбаш – К. : ВВП «КОМПАС», 1997. – 64 с.

23. Бондар С. Методи навчання / С. Бондар // Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремін. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 492-494.

24. Бондаревский В.Б. Воспитание интереса к знаниям и потребности к

самообразованню: Кн. для учителя / В.Б. Бондаревский – М. : Просвещение, 1985. – 144 с.

25. Бричок Б. Професійне становлення майбутніх педагогів / Б. Бричок // Початкова школа, 2000. – № 11. – С. 17.

26. Бронська А. Методична компетенція викладача як об'єкт тестування / А. Бронська // Дивослово. – 2000. – № 3. – С. 21-24.

27. Буряк В. К. Активность учащихся в познавательной деятельности / В.К. Буряк // Педагогика, 2007. – № 8. – С.71-82.

28. Варій М. Й. Основи психології і педагогіки: Навчальний посібник для студ. вищих навч. закладів / М.Й. Варій – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 375 с.

29. Вірста С.Є. Інноваційне навчання: метод проектів / С.Є. Вірста // Нові технології навчання, 2007. – №50. – С. 48-52.

30. Власова О.І. Педагогічна психологія / О.І. Власова – К. : Либідь, 2005. – С. 130.

31. Войнович Н. Розвиток пізнавальної активності студентів в процесі підготовки до майбутньої спортивно-педагогічної діяльності / Н. Войнович // Наукові записки Тернопільського держ.пед. ун-ту.Сер.Педагогіка. – Тернопіль, 2000. – №7. – С. 168-171.

32. Возрастная и педагогическая психология / Под ред. Петровского А.В. - 2-е изд., испр. и доп. – М. : Просвещение, 1979. – 288 с.

33. Волик Л.В. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до полікультурного виховання учнів : Автореф. дис ... канд. пед. наук. / Л.В. Волик . – Київ : Б.в., 2005. – 20 с.

34. Григоренко Л. В. Формирование готовности студентов педвуза к профессиональной деятельности в процессе самостоятельной работы: дис. кандидата пед. наук: 13.00.01 / Л.В. Григоренко. – Кривой Рог, 1991. – 162 с.

35. Горбунь Е.Л. Формування професійної відповідальності майбутніх вчителів під час вивчення педагогічних дисциплін / Е.Л Горбунь // Нові технології навчання / Редкол.: Б.І. Холод (гол. ред.) та ін. – Київ : НМЦВО, 2000. – Вип.27. –

С. 104-110.

36. Данильченко С.В. Підготовка майбутнього вчителя у контексті педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського / С.В. Данильченко // матеріали V Міжнародних та XIX Всеукраїнських педагогічних читань у м. Донецьку, 11-12 жовтня - Донецьк, 2012. – С. 174-177.

37. Данильченко С.В. Загальні підходи до розроблення моделі підготовки студентів педагогічного ВНЗ I рівня акредитації до формування пізнавальних інтересів молодших школярів / С.В. Данильченко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки). – № 5 (264) березень 2013. – С. 156-166.

38. Данильченко С.В. Педагогічні умови впровадження проектної технології в процес підготовки майбутніх педагогів / С.В. Данильченко // Наукові записки кафедри педагогіки: зб. наук. пр. / редкол.: Л.С. Нечипоренко (гол.ред.) та ін. – Харків, 2014. – Вип. XXXIV. – С. 71-80.

39. Данильченко С.В. Педагогические идеи В.А. Сухомлинского как основа концепции подготовки будущих учителей / С.В. Данильченко // Профессионализм педагога: сущность, содержание, перспективы развития. В 2 частях. – ч.1. – М. : МАНПО, – Ярославль : Ремдер. 2013. – С. 169-173.

40. Данильченко С.В. Сутність професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів / С.В. Данильченко // Педагогіка, психологія і соціологія: зб. наук. пр./редкол.:О.Є. Башков (відп. ред.) та ін. – Донецьк, 2013. – Вип. 2 (14), 2013. – С. 41-45.

41. Данильченко С.В. Загальні підходи до розроблення моделі підготовки студентів педагогічного ВНЗ I рівня акредитації до формування пізнавальних інтересів молодших школярів / С.В. Данильченко // Сучасні педагогічні технології підготовки майбутніх учителів в умовах ступеневої освіти: матеріали регіональної науково-практичної конференції у м. Стаханов, 25 квітня. – Стаханов : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – С.90-102.

42. Данильченко С.В. Підготовка майбутнього вчителя у контексті педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського / С.В. Данильченко // Збірник

методичних, інформаційних та практичних матеріалів. – Донецьк : Витоки, 2012. – С. 58-63.

43. Данильченко С.В. Подготовка будущих учителей начальных классов к формированию познавательных интересов младших школьников / С.В. Данильченко // Педагогіка, психологія і соціологія: зб. наук. пр. / редкол.:О.Є. Башков (відп. ред.) та ін. – Красноармійськ, 2015. – Вип. 1 (16), 2015. – С. 56-64.

44. Данильченко С.В. Проблема готовності майбутніх учителів до професійної діяльності в світлі формування провідних ціннісних професійних орієнтацій / С.В. Данильченко // Формування особистості майбутнього фахівця в умовах інформаційно-техногенного суспільства : збірник матеріалів науково-практичної конференції педагогічних ВНЗ 1-2 рівнів акредитації Донецької області, 20 березня 2013 року. – Макіївка, 2013. – С. 43-49.

45. Данильченко С.В. Підготовка майбутнього вчителя у контексті педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського (з досвіду роботи педагогічного училища) / С.В. Данильченко // PEDAGOŠKE dileme sodobne sole / urednika Boris Kožuh, Mara Cotič / Koper : Pedagoška fakulteta, 2013. – С. 207-211.

46. Данильченко С.В. Формування пізнавального інтересу в педагогічній теорії та практиці / С.В. Данильченко // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. пр. / заг.ред. проф. В. І. Сипченко. – Спецвип.13. – Ч.1. – Слов'янськ : ДДПУ, 2013. – С. 220-227.

47. Данильченко С.В. Теоретичні та практико-зорієнтовані аспекти випереджаючої освіти в системі підготовки педагогів / С.В. Данильченко // Наукова скарбниця освіти Донеччини: зб. наук. пр. / редкол. : Д. В. Алфімов (відп. ред.) та ін. –Донецьк, 2014. – Вип. 1 (18)/2014. – С. 82-86.

48. Данильченко С.В. Подготовка будущих учителей начальных классов к формированию познавательных интересов младших школьников: Методические рекомендации / Автор-составитель: Данильченко С.В. – Донецк, 2016. – 112 с.

49. Добенко О.В. Принцип зближення навчальної і майбутньої професійно-педагогічної діяльності ліцеїстів - підґрунтя для формування й розвитку творчих здібностей майбутніх учителів / О.В. Добенко // Вісник Луганського державного

педагогічного університету ім.Тараса Шевченка. Пед. науки. – Луганськ, 2000, №1. – С. 68-75.

50. Добринін Н.Ф. Вікова психологія: Курс лекцій / Н.Ф.Добринін – М. : Просвещение, 1965. – 240 с.

51. Дурай-Новакова К.М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности: Автореф. дис. д-ра пед.наук. / К.М. Дурай-Новакова – М.,1983. – 32 с.

52. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю.Н. Емельянов – Л., 1985. – С. 54-88.

53. Євтух М.Б. Сучасні тенденції професійної підготовки вчителя / М.Б. Євтух //Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі. Зб. наукових праць. – Рівне : Волинські обереги, 2002. –175 с.

54. Єльнікова Г.В. Основи адаптивного управління. Курс лекцій / Г.В. Єльнікова – К. : ЦГППО АПН України, 2002. – 133 с.

55. Жук Ю.О. Засоби навчання / Ю.О. Жук // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремінь. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 314 с.

56. Забродська Л.М. Інформаційно-методичне забезпечення проєктно-технологічної діяльності вчителя: Науково-методичний посібник / Л.М. Забродська, О.В. Онопрієнко, А.Д. Цимбалару, Л.Л. Хоружа – Х. : Вид. гр. «Основа», 2007. – 208 с.

57. Загвязинский В.И. Дидактика высшей школы: Текст лекций / В.И. Загвязинский. – Челябинск: ЧПИ, 1990. – 98 с.

58. Зайченко І.В. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / І.В. Зайченко – Чернігів, 2003. – 526 с.

59. Зайцева І.Є. Творче вдосконалення особистості майбутнього вчителя у процесі естетичного виховання / І.Є. Зайцева // Теоретичні питання освіти та виховання: зб. наук. праць. – К. : КДЛУ, 2000. – Вип. 9. – С. 30-32.

60. Здравомыслов А.Г. Потребности. Интересы. Ценности. – М. : Политиздат, 1986. – 223 с.

61. Зіньковський Ю. Зміст вищої освіти / Ю. Зіньковський // Енциклопедія

освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремін. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 321 с.

62. Зінченко В.О. Модель моніторингу якості навчального процесу у вищому навчальному закладі / В.О. Зінченко // Освіта та педагогічна освіта, 2013. – №3 (158). – С. 11-21.

63. Зязюн І. А. Процеси модернізації сучасної педагогічної освіти в Україні / І.А.Зязюн // Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-український журнал / за ред. Т. Левовацького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. – Ченстохова – Київ : АІД, 2006. – VIII. – С. 105-115.

64. Иванов В. Г. Развитие и воспитание познавательных интересов старших школьников / В.Г. Иванов - Л. : ЛГУ, 1959. – 82 с.

65. Иванова В.В. Формування творчих здібностей майбутнього педагога в умовах вищої школи. / В.В. Иванова // Педагогіка вищої та середньої школи : збірник наукових праць. – Кривий Ріг, 2000. — Вип. 2. – С. 32-39.

66. Ильин В.С. Проблемы воспитания потребности в знаниях у школьников / В.С.Ильин – Ростовское книгоиздательство, 1971. – 224 с.

67. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин – СПб. : Питер, 2000. – 512 с.

68. Ильницкая И.А. Проблемные ситуации и пути их создания на уроке / И.А. Ильницкая – М. : Знание, 1985. – 80 с.

69. Касьянова О.М. Контрольно-аналітична діяльність керівника навчального закладу / О.М. Касьянова. – Х. : Вид. група «Основа», 2014. – 192 с.

70. Кан-Калик В.А. Педагогическое творчество / В.А. Кан-Калик, Н.Д. Никандров – М. : Педагогика, 1990. – 140 с.

71. Кан-Калик В.А. Педагогическая деятельность как творческий процесс / В.А. Кан-Калик – М., 1977. – С. 46.

72. Капська А.Й. Деякі особливості формування готовності студентів до професійної діяльності / А.Й. Капська // Моделювання виховної діяльності в системі професійної підготовки студентів. Теорія, практика, програми – К., 1998. – 192 с.

73. Кислюк О. Співвідношення понять «мотив», «стимул», «потреба» та інтерес до навчання / О. Кислюк // Соціальна психологія, 2004. – № 5 (7). – С. 109-118.
74. Киричук О.І. Навчальні інтереси молодших школярів / О.І. Киричук – К. : Рад. школа, 1982. – 128 с.
75. Киричук О. І. Виховання в учнів інтересу до навчання / О.І. Киричук – К. : Знання, 1986. – 86 с.
76. Кіндратюк Б. Педагогічні основи формування культури художнього спілкування майбутніх учителів музики, літератури / Б. Кіндратюк // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. - Івано-Франківськ, 2000. – Вип.3. – С. 70-78.
77. Кларин М. В. Развитие «педагогической технологии» и проблемы теории обучения / М.В. Кларин // Советская педагогика, 1984. – № 4. – С. 117-122.
78. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта / М.В.Кларин – М. : Знание, 1989. – 80 с.
79. Коваленко В. Допрофесійна підготовка в педуніверситеті / В. Коваленко // Рідна школа, 2000. – №8. – С. 69-70.
80. Ковалёв Г.А. Проблемы активного социального обучения / Г.А. Ковалёв, Н.М. Коряк, Л.А. Петровская // Вопросы психологии, 1982. – № 5. – С. 166.
81. Козаков В.А. Психологія діяльності та навчальний менеджмент. Частина І. Психологія суб'єкта діяльності / В.А. Козаков – К. : КНЕУ, 1999. – 244 с.
82. Кондрашова Л.В. Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності / Л.В. Кондрашова – Київ: Вища школа, 1987. – 56 с.
83. Концепція педагогічної освіти (23.12.1998) // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. – К. : Знання, 2005. – С. 658-670.
84. Коротяев Б.И. Учение – процесс творческий: Кн. для учителя: Из опыта работы / Б.И. Коротяев – М. : Просвещение, 1989. – 159 с.
85. Кучерявый А.Г. Сказки дедушки Дидактика / А.Г. Кучерявый – Д. : Сталкер, 1997. – 320 с.

86. Лемберг Р.Г. Слить в единый поток воспитание и обучение / Р.Г.Лемберг // Советская педагогика, 1963. – №11. – С. 11-22.
87. Леонтьев А.Н. Потребности, мотивы и эмоции / А.Н. Леонтьев. – М. : Изд-во Моск. гос. ун-та, 1971. – 400 с.
88. Лізинський В.М. Прийоми та форми в навчальній діяльності / В.М. Лізинський – Х. : Веста: Видавництво «Ранок», 2007. – 160 с.
89. Ліненко А.Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності: Автореф. дис. доктора пед. наук. 13.00.04 / А.Ф. Ліненко – К., 1996. – 44 с.
90. Литвинова Н.І. Деякі аспекти підготовки учнівської молоді до творчої діяльності / Н.І. Литвинова // Еколого-натуралістична творчість: науково-методичний вісник. – Київ, 2000. – № 1. – С. 10-18.
91. Лихачев Б.Г. Педагогика. Курс лекций. Учеб. пособие для студентов пед. учебн. заведений и слушат. ИПК и ФПК / Б.Г. Лихачев - М. : Прометей, 1998. – 528 с.
92. Лозниця В.С. Основи психології та педагогіки: навч. посібник / В.С.Лозниця – К. : КНЕУ, 2001. – 288 с.
93. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / В.І. Лозова, Г.В. Троцько / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Харків : «ОВС», 2002. – 400 с.
94. Лупінович С.М. Навчаємося залюбки! Формування мотивації до навчання в учнів молодших класів / С.М. Лупінович – Х. : Вид. група «Основа», 2009. – 107 с.
95. Львова Ю.Л. Творческая лаборатория учителя: Из опыта работы / Ю.Л. Львова – М. : Просвещение, 1980. – 192 с.
96. Майоров А.Н. Мониторинг в образовании. Книга 1. / А.Н. Майоров. – СПб : Издательство «Образование – Культура», 1998. – 344 с.
97. Майоров А.Н. Элементы педагогического образования и региональных стандартов в управлении / А.Н. Майоров, Л.Б. Сахарчук, А.В. Сотов. – СПб, 1992. – 78 с.

98. Макаренко А.С. Мои педагогические воззрения / А.С.Макаренко // Соч. – М. : Изд-во АНН РСФСР, 1958. – Т.5. – С. 273-303.
99. Малаховська О. Роль інтегрованих уроків у розвитку пізнавальних інтересів учнів / О. Малаховська // Краєзнавство. Географія. Туризм, 2006. – №8. – С. 6-7.
100. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте / А.К. Маркова – М. : Просвещение, 1983. – 96 с.
101. Маркова А.К. Формирование интереса к учению у школьников / А.К. Маркова. – М. : Педагогика, 1986. – 195 с.
102. Марусинець М. Розвиток пізнавальної активності: психологічні умови та дидактичні засоби / М. Марусинець // Дошкільне виховання, 1999. – № 12. – С. 7-9.
103. Матрос Д.Ш. Управление качеством образования на основе новых информационных технологий и образовательного мониторинга / Д.Ш. Матрос, Д.П. Полев, Н.Н. Мельникова // Школьные технологии, 1999. – № 1, 2. – С. 10.
104. Матюшкин А.М. Психологическая структура, динамика развития познавательной активности / А.М. Матюшкин // Вопросы психологии, 1982. – №4. – С. 9-18.
105. Махмутов М.И. Современный урок / М.И. Махмутов – М. : Педагогика, 1985. – 184 с.
106. Менчинская М.А. Психологические вопросы развивающего обучения и новые программы / М.А. Менчинская // Сов. педагогика, 1968. – №6. – С. 29-38.
107. Михайлова А.Ф. Роль практической подготовки в ВУЗС В развитии профессиональной активности будущих специалистов / А.Ф. Михайлова // Активность личности в обучении / Сб. науч. труд. – М. : НИШВШ, 1986. – 192 с.
108. Моргун В.Ф. Психолого-педагогическая диагностика личности будущего учителя в системе профессиональной организации: Метод. реком. для учителей шк., препод. пед. ин-тов и пед. фак. ун-тов / В.Ф. Моргун. – К. : РУМК МНО УССР, 1990. – 63 с.
109. Мороз А.Г. Профессиональная адаптация выпускника педагогического

вуза: Дисс. д-ра пед. Наук / А.Г. Мороз – К., 1983. – 430 с.

110. Морозова Н.Г. Учителю о познавательном интересе / Н.Г. Морозова – М. : Знание, 1979. – 48 с.

111. Мусина В. Е. Педагогический мониторинг учебных достижений : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / В.Е. Мусина. – Белгород, 2009. – 196 с.

112. Навчання: Нові стратегії розвитку / Упоряд. Г. Сиротенко. – К. : Шк. світ, 2007. – 128 с.

113. Науковий вісник Миколаївського державного педагогічного університету. Педагогічні науки: Збірка наукових праць. Вип. IV. – Миколаїв : МДПУ, 2001. – 294 с.

114. Науково-методичний супровід самостійної й самоосвітньої діяльності педагогічних кадрів у системі післядипломної педагогічної освіти: Практико-зорієнтований методичний посібник / Н.В. Бухлова, Л.М. Коновалова – Донецьк : Каштан, 2008. – 108 с.

115. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2012 року./ Схвалено Указом Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013.

116. Овсянецька Л.П. Професійне становлення особистості як об'єкт міждисциплінарного аналізу / Л.П. Овсянецька // Збірник наукових праць: Філософія, соціологія, психологія / М-во освіти і науки України, Прикарпатський ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2000. – Вип. 4, Ч. 2. – С. 64-72.

117. Олексюк О.Є. Технологія цілепокладання як прийом формування творчого стилю життя майбутнього педагога / О.Є. Олексюк // Науковий вісник Миколаївського державного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки. – Миколаїв : МДПУ, 2000. – Вип. 3, т. 1. – С. 87-94.

118. Осадченко І. Загальна структурна характеристика технології навчання у підготовці майбутніх учителів початкової школи / І. Осадченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя, 2011. – №4 (Ч.2). – С. 13-21.

119. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 265 с.

120. Основи психології / За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. - К. :

Либідь, 1996. – 632 с.

121. Паламарчук В.Ф. Школа учит мыслить: 2-е изд., доп. и перераб. / В.Ф. Паламарчук – М. : Просвещение, 1987. – 208 с.

122. Парфьонов М.П. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до керівництва самостійною роботою учнів як науково-педагогічна проблема // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. пр. / М.П. Парфьонов – Київ-Запоріжжя, 2004. – Вип.34. – С. 47-51.

123. Пащенко Д. І. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до гуманістичного виховання учнів : дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова / Д. І. Пащенко – К., 2006. – 466 с.

124. Педагогический словарь. – М.: Изд-во «Советская энциклопедия», 1965. – С. 255-258.

125. Пелех Л. Р. Формування особистості майбутнього вчителя у системі масових виховних заходів вищого навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л.Р. Пелех. – Рівне, 2001. – 193 с.

126. Петерсон Л.Г. Что значит «уметь учиться» / Л.Г. Петерсон, М.А. Кубышева, С.Е. Мазурина, И.В. Зайцева – М. : АПК и ППРО, УМЦ «Школа 2000...», 2006. – 80 с.

127. Петриченко Л.О. Теоретичні питання підготовки майбутніх учителів до інноваційної діяльності / Л.О. Петриченко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. Зб.наук.праць. Випуск 39. - Запоріжжя, 2006. – С. 289-293.

128. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навчальний посібник / За ред. І.А. Зязюна, О.М. Пехоти . – К. : А.С.К, 2003. – 240 с.

129. Пидкасистый П.И. Организация деятельности ученика на уроке / П.И. Пидкасистый, Б.И. Коротяев – М. : Знание, 1985. – 80 с.

130. Подласый И.П. Педагогика начальной школы: учеб. для студ. пед. училищ и колледжей / И.П. Подласый. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2004. –

399 с.

131. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко ; за ред. О. І. Пометун. – К. : Вид-во А.С.К., 2004. – 192 с.

132. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О.І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.

133. Последняя образовательная реформа / П.Ф.Каптерев // Педагогика, 2005. – № 3. – С. 71-77.

134. Проблеми сучасної педагогічної освіти : [зб. ст.]. Ч. 2. / М-во освіти і науки України та ін. [Редкол.: О.В. Глузман та ін.]. - К. : Пед.преса, 2000. – 72 с.

135. Програми вищих педагогічних закладів освіти: Основи наукових досліджень / М-во освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова; Укл. В.К. Сидоренко, П.В. Дмитренко. – Київ, 2000. – 15 с.

136. Проколієнко Л.Н. Формування допитливості у дітей дошкільного віку / Л.Н.Проколієнко – К. : Рад. шк., 1979. – 88 с.

137. Психология. Словарь / Под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. - М. : Политиздат, 1990. – 494 с.

138. Развитие творческой активности школьников: сборник. – М. : Педагогика, 1991. – 155 с.

139. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологи / С.Л. Рубинштейн - СПб. : Питер, 1999. – 720 с.

140. Рубинштейн М.М. Воспитание читательских интересов у школьников / М.М. Рубинштейн – М. : Учпедгиз, 1950. – 214 с.

141. Рукасов В.І. Формування готовності студентів педагогічного інституту до проведення виховної роботи в школі / В.І. Рукасов, І.П. Внукова // Гуманізація навчально-виховного процесу: наук.-метод.зб. – Слов'янськ : ІЗМН-СДП, 2000. – Вип.VIII. – С. 19-23.

142. Руссков Д. С. Педагогическая философия / Д.С. Руссков, С.П. Руссков. – Чебоксары : Чуваш. гос. пед. ун-т, 2010. – 333 с.
143. Савенков А.И. Маленький исследователь: как научить младшего школьника приобретать знания / А.И. Савенков – Ярославль : Академия развития : Академия Холдинг, 2002. – 208 с.
144. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної активності молодших школярів / О.Я. Савченко -К. : Рад. Школа, 1982. – 176 с.
145. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручн. / О.Я. Савченко – К. : Грамота, 2012. – 504 с.
146. Савченко А.Я. Подготовка студентов к работе с учащимися 6-летнего возраста: Учеб.пособие / А.Я. Савченко, В.Ф. Олейник, С.Л. Коробко, Н.М. Бирик – К. : Выща шк., 1990. – 263 с.
147. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання. / О.Я. Савченко – К. : Богданова А.М., 2009. – 226 с.
148. Савченко Л.О. Упровадження діагностичних технологій у навчальний процес вищої школи. / Л.О. Савченко // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць. – Кривий Ріг, 2000. – Вип. 2. – С. 39-44.
149. Севастюк М.С. Формування прогностичних умінь у майбутніх учителів початкових класів у процесі теоретичного навчання і практичної підготовки / М.С. Севастюк // Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. Збірник наукових праць. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2000. – Випуск 4. – С. 185-190.
150. Селевко Г. К. Педагогические технологии на основе дидактического методического усовершенствования УВП (Серия «Энциклопедия образовательных технологий») / Г.К. Селевко – М. : НИИ школьных технологий, 2005. – 288 с.
151. Серeda І.В. Курс «Основи педагогічної майстерності» з позицій професійного саморозвитку майбутнього вчителя / І.В. Серeda // Науковий вісник Миколаївського державного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки. – Миколаїв : МДПУ, 2000. – Вип. 3, т. 1. – С. 94-101.

152. Сериков В.В. Развитие личности в образовательном процессе / В.В. Сериков – Изд-во : Логос, 2012. – 448 с.
153. Сивачук Н. Українознавча підготовка майбутніх учителів: погляд в історію / Н. Сивачук // Рідна школа, 2000. – №2. – С. 46-48.
154. Силина С.П. Профессиографичный мониторинг в педагогических вузах / С.П. Силина // Педагогика, 2001 – №7 – С. 47–53.
155. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / С.О. Сисоєва; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К. : ВД «ЕКМО», 2011. – 320 с.
156. Сисоєва С.О., Мачинська Н.І. Загальнопедагогічна підготовка майбутнього вчителя у педагогічному коледжі: технологічні аспекти : навч.-метод. посіб. / С.О. Сисоєва, Н.І. Мачинська ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К. : Міленіум, 2006. – 154 с.
157. Сластенин В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной підготовки / В.А. Сластенин. – М. : Просвещение, 1976. – 160 с.
158. Сластенин В.А. Диагностика профессиональной пригодности молодежи к педагогической деятельности / В.А. Сластенин, Н.Е. Мажар. – М. : Прометей, 1991. – 44 с.
159. Сластенин В.А. Профессиональная подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: Сб. ст. / В.А. Сластенин (отв. ред.) и др. – М. : МГПИ им. В.И. Ленина, 1982. – 180 с.
160. Словник сучасних психолого-педагогічних термінів / Н.В. Бухлова, Л.М. Коновалова – Донецьк, 2008. – 162 с.
161. Соловей М.І. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя в кредитно-модульній системі організації навчання: Навчальний посібник / М.І. Соловей, Є.С. Спіцин, В.В. Кудіна – К. : Ленвіт, 2008. – 377 с.
162. Сорокин Н.А. Дидактика / уч. пос. для студентов пед. институтів / Н.А. Сорокин – М. : Просвещение, 1974. – 222 с.
163. Старєва Г.М. Формування творчої активності майбутніх педагогів /

Г.М. Старєва // Науковий вісник Миколаївського державного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки. – Миколаїв : МДПУ, 2000. – Вип. 3, т. 1. – С. 82-87.

164. Стефановская Т.А. Педагогика: наука и искусство / Т.А. Стефановская. – М. : Совершенство, 1998. – 365 с.

165. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. / В.А. Сухомлинский – Минск. : Народная асвета, 1982. – 242 с.

166. Сыроежин И.Н. Методика разработки и использования деловых игр как форма активного обучения студентов / И.Н. Сыроежин, А.А. Вербицкий – М., 1981. – 36 с.

167. Талызина Н.Ф. Формирование познавательной деятельности младших школьников: Совершенствование обучения в высшей школе / Н.Ф. Талызина // Вестник высш. шк., 1973. – № 7. – С. 71-82.

168. Тимченко І.І. Побудування методології формування комунікативної культури студентів у вищому навчальному закладі / І.І. Тимченко // Теоретичні питання освіти та виховання: зб. наук. праць. – К. : КДЛУ, 2000. – Вип. 9. – С. 57-61.

169. Турбовской Я.С. Средства и методы педагогического действия / Я.С. Турбовской – М. : Знание, 1980. – 96 с.

170. Філіп'єва Т.І. Формування художнього світогляду майбутнього вчителя як педагогічна проблема / Т.І.Філіп'єва // Науковий вісник Миколаївського педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки. – Миколаїв : МДПУ, 2000. - Вип. 3, т. 2. – С.128-138.

171. Фіцула М. М. Педагогіка: Посібник / М. М. Фіцула - К. : Академія, 2000. – 542 с.

172. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М.М.Фіцула – К. : «Академвидав», 2006. – 352 с.

173. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах вищого навчального закладу. Науковий посібник / Під заг. ред. С.І. Якименко. – К. : ВД «Слово», 2011. – 464 с.

174. Харламов И.Ф. Педагогика: Учеб. Пособие / И.Ф. Харламов – М. : Высш. шк., 1990. – 576 с.
175. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Л.О. Хомич – К. : Магістр-S, 1998. – 201 с.
176. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом / Є.М. Хриков – К. : Знання, 2006. – 365 с.
177. Чиж А.Н. Дидактические инновации и реализация их в педагогической практике / А.Н. Чиж, А.И. Бабичев, С.Я. Черников // Вісник Луганського державного педагогічного університету ім.Т. Шевченка. Пед. науки. – Луганськ, 2000. – №1. – С. 170-175.
178. Цикл уроків позакласного читання в 4 класі (добірка статей) // Початкове навчання та виховання, 2008. – № 7: Вкладка. – С. 1-16.
179. Шакуров Р.Х. Творческий рост педагога / Р.Х.Шакуров – М. : Знание, 1985. – 80 с.
180. Шамова Т.И. Активизация учения школьников / Т.И.Шамова – М. : Знание, 1979. – 96 с.
181. Шанська Т.І. Аналіз сучасних тенденцій розвитку сім'ї як основа соціально орієнтованої підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з батьками учнів / Т.І. Шанська // Проблеми освіти / Голов. редактор В.О. Зайчук. – Київ, 2000. – Вип. 22. – С. 104-114.
182. Шаргородская С.Б. Новые организационные формы по реализации творческого подхода в профессионально-педагогической подготовке студентов / С.Б. Шаргородская // Вісник Луганського державного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка. Пед. науки. – Луганськ, 2000. – №1. – С. 297-302.
183. Шубинский В.С. Педагогика творчества учащихся / В.С. Шубинский – М. : Знание, 1988. – 80 с.
184. Шулдик Г.О. Педагогічна практика : навч. посібник для студентів пед. вузів / Г.О. Шулдик / Уман. держ. пед. ун-т ім. П.Тичини - К. : Наук. світ, 2000. – 143 с.
185. Щукина Г.И. Активизация познавательной деятельности учащихся в

учебном процессе / Г.И. Щукина - М. : Просвещение, 1979. – 160 с.

186. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся / Г.И. Щукина – М.: Педагогика, 1988. – 203 с.

187. Щукина Г.И. Познавательный интерес как педагогическая проблема: Дисс. .докт. пед. наук. / Г.И. Щукина – М., 1968. – 945 с.

188. Щукина Г.И. Проблема познавательного интереса в педагогике / Г.И. Щукина – М. : Педагогика, 1971. – 351 с.

189. Щукина Г.И. Формирование познавательных интересов учащихся в процессе обучения / Г.И. Щукина – М. : Учпедгиз, 1962. – 229 с.

190. Юркевич В.С. Светлая радость познания / В.С. Юркевич – М., 1977. – 64 с.

191. Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И.С. Якиманская. - М. : Сентябрь, 1996. – 96 с.

192. Якименко С.І. Підготовка майбутнього вчителя до громадянського виховання учнів початкової школи. Монографія / С.І. Якименко, І.В. Щербак – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 240 с.

193. Яновская М.Г. Творческая игра в воспитании младшего школьника / М.Г. Яновская – М. : Просвещение, 1974. – 128 с.

194. UNESCO. Recommendations Addressed to the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization In Education for the Media and the Digital Age. – Vienna : UNES // Принято на Венской конференции, 18-20 апреля 1999 года / <http://www.nordicom.gu.se/en/clearinghouse/recommendations-addressed-unesco-media-education>

ДОДАТКИ

Таблиця А.1

ТРАДИЦІЙНА Й ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Структурні компоненти підготовки майбутніх учителів	Традиційна модель підготовки майбутніх учителів	Особистісно орієнтована модель підготовки майбутніх учителів
Мета	Засвоєння студентами системи цінностей, професійних установок і досвіду, створених попередніми поколіннями.	Розвиток особистості студента як неповторної індивідуальності; створення оптимальних умов для його становлення, особистісного розвитку; формування в ньому механізмів саморозвитку, адаптації, саморегуляції, самозахисту та самовиховання, підтримка на шляху професійного самовизначення і самореалізації.
Проектування цілей	Реалізує педагогічний колектив, виходячи з соціального замовлення держави, суспільства, школи та власних поглядів і установок педагога.	Проектується педагогічним колективом і педагогом, зокрема на основі визначення потреб, бажань, інтересів, можливостей студента та їх врахування.
Основа моделі	Поглиблена знаннява підготовка студента з предметного циклу.	Орієнтація на особистісний розвиток і саморозвиток майбутнього вчителя протягом життя.
Орієнтація діяльності педагога	Предметно-зцентрована	Особистісно орієнтована
Характер відносин	Суб'єкт - об'єктний	Суб'єкт - суб'єктний
Особливості взаємодії	Вплив педагога (суб'єкта) на студента (об'єкта)	Взаємодія вчителя та студента як співтворців освітнього процесу.

Організація навчального процесу	Педагогічний колектив конструює способи і методи досягнення мети професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя. Навчання здійснюється за допомогою колективної форми. Провідна форма організації традиційного навчання: лекційно-семінарська.	Педагогічний колектив і педагог проектують навчальний процес згідно з діагностуванням потреб і можливостей розвитку майбутнього вчителя через організацію особистісно-розвивального освітнього середовища (діагностування, проектування і організація з урахуванням індивідуальних потреб особистості).
Пріоритети	Авторитет педагога; когнітивний характер підготовки вчителя.	Визнання унікальності та неповторності особистості, повага, розвиток особистості.
Позиція, стиль і роль педагога	Авторитарні (педагога претендує на головне «джерело невичерпної інформації» з предмету викладання; зберігач і транслятор професійно-педагогічних, предметних знань, норм, цінностей).	Демократичні (помічник і організатор створення індивідуальної освітньої траєкторії розвитку майбутнього вчителя, особистісно орієнтованого навчання в педагогічному ВНЗ).
Позиція студента	Той, кого ведуть, засвоювач, ретранслятор.	Невимушена активність.
Емоційний фон	Невпевненість у собі; замкнутість, настороженість і тривожність; боязнь студента перед осудженням; емоційна напруженість.	Радість, емоційне збудження від власного успіху, задоволення від «бути почутим», стимулювання творчості та неоднозначності; невимушеність; впевненість у собі.
Характерні методи і форми навчання	Репродуктивні (лекційно-семінарські, конспектування монографій, написання рефератів).	Продуктивні, творчо-пізнавальні (діалог, полілог, створення «ситуації успіху», драматизація дидактичних ситуацій, рольові ігри, індивідуальні завдання, творчі роботи, проблемні заняття, залучення до проектної діяльності).

Продовження таблиці А.1

Контроль за навчальною діяльністю	Переважно зовнішній (з боку педагога, кафедри, деканату) і поопераційний.	Переважно внутрішній (з боку особи, що навчається, бачить в цьому сенс, перспективу самореалізації, а отже, внутрішню мотивацію, організацію – контроль).
Оцінювання	Оцінювання ЗУНів студента викладачем (має переважно суб'єктивний характер). Оцінка результатів одного студента порівнюється з результатами іншого.	Оцінюються студентські досягнення в ретроспективі (оцінюються досягнення кожного студента). Визначається, оцінюється і коригується студентом, з огляду на формування пізнавального інтересу.

УЗАГАЛЬНЕНА СХЕМА ПРОФЕСІОГРАМИ ВЧИТЕЛЯ

<u>Професійно значущі якості:</u> 1. Гуманність – любов до дітей, вміння поважати їхню людську гідність, потреба і здатність подавати кваліфіковану педагогічну допомогу в їхньому особистісному розвитку. 2. Громадська відповідальність, соціальна активність. 3. Справжня інтелігентність (інтелект, ерудиція, висока культура поведінки). 4. Правдивість, справедливість, порядність, чесність, гідність, працьовитість, самовідданість. 5. Інноваційний стиль науково-педагогічного мислення, готовність до створення нових цінностей і прийняття творчих рішень. 6. Любов до предмета, який викладається, потреба в знаннях, у систематичній самоосвіті. 7. Здатність до міжособового спілкування, ведення діалогу, переговорів; наявність педагогічного такту, що визначає стиль поведінки вчителя, спричиняє впевненість учнів у доброзичливості вчителя, його чуйності, доброті, толерантності.	<u>Периферійні якості:</u> 1. Привітність. 2. Почуття гумору. 3. Артистизм. 4. Мудрість (наявність життєвого досвіду). 5. Зовнішня привабливість. <u>Знання:</u> 1. Методологічних основ і категорій педагогіки. 2. Закономірностей соціалізації і розвитку особистості. 3. Законів вікового анатомо-фізіологічного і психічного розвитку дітей, підлітків, юнацтва. 4. Спеціальні знання (із предмета).	<u>Педагогічні уміння:</u> <i>Зміст теоретичної готовності:</i> 1. Аналітичні уміння. 2. Прогностичні уміння. 3. Проективні вміння. 4. Рефлексивні уміння. <i>Зміст практичної готовності:</i> 1. Мобілізаційні вміння. 2. Інформаційні вміння. 3. Розвивальні уміння. 4. Орієнтаційні уміння. 5. Комунікаційні уміння. 6. Перцептивні уміння. 7. Уміння педагогічного спілкування. 8. Уміння володіти педагогічною технікою.
--	---	---

**ПОРІВНЯЛЬНІ ПОКАЗНИКИ
ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЩОДО ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ
ДО РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ НА ЗАНЯТТЯХ**

Непродуктивні прийоми	Продуктивні прийоми
Ознайомлення лише з темою заняття; мета та завдання не ставляться або ставляться нечітко	Чітка постановка мети та завдань
Подача готової інструкції	Обговорення плану дій
План заняття не повідомляється	Повідомлення теми та плану заняття
Ознайомлення з планом, але викладач не дотримується його	Кількість основних питань, які обговорюються на занятті, не більше трьох
Отримані результати не обговорюються, або обговорюються поспішно	Детальний аналіз результатів
Наприкінці заняття висновки не робляться або робляться після дзвоника	Обов'язкові висновки в кінці заняття, узагальнення, виділення головного
Часте повторення сказаного одними й тими ж словами	Використання матеріалів з інших галузей знань
Неперервний монолог	Матеріал не повторює підручник
Відповіді на питання нечіткі, питання ставляться без відповіді	Наявність чіткої позиції викладача. Вільне володіння матеріалом (відповіді на питання, відсутність прихильності до конспекту)
Одноманітність способів надання інформації	Інформація надається мовою слів, формул, образів
Невикористання засобів наочності або їх одноманітність	Різноманітність засобів наочності
Надмірна деталізація інформації	Згортання, ущільнення інформації
Постановка проблемної ситуації та вирішення її самим викладачем	Проблемна ситуація ставиться та вирішується разом зі студентами
Викладач миттєво сам відповідає на поставлене ним питання	Питання приводить до діалогу, дискусії
Прийоми пізнавальної діяльності не підкреслюються та не усвідомлюються викладачем	Підкреслюються прийоми пізнавальної діяльності; аналіз конкретних ситуацій, ігрові ситуації, змагання

Продовження таблиці В.1

Надання тільки загальних рекомендацій («працювати», «бути уважним»), перераховуються номери задач та завдань	Підкреслення важливості інформації для життя, професії, розвитку; організація групової та парної роботи
Відсутність прийомів активізації діяльності або невміле їх використання	Цілеспрямована помилка; роздуми вголос; виступ з доповідями
Часті паузи в очікуванні тиші	Вдала пауза, яка дає час на роздуми
Активність викладача перевищує студентську	Активність студентів перевищує активність викладача
Одноманітність способів активізації пізнавальної діяльності	Різноманітність методів активізації діяльності; використання освітніх та контролюючих програм; робота з комп'ютерами
Діяльність носить репродуктивний характер	Стимулювання завдання питаннями студентів
Активно працює один у дошки або сам викладач	Активно працює більшість

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ

КВНЗ «Макіївське педагогічне училище»

Активізація пізнавальної діяльності

З погляду фізіології, учіння – це процес пізнавальної діяльності, яка має в своїй основі фізіологічні процеси.

Психолого-педагогічний підхід визначає учіння як один із видів пізнання.

А з погляду дидактики, учіння – це організована вчителем(або самим учнем) цілеспрямована, самокерована відтворювально-перетворювальна діяльність з оволодіння знаннями, способами їх отримання, переробки та застосування.

Те, що учіння розглядають, з одного боку, як вид діяльності, а, з іншого, як один із видів пізнання, призвело до застосування в педагогічній літературі великої кількості термінів для її позначення.

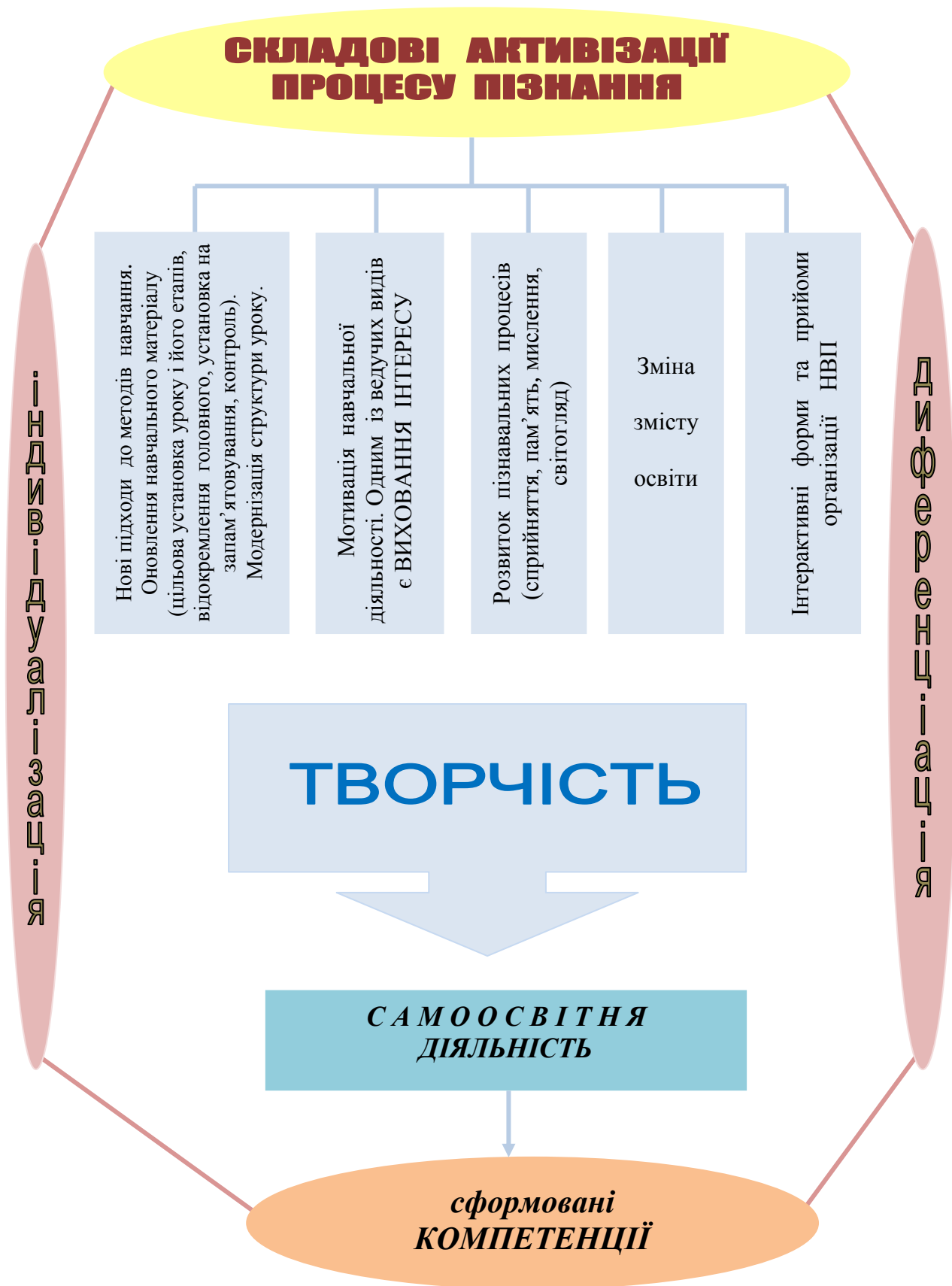
ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ

У психолого–педагогічній літературі розрізняють два джерела формування пізнавального інтересу:

Перше джерело – це зміст навчального матеріалу. Готуючись до уроку, необхідно чітко уявити, які знання слід повідомити учням насамперед, які нові поняття розкриті, яким чином їх розвивати. Продумати, що з матеріалу, засвоєного раніше, необхідно повторити для глибшого закріплення у пам'яті учнів. Поміркувати, якими новими вміннями озброїти учнів і які з них відпрацювати до перетворення на навички.

Другим джерелом активізації пізнавальної діяльності, і формування інтересу є саме процес навчання. Для того, щоб залучати учня до активної діяльності, до процесу самостійного пошуку, слід створювати спеціальні навчальні ситуації. До таких ситуацій зараховують, наприклад, ситуації, у яких учень повинен захищати свою позицію, обстоювати думку, використовуючи набуті ним знання і досвід.

Пізнавальний інтерес, це по-перше, - вибіркова спрямованість особистості, зорієнтована на пізнання однієї або кількох навчальних галузей, до їх предметного змісту, а також до процесу діяльності. Така спрямованість характеризується тенденцією заглиблюватися у суть того, що пізнається. По-друге, у процесі навчання і виховання учнів пізнавальний інтерес є засобом живого навчання, що цікавить учнів як сильний мотив окремих дій учня і навчання в цілому, як стійка риса особистості школяра, що спонукає до самовдосконалення. І нарешті, пізнавальний інтерес, як і будь-яка риса індивідууму, формується в діяльності, причому у взаємодії з іншими потребами. Таким чином, *пізнавальний інтерес* - це внутрішній мотив, який ґрунтується на природній пізнавальній потребі людини.

ТРИ КОМПОНЕНТИ В НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Компонент	Етап	Зміст діяльності учнів	Примітка
Мотиваційно-організаційний (забезпечує розумність, організацію та правильність діяльності)	1. Етап формування потреб та мотивів діяльності	- формування та усвідомлення учнем навчально-пізнавальної потреби; - прийняття учнем мотивації діяльності; - усвідомлення учнем навчально-пізнавального мотиву як домінуючого; - позитивний настрій учня на діяльність, суб'єктивну значущість якої учень усвідомлює; - прийняття мети діяльності;	Навчальні потреби та мотиви не утворюються довільно. Вони повинні бути сформовані вчителем і прийняті учнем. На цьому етапі учень перетворюється з об'єкта навчання в суб'єкт. Другий та третій етапи можуть згорталися з набуттям учнями досвіду діяльності. Мотивація проходить через усі етапи, виступаючи джерелом активності учнів
	2. Етап орієнтації	- розуміння навчально-проблемної ситуації (завдання); - чітке формування наміченого результату діяльності; - первинна спроба виконання завдання (активізація опорних знань та способів дій); - усвідомлення необхідності нової інформації та вироблення нових способів дій	
	3. Етап організації	- планування діяльності (визначення етапів та мети діяльності на кожному етапі, аналіз необхідних ресурсів, конкретних дій, очікуваних результатів, способів самоконтролю та критеріїв досягнення результатів).	
Операційно-виконавчий (забезпечує досягнення мети діяльності)	Виконавчий (поопераційний) етап	- поетапне виконання плану діяльності: * залучення інформації (пошук або отримання в готовому вигляді); * виконання операцій; * поопераційний контроль; * корекція проміжкових результатів	Етапи не згортаються, але можуть бути зведені до мінімуму (корекції відсутні) у разі досягнення очікуваного результату. Контроль та корекцію здійснює сам виконавець, як поетапно, так і в кінці роботи
Контрольно-корекційний (усвідомлена діяльність)	1. Контрольний етап	- перевірка реального результату діяльності з очікуванням - оцінка досягнень відповідно до намічених критеріїв - виявлення невідповідності між очікуванням та реальним результатом	
	2. Корекційний етап	- планування корекційних дій - виконання корекційних дій	

ЕТАПИ НАВЧАЛЬНО – ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ОРГАНІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ОКРЕМИХ ЕТАПАХ МОДУЛЬНОГО УРОКУ

Е т а п п е р е в і р к и з н а н ь

Організувати пізнавальну діяльність на цьому етапі уроку означає перевірити знання більшості учнів, їхні вміння застосовувати свої знання для розв'язання нестандартних, творчих завдань. Під час опитування учнів перевірка їхніх знань є необхідним засобом встановлення стосунків співробітництва і зворотного зв'язку.

Е т а п в и к л а д а н н я і н ф о р м а ц і ї

З метою активізації пізнавальної діяльності учнів на цьому етапі важливим є чітке формулювання теми, мети і завдань уроку. Учні повинні розуміти місце саме цього уроку в структурі предмета. У зв'язку з цим учителю необхідно продумати пояснення нового матеріалу так, щоб знання, сформовані раніше, стали базовими для нових. Тому важливо викликати в учнів подив, діяти на їхні почуття та уяву, пробуджувати їхнє мислення, якомога більше підключати до роботи самих учнів.

Етап вироблення вмінь і навичок у застосуванні засвоєних знань на практиці для розвитку творчих здібностей учнів.

Це один із найважливіших етапів, оскільки часто буває так, що учень вивчить теоретичний матеріал, але не вміє застосовувати його на практиці. Завдання вчителя на цьому етапі уроку – виробляти в учнів такі вміння, які забезпечили б школярам відносно легке здобуття знань. Розрізняють дві групи таких умінь: уміння, пов'язані з мотивацією навчання, та інтелектуальні.

М о в л е н н є в а д і я л ь н і с т ь н а у р о ц і

Навчальний процес побудований на мовленнєвій діяльності вчителя і учнів. Від розвитку мовленнєвої діяльності залежать культура особистості, активізація пізнавальної діяльності учнів. Пізнавальну інформацію учень може дістати і з підручників, але емоційний виклад інформації у процесі спілкування може забезпечити лише вчитель. Проведені дослідження свідчать, що вчитель на уроці говорить значно більше за своїх учнів (близько 70 % говорить учитель і 20 % – учні). Тому на уроці необхідно створювати ситуації активного мовлення учнів.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Для активізації пізнавальних інтересів учнів в умовах гуманізації необхідно вдосконалювати співробітництво „педагог – учень”. Слід з довірою ставитись до дитини і поважати її свободу, неподібність до інших, відходити від стандартів, частіше запрошувати школярів до діалогу, дискусії. Але все це потрібно робити в межах правил, не забуваючи, що школа – це робота для учнів, а не розвага.

Власна пізнавальна активність школяра є важливою умовою ефективності навчання й великою мірою впливає на темп, глибину, міцність і якість оволодіння навчальним матеріалом, на формування світогляду, переконань, поглядів.

Навчати треба так, щоб учень розумів, навіщо, що і як саме треба робити, і ніколи не виконував механічно вказівок учителя. У цьому разі великої різниці між усними і письмовими відповідями учнів не буде.

Застосування різних видів і форм пізнавальної діяльності, поєднання аналізу й синтезу, індукції й дедукції з добре продуманими, вчасно поставленими запитаннями, дібраними практичними завданнями дадуть позитивні результати.

Не можна допускати, щоб *учні із заниженою здатністю* до навчання тільки слухали вчителя та учнів, списували з дошки. Потрібно, *щоб вони працювали*, застосовували мінімальний базовий рівень знань.

Учитель має чітко усвідомити не тільки значення всієї теми, а й роль окремого уроку. Це допоможе уникнути перевантаження учнів, одноманітності структури уроків і методичних засобів.

Уже в молодших класах потрібно акцентувати увагу на міркування учня як на живій творчості під час пізнання ним предметів, речей, явищ навколишнього світу.

Правильна організація навчального матеріалу позбавляє і вчителя, і учня зайвої витрати часу і сил на вивчення другорядного, неважливого, а концентрує увагу на необхідному.

Майстерність вчителя полягає в умінні здійснювати навчально-виховний процес і водночас „бути осторонь”, залишаючи учневі роль інтелектуального лідера. Повага до думки учня є складовою інтелігентності і демократичного світосприймання вчителя. На уроці поруч із гуманізмом стосунків потрібні емоційний настрій уроку та оптимізм діяльності. Оптимізм, віру в успіх, любов до предмета „випромінює” вчитель, і це слід пам’ятати завжди.

Нове педагогічне мислення орієнтується, насамперед, на інтереси школяра, а не вчителя. Головними дійовими особами на уроці мають бути окремі учні, групи і клас загалом. Вчитель – це невидимий диригент, який вчасно чує, помічає, підправляє, підтримує кожного вихованця, залучаючи його до співпраці. Суть педагогічного бачення – у

шанобливому ставленні до дитячих захоплень, у вмінні ненав'язливо “вплести” їх до канви уроку.

Прийоми, які допомагають втілити ідею співпраці, співтворчості вчителя й учнів на уроці:

1. Залучення учнів до визначення плану вивчення теми уроку.
2. Активність школяра залежить від умотивованості й привабливості для нього подальшої навчальної діяльності. Щоб на уроці виникло співробітництво, діти мають усвідомити й прийняти мету навчальної діяльності. Тільки за цієї умови співробітництво набуває особистісного значення.
3. Якщо мета прийнята учнями, маємо подбати про організацію діалогу. Стимулювання різних форм пізнавальної активності на уроках і спеціальне формування умінь запитувати і відповідати поступово готують дітей до навчального діалогу. В.О. Сухомлинський писав, що гарний вчитель зробить усе, щоб у школярів на уроці з'являлися запитання – мислення на уроці починається саме з цієї хвилини.
4. Ефективним способом організації на уроці є створення ситуації вільного вибору учнями навчального завдання.
5. Цікавою формою стимулювання сильних учнів до співробітництва можуть бути доручення самостійно добирати завдання для наступного уроку.
6. Треба домогтися, щоб спілкування між учителем і учнями на уроці було особистісно-орієнтовним, щоб вимогливість вчителя поєднувалася з умінням не пропустити хвилини, коли дитині особливо потрібні увага та допомога.

Вихідною передумовою педагогіки співробітництва на уроці є встановлення духовного контакту між учителем і класом. Саме звідси починаються майбутні успіхи чи невдачі, зароджується психологія спілкування вчителя і учня.

Опора на природні, суспільні, індивідуальні інтереси і потреби учня у пізнанні на основі спільної діяльності з учителем під час уроку – вічний двигун педагогіки співробітництва.

А Н К Е Т А

„Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроці”

Відвідайте уроки своїх колег і зробіть самоаналіз своїх уроків за такими параметрами.

1. Які форми, методи, засоби Ви використовуєте для активізації діяльності учнів на уроці? Чи досягаєте своєї мети?

2. Чи звертаєте увагу учнів на раціональну організацію їхньої праці, чи використовуєте прийоми збереження їхньої працездатності протягом всього уроку?

3. Як забезпечуєте індивідуально-диференційований підхід до учнів, зокрема, роботу з сильними і слабкими учнями?

4. Питання якого рівня розглядаєте на уроці (репродуктивного чи творчого характеру, що вимагають високого рівня розумової діяльності учнів на уроці)?

5. Скільки часу на уроці учні були зайняті активною пізнавальною діяльністю?

ЗАСОБИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОЦІ

1. Створення проблемних ситуацій.
2. Застосування завдань творчого характеру.
3. Зв'язок з життям.
4. Використання фактора новизни.
5. Активний діалог на уроці.
6. Пізнавальні й діалогові ігри.
7. Прийоми випереджаючого навчання.
8. Застосування активних форм навчання (семінари, узагальнюючі бесіди, дискусії, дебати, міжпредметні екскурсії, конференції тощо).
9. Комп'ютеризація навчання.

РОБОТА ПЕДКОЛЕКТИВУ З РОЗВИТКУ РОЗУМОВО – ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ

аспекти педагогічної діяльності

1. Робота над розвитком пізнавальних інтересів школярів: сприйняття, пам'ять, мислення, мова, відчуття, уява. Панорама ефективних методів, прийомів, технологій.
2. Наочно-образне мислення та засоби його розвитку в практиці роботи педколективу.
3. Формування в учнів умінь висловлювати судження, робити висновки, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки у фактах, явищах, об'єктах.
4. Формування абстрактного мислення школярів.
5. Удосконалення розумових операцій учнів, їх здібностей до активного самостійного мислення.
6. Розвиток мови (монологічної, діалогічної) як важливого засобу розвитку розумової діяльності.
7. Формування у школярів високої пізнавальної культури.

ШЛЯХИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ НАВЧАЛЬНО - ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

НАПРЯМКИ

Підвищення загальної культури та педагогічної майстерності кожного

Педагогічне читання; постійнодіючі семінари

Методичні об'єднання

Динамічні та творчі групи

Індивідуальні консультації

Колективні консультації

Пошук змісту та форм пізнавальної діяльності з метою формування пізнавального інтересу

джерела

Зміст пізнавального матеріалу

Процес навчання (самост. пошук)

Складові активізації процесу пізнання

Зміна змісту освіти

Модернізація структури

Нові підходи до методів викладання; інтерактивні форми та прийоми організації НВП

ВЗАЄМО-
ДІЯ

МОТИВАЦІЯ

ВЗАЄМО-
ДІЯ

Розвиток пізнавальних процесів (пам'ять, мислення, сприйняття, світогляд)

Самоосвітня діяльність

продукти

РЕФЛЕКСІЯ

СФОРМОВАНІ КОМПЕТЕНЦІЇ

І
Н
Д
И
В
І
Д
У
А
Л
І
З
А
Ц
І
Я

Д
И
Ф
Е
Р
Е
Н
Ц
І
А
Ц
І
Я

Программа
училищной научно-практической конференции
«Подготовка студентов к формированию познавательных интересов у
младших школьников»

*«Хорошо того обучать,
кто хочет всё знать!»
(народная мудрость)*

16 октября 2014 года

ЦЕЛЬ И ЗАДАЧИ КОНФЕРЕНЦИИ:

1. Определить сущность познавательного интереса и его роль как фактора интеллектуального развития детей младшего школьного возраста и условия успешного обучения в школе.
2. Раскрыть содержание готовности будущих педагогов к формированию познавательных интересов младших школьников и определить пути подготовки студентов к данному направлению педагогической деятельности.
3. Разработать методические рекомендации по проблеме подготовки будущих педагогов к формированию познавательных интересов у младших школьников.
4. Стимулировать дальнейшую исследовательскую деятельность преподавателей в контексте вопросов конференции.
5. Способствовать развитию сотрудничества и творческого взаимодействия участников конференции по подготовке студентов к формированию познавательного интереса у младших школьников.

НАПРАВЛЕНИЯ РАБОТЫ КОНФЕРЕНЦИИ:

1. Научно-теоретические основы подготовки будущих педагогов к формированию познавательного интереса у младших школьников.
 - 1.1. Познавательный интерес как фактор интеллектуального развития детей младшего школьного возраста и условие успешного обучения в школе.
 - 1.2. Готовность будущего педагога к формированию у детей познавательного интереса как составляющая профессиональной компетентности.
 2. Организационно-методические основы подготовки будущего педагога к формированию познавательного интереса у детей младшего школьного возраста.
 - 2.1. Возможности теоретической подготовки студентов педагогического училища к формированию познавательных интересов у детей младшего школьного возраста.
 - 2.2. Возможности практической подготовки студентов педагогического училища к формированию познавательных интересов детей младшего школьного возраста.
 - 2.3. Пути и средства формирования готовности будущих педагогов к развитию познавательных интересов у детей младшего школьного возраста.
 - 2.4. Состояние готовности студентов КВУЗ «Макеевское педагогическое училище» к формированию познавательных интересов у младших школьников.
- Рабочие языки конференции: русский, украинский.
- Желающим принять участие в педагогических чтениях необходимо до 26 декабря 2014 года подать в методический кабинет педагогического училища:
- заявку на участие (форма прилагается);
 - материал для публикации (выступление или его тезисы).

ОРГАНИЗАЦИОННЫЙ КОМИТЕТ:

Председатель оргкомитета: Данильченко С.В. – директор КВУЗ «Макеевское педагогическое училище»;

Заместитель председатель оргкомитета: Ненашева Л.А. – методист педагогического училища.

ЧЛЕНЫ ОРГКОМИТЕТА:

Кашик С.Р. - председатель ПЦК преподавателей дошкольной педагогики, психологии и частных методик;

Титаренко В.И. – председатель ПЦК преподавателей дошкольной педагогики, психологии и предметов дополнительной квалификации;

Лататуева И.И. - председатель ПЦК преподавателей социально-экономических дисциплин;

Шигорина Л.Я. - председатель ПЦК преподавателей искусствоведческих дисциплин;

Луговская О.Е. - председатель ПЦК преподавателей природоведческих дисциплин;

Еськова Е.Н. - председатель ПЦК преподавателей физико-математических дисциплин;

Сацура Н.А. - председатель ПЦК преподавателей филологических дисциплин;

Лататуева О.А. - председатель ПЦК преподавателей иностранного языка.

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕНИЯ КОНФЕРЕНЦИИ

Регламент выступлений:

на пленарном заседании – до 10 минут

№ п/п	Содержание мероприятия	Время проведения	Место проведения	Ответственные
1.	Регистрация участников	12.00-13.00	Ауд.104	
2.	Открытие конференции: приветственное слово директора КВУЗ «Макеевское педагогическое училище»	13.10-13.20	Конференц-зал	Данильченко С.В.
3.	Ознакомление с порядком работы конференции	13.20-13.30	Конференц-зал	
4.	Пленарное заседание	13.30-15.00	Конференц-зал	Участники конференции
5.	Подведение итогов	15.00-15.10	Конференц-зал	

ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ:

Приветственное слово:

Данильченко С.В. – директор КВУЗ «Макеевское педагогическое училище»

Ознакомление с порядком проведения педагогических чтений:

Выступления:

1. Данильченко С.В. «Подготовка будущих учителей к формированию познавательных интересов младших школьников как составляющая профессиональной подготовки»
2. Пикулина Г.Н. «Преимственность в работе детского сада и школы формирования познавательных интересов у детей»
3. Пикулина Т.А. «Познавательный интерес как условие успешного обучения в школе»
4. Луговская О.Е. «Познавательный интерес как фактор интеллектуального развития детей младшего школьного возраста и условие успешного обучения в школе»
5. Шигорина Л.Я. « Внедрение инновационных технологий как средства подготовки студентов к развитию познавательных интересов у детей младшего школьного возраста»
6. Ивашура Т.П. «Алгоритмические задачи как средство формирования познавательной деятельности младших школьников»
- 7.Каширина Н.В. «Проблемы гуманитаризации школьного экологического образования в США»
8. Коротич Е.В. «Роль семьи в формировании познавательных интересов у детей»
9. Хопина А.Р. «Состояние готовности студентов КВУЗ «Макеевское педагогическое училище» к формированию познавательных интересов детей младшего школьного возраста»

ПУБЛИКАЦИИ В СБОРНИКЕ КОНФЕРЕНЦИИ

1. Данильченко С.В. «Подготовка будущих учителей к формированию познавательных интересов младших школьников как составляющая профессиональной подготовки»
2. Пикулина Г.Н. «Преемственность в работе детского сада и школы формирования познавательных интересов у детей»
3. Пикулина Т.А. «Познавательный интерес как условие успешного обучения в школе»
4. Луговская О.Е. «Познавательный интерес как фактор интеллектуального развития детей младшего школьного возраста и условие успешного обучения в школе»
5. Шигорина Л.Я. « Внедрение инновационных технологий как средства подготовки студентов к развитию познавательных интересов у детей младшего школьного возраста»
6. Ивашура Т.П. «Алгоритмические задачи как средство формирования познавательной деятельности младших школьников»
7. Каширина Н.В. «Проблемы гуманитаризации школьного экологического образования в США»
8. Коротич Е.В. «Роль семьи в формировании познавательных интересов у детей»
9. Хопина А.Р. «Состояние готовности студентов КВУЗ «Макеевское педагогическое училище» к формированию познавательных интересов детей младшего школьного возраста»

РЕЗОЛЮЦИЯ

Конференции «Подготовка студентов к формированию познавательных интересов у младших школьников».

Уважаемые коллеги!

Мы, участники научно-практической конференции, констатируем:

1. Участники конференции в своих выступлениях и публикациях осветили основные проблемные вопросы формирования познавательных интересов у младших школьников, что способствовало реализации цели и задач конференции, среди которых наиболее важными являлись:

- Разработка на основе обмена опытом преподавателей методических рекомендаций по проблеме подготовки студентов к формированию познавательных интересов у младших школьников, раскрывающих пути и средства подготовки будущих учителей к формированию познавательных интересов у младших школьников.

Участники конференции рекомендуют:

С целью совершенствования подготовки студентов к формированию познавательных интересов у младших школьников:

- продолжать углублённое изучение научно–теоретических основ подготовки будущих учителей к формированию познавательных интересов у младших школьников;
- как можно шире использовать возможности теоретической и практической составляющей в обучении студентов для их подготовки к формированию познавательных интересов у младших школьников;
- в процесс подготовки студентов к формированию познавательных интересов у младших школьников активно внедрять современные образовательные технологии;
- обобщить коллективный опыт работы преподавателей по проблеме формирования познавательных интересов у младших школьников.

Методична розробка
теми курсової роботи з педагогіки
«ШЛЯХИ І ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ»

План

Вступ

У вступі необхідно розкрити:

- актуальність теми;
- сучасні наукові дослідження;
- протиріччя;
- мету дослідження;
- об'єкт дослідження;
- предмет дослідження;
- завдання дослідження;
- методи дослідження;
- структуру роботи.

Розділ 1. Теоретичні основи проблеми формування пізнавальних інтересів у молодших школярів

1.1 Історичний огляд дослідження проблеми формування пізнавальних інтересів у молодших школярів

1.2 Сучасний стан проблеми формування пізнавальних інтересів у молодших школярів щодо шляхів і засобів його формування

Розділ 2. Експериментальне дослідження проблеми формування пізнавальних інтересів у молодших школярів

- 2.1 Критерії, показники та рівні сформованості пізнавальних інтересів учнів класу школи, де студент проходить педагогічну практику
- 2.2 Розроблення і використання діагностичних матеріалів
- 2.3 Проведення і аналіз результатів діагностики

Висновки

У висновках необхідно узагальнити викладений у розділах матеріал, як результат поставлених завдань

Додатки

У додатках необхідно надати практичні матеріали за темою дослідження:

- конспекти уроків або їх фрагменти;
- план роботи з формування пізнавального інтересу в учнів;
- опис наочного матеріалу;
- художні тексти;
- діагностичні матеріали тощо.

МОДЕЛЬ ВИПУСКНИКА

КВНЗ "МАКІЇВСЬКЕ ПЕДАГОГІЧНЕ УЧИЛИЩЕ"

Проект «ПЕДАГОГ ХХІ СТОЛІТТЯ»

(Стратегія і тактика підготовки фахівців КВНЗ «Макіївське педагогічне училище»)

Проект розроблено у відповідності до завдань і пріоритетів, визначених:

- «Національною доктриною розвитку освіти в Україні»;
- Концепцією громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності»
- Концептуальними засадами розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в Європейський освітній простір.

Законами України:

- «Про вищу освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну, середню освіту»

Положеннями:

- « Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» (наказ Міністерства освіти і науки України № 161 від 02.06.93 р.);
- «Про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі навчання» (наказ Міністерства освіти і науки України № 98 від 23.01.04. р.);
- «Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу» (наказ Міністерства освіти і науки України № 812 від 20.10.2004 р.)
- «Про державний вищий навчальний заклад» (Постанова Кабінету Міністрів України №1074 від 05.09.96 р.);
- «Про освітньо-кваліфікаційні рівні(ступеневу освіту)» (Постанова Кабінету Міністрів України № 65 від 20.11.98 р.);
- Про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах» (наказ Міністерства освіти і науки України № 4 від 11.01.2006 р.);

- «Про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» (наказ Міністерства освіти і науки України № 93 від 08.04.98 р. зі змінами згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 20.12. 1994 р.);

Наказом:

- № 587 від 17.06.2010 «Про затвердження переліку предметів загальноосвітньої підготовки у ВНЗ I-II рівнів акредитації, які здійснюють підготовку кадрів на базі базової загальної середньої освіти».

Постановами:

- Кабінету Міністрів України № 226 від 05.04.94 р. (зі змінами і доповненнями) «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту дітей сиріт і дітей, які лишилися без піклування батьків»;
- «Питання стипендіального забезпечення» (№ 882 від 12.03.2004р.).

Листами Міністерства освіти і науки України:

- Від 21.06.10 № 1.4/18-2558 «Про розроблення навчальних планів ВНЗ I-II р.а. відповідно до наказу МОН від 17.06.10 №587».

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОЕКТУ

Прогрес людства постійно стає дедалі динамічнішим, що змушує людину не тільки адаптуватися до нових умов життя, а й брати безпосередню участь у творенні прогресивних змін. Тому постає завдання формувати у системі освіти і поза нею людину, здатну успішно функціонувати в умовах постійних змін, сприймати мінливість світу не як тимчасову неприємну особливість, а як сутнісну характеристику власної життєдіяльності. Звідси виникає одне з провідних завдань відповідної модернізації навчально-виховного процесу, що орієнтував би не тільки на творче засвоєння базових знань, але й на вироблення умінь, навичок і бажання самостійно навчатися, оволодівати необхідною інформацією, уміти використовувати набуті знання у практичній діяльності.

Саме тому майбутній педагог має бути підготовленим до професійної ролі. Він повинен бути людиною, яка супроводжує процес самопізнання і саморозвитку дитини, скеровує і динамізує його відповідно до конкретних сутнісних завдань кожної дитини.

Наступне, до чого повинен бути готовим педагог у площині нової прогресивної ролі – це до переходу від суспільства індустріального до суспільства знань, що позитивно вплине на розвиток суспільства в цілому і економіки зокрема.

Ще одна складова у новій професійній ролі – це вміння цілісно бачити дитину, і, викладаючи конкретний предмет, забезпечувати її системний розвиток.

Нова соціальна роль потребує готовності педагога до громадянського виховання, тому що тільки громадянське суспільство, згуртована нація можуть бути відповідним чином представлені у міжнародному співтоваристві, і лише у цьому випадку вони здатні усвідомити і захистити свої національні інтереси, а, отже, забезпечити краще життя своїм громадянам.

Говорячи про нову професійну роль педагога, не можна не сказати і про його морально-етичне обличчя. Передусім у суспільстві необхідно відновлювати ціннісне ставлення до себе, до людей, родини, праці, природи, мистецтва, суспільства, держави, поєднати у свідомості громадян моральність і ринкові відносини, утвердити істинні загальнолюдські цінності, а, враховуючи особливості Донецького регіону – толерантність. Тому педагог має найглибше усвідомити значення власного морального впливу.

Крім того, він має бути готовим до нових професійних технологій, реалізації навчального процесу з використанням усіх можливостей сучасного впливу: комп'ютеризації, інформатизації.

Таким чином, нова професійна роль вимагає від педагога – наявності таких умінь і якостей: відповідальність і адаптивність; комунікативність, творчість і допитливість, критичне і системне мислення; спрямованість на саморозвиток, соціальна відповідальність, психолого-педагогічна культура.

Отже, проект «Педагог ХХІ століття», спрямований на модернізацію підготовки фахівців у вищих навчальних закладах, дасть відповідь на запитання, як готувати сучасного педагога, і в цьому полягає його актуальність.

МЕТА ПРОЕКТУ:

Визначення шляхів модернізації вищої педагогічної освіти Донецької області, заснованих на інтеграції національних надбань світового значення та усталених європейських традицій, які забезпечать формування професійно компетентних і конкурентоспроможних педагогічних працівників для дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, здатних здійснювати професійну діяльність на демократичних і гуманістичних засадах, реалізовувати освітню політику як пріоритетну функцію держави, що спрямовується на розвиток і самореалізацію особистості, задоволення її освітніх і духовно-культурних потреб, а також потребу бути конкурентоспроможним на ринку праці через навчання впродовж усього життя та забезпечення їх впровадження.

ЗАВДАННЯ ПРОЕКТУ:

Сприяти якісній підготовці фахівців зі спеціальностей:

5.01010101 «Дошкільна освіта» з додатковими кваліфікаціями:

- вихователь логопедичних груп;
- вихователь з правом навчання англійської мови;
- керівник зображувальної діяльності в дошкільному закладі;
- організатор фізичного виховання в дошкільному закладі;
- організатор музичної діяльності в дошкільному закладі.

5.01010201 «Початкова освіта» з додатковими кваліфікаціями:

- вчитель англійської мови в початковій школі;
- організатор роботи з учнівськими об'єднаннями;
- вихователь групи подовженого дня;

- вчитель інформатики в початковій школі;
- керівник дитячого хореографічного колективу шляхом створення оптимальних матеріально-технічних умов для підготовки фахівців, осучаснення змісту освіти, впровадження інноваційних технологій, поліпшення якісного складу педагогічних працівників педагогічних навчальних закладів.

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ

1. Удосконалити:
 - 1.1. робочі навчальні плани для спеціальностей 5.01010101 «Дошкільна освіта», 5.01010201 «Початкова освіта» з додатковими кваліфікаціями відповідно до сучасних стандартів вищої і початкової освіти, вимог Базового компонента дошкільної освіти;
 - 1.2. навчальні робочі програми відповідно до змісту оновлених робочих навчальних планів, сучасних досягнень педагогічної науки і практики та навчально-методичне забезпечення до їх реалізації;
 - 1.3. методичні рекомендації щодо впровадження сучасних освітніх технологій у процесі проведення занять різних видів як складових змістових модулів;
 - 1.4. навчальні і методичні посібники для викладачів і студентів: курси лекцій, методичні матеріали щодо підготовки до педагогічної практики, семінарських, практичних, лабораторних занять, написання курсових робіт, виконання завдань самостійної роботи.
2. Організувати:
 - 2.1. роботу з реалізації Державних стандартів, оновлених робочих навчальних програм, загальноукраїнських, регіональних, міських програм та проектів: «Пізнай свою країну», «Шлях до престижу», «Сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні», «Рік компетентнісної школи» тощо.
 - 2.2. участь студентів в обласних та регіональних конкурсах науково-дослідницьких і творчих робіт, науково-практичних конференціях, конкурсах

професійного і предметного спрямування, міських та обласних олімпіадах, міських та обласних молодіжних та студентських акціях;

2.3. підвищення рівня кваліфікації викладачів: навчання на курсах підвищення кваліфікації, стажування, обмін досвідом, участь у роботі науково-практичних конференцій, публікації в їх матеріалах, фахових періодичних виданнях, регіональних методичних збірниках.

3. Впроваджувати:

3.1. інноваційні освітні технології;

3.2. рейтингову систему оцінювання якості педагогічної діяльності викладачів;

3.3. моніторинг якості освіти студентів і випускників.

4. Створити:

4.1. систему електронних інформаційних ресурсів з метою впровадження дистанційної освіти, організації самостійної роботи студентів, зберігання бази даних для накопичення інформації, автоматизації обліку.

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ЗАХОДІВ ПРОЕКТУ

№ з/п	Зміст роботи	Термін виконання	Виконавці
1.	Організація навчально-методичного супроводу професійного розвитку педагогів за індивідуальною траєкторією		
1.1.	Презентація робочих навчальних програм, електронних навчальних посібників.	2012-2016	Заступник директора з НМР, викладачі
1.2.	Участь у конкурсі «Вчитель року»	2012-2016	Заступник директора з НМР, викладачі
1.3.	Участь у міському конкурсі молодих фахівців «Сходинок майстерності»	2012-2016	Заступник директора з НМР, викладачі

1.4.	Участь у регіональному конкурсі методичних розробок	2012	Заступник директора з НМР, викладачі
1.5.	Участь у міському проекті «Рік компетентнісної школи»	2012-2016	Завідувач педагогічної практики
1.6.	Публікація методичних наробок викладачів у міському методичному журналі «Кредо», регіональному методичному журналі «Педагогічний вісник», фахових періодичних виданнях	2012-2016	Заступник директора з НМР
1.7.	Участь у міських, обласних, регіональних, науково-практичних конференціях викладачів	2012-2016	Заступник директора з НМР
2.	Забезпечення інноваційного розвитку якісної вищої педагогічної освіти		
2.1.	Організувати роботу Світлиці педагогічної майстерності	2013	Заступник директора з НМР, НР
2.2.	Продовжувати роботу Школи становлення молодого викладача	2012 – 2016	Відповідальний за організацію роботи школи
2.3.	Проведення моніторингу якості професійної освіти студентів та випускників педагогічного училища	2012 – 2016	Заступник директора з НР, завідувач педагогічної практики, керів-

			ники циклових комісій
2.4.	Презентація позитивного педагогічного досвіду	2012 – 2016	Заступник директора НМР
2.5.	Проведення на сайті педагогічного училища internet-обговорення «Інновації вищої освіти»	2014	Заступник директора з НМР
2.6.	Створення банку кращих педагогічних знахідок викладачів ВНЗ I-II рівнів акредитації	2012 – 2016	Заступник директора з НМР
2.7.	Провести науково-практичну конференціюб: «Реалізація моделі випускника XXI століття»	2015	Заступник директора з НМР, завідувачі відділеннями
3.	Формування професійно компетентного і конкурентоспроможного фахівця		
3.1.	Розширювати спектр додаткових кваліфікацій відповідно до соціально-педагогічних потреб ринку праці	2012-2016	Адміністрація навчального закладу
3.2.	Удосконалювати форми і методи Школи майбутнього педагога	2012-2016	Голова ради з профорієнтації та працевлаштування
3.3.	Брати участь у загальноукраїнських, регіональних, обласних та місцевих програмах: «Шлях	2012-2016	Заступник директора з ВР

	до престижу» (м. Макіївка), «Пізнай свою країну» (Україна), «Програма зі сприяння розвитку громадянського суспільства в регіоні» (Донецька область)		
3.4.	Організувати участь студентів в роботі МАН: в обласних та регіональних науково-практичних конференціях, обласному конкурсі «Випускник року», Міжнародному конкурсі з української мови ім. П.Яцика, Міжнародному мовно-літературному конкурсі ім. Т.Г.Шевченка та ін., олімпіадах	2012-2016	Заступник директора з ВР, НМР
3.5.	Організувати участь студентів в акціях та заходах соціально-громадського спрямування «Збережи ялинку», «Від серця до серця», «Зігріємо дитячі серця», «Ти плюс я – студентська сім'я», «Первоцвіти», «Молодий лідер Макіївки», «Молодь обирає здоровий спосіб життя» та ін.		Заступник директора з ВР
3.6.	Продовжувати роботу клубу	2012-2016	Викладач історії

	«Літописець»		України
3.7.	Продовжувати роботу драматичної студії «Кліо»	2012-2016	Заступник директора з ВР, керівник студії
3.8.	Удосконалювати роботу хорового колективу	2012-2016	Керівник циклової комісії викладачів мистецтвознавчих дисциплін
3.9.	Організувати роботу гуртка «Театр – дошкільникам»	2012-2016	Заступник директора з ВГ, керівник гуртка
3.10.	Продовжувати роботу спортивних секцій	2012-2016	Викладачі фізичної культури
3.11.	Організувати зустрічі з ветеранами педагогічної праці, кращими вихователями і вчителями міста	2012-2016	Заступник директора з ВР, НМР
3.12.	Організувати проведення Днів студентського самоврядування	2012-2016	Заступник директора з ВР
3.13.	Удосконалювати діяльність «Школи студентського самоврядування «Лідер»	2012-2016	Заступник директора з ВР
3.14.	Налагодити випуск періодичного видання «Студент»	2012-2016	Заступник директора з ВР.
3.15.	Створити студентське молодіжне об'єднання «Я в суспільстві»	2012	Заступник директора з ВР, НМР

3.16.	Розробити та впровадити цикл соціальних проектів «Ми громадяни України»	2012-2016	Заступник директора з ВР.
-------	---	-----------	---------------------------

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

- Підготовка висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців, здатних здійснювати професійну діяльність на демократичних і гуманістичних засадах, реалізувати освітню політику як пріоритетну функцію держави.
- Підвищення престижу педагогічної праці, пропагування її суспільної значущості.
- Удосконалення форм і методів психолого-педагогічної, методичної, практичної перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.
- Створення оптимальних умов для впровадження сучасних освітніх технологій, самоосвіти і самореалізації викладачів і студентів.

Міні-проект «Моніторинг якості підготовки майбутніх педагогів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів»

Актуальність	Мета	Завдання
Міні-проект «Моніторинг якості підготовки майбутніх педагогів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів» розроблено як складову проекту «Педагог ХХІ століття», і оскільки підготовка студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів є одним із показників якості загальної фахової підготовки випускників педагогічного училища до професійної діяльності, його реалізація буде вагомим внеском в реалізацію мега – проекту «Педагог ХХІ століття».	Шляхом реалізації міні-проекту «Моніторинг якості підготовки майбутніх педагогів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів» сприяти поліпшенню якості підготовки випускників педагогічного училища до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.	1. Виявлення у студентів 1-4 курсів шкільного відділення наявності власних пізнавальних інтересів. 2. Отримання об'єктивної інформації про якість підготовки студентів 2,3,4 курсів шкільного відділення до формування пізнавальних інтересів молодших школярів. 3. Порівняння результатів моніторингових досліджень з очікуваними результатами на кожному з етапів формування у студентів готовності до формування пізнавальних інтересів молодших школярів. 4. Оцінка ефективності окремих засобів, форм і методів роботи зі студентами з їх підготовки до формування пізнавальних інтересів молодших школярів. 5. У випадку невідповідності фактичних результатів дослідження очікуваним результатом виявлення причин і чинників, які негативно впливають на процес формування у студентів готовності до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.
Шляхи реалізації міні-проекту		Зміст основних заходів міні-проекту
1. Поглибити знання учасників проекту про призначення і технологію моніторингу взагалі і моніторингу якості студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів зокрема. 2. Розробити критерії та показники моніторингу якості підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів. 3. Провести моніторингове дослідження якості підготовки студентів 2 – 4 курсів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів. 4. Розробити рекомендації для викладачів і студентів щодо, підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів. 5. Залучити до оцінювання якості підготовки випускників училища до формування пізнавальних інтересів молодших школярів адміністрацію ЗОШ м. Макіївки в яких вони працюють.		1. Провести наради–консультації для учасників реалізації міні-проекту з питань організації моніторингу якості і т.д. 2. Організувати систематичні огляди науково-методичних інформаційних джерел з проблеми підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів і проектної діяльності. 3. Розробити критерії та показники моніторингу якості підготовки студентів 2, 3, 4 курсів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів. 4. Розробити засоби моніторингу (тести, анкети, завдання, питання для проведення співбесід). 5. Провести моніторингові дослідження підготовки студентів 2, 3, 4 курсів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів. 6. Розробити методичні рекомендації для викладачів і студентів щодо підготовки майбутніх педагогів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів та затвердити їх на засіданнях методичної ради. 7. Розглянути результати моніторингового дослідження якості підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів та методичні рекомендації з даної проблеми на засіданнях циклових комісій та педагогічної ради та виробити заходи подальшої роботи над проблемою підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів молодших школярів.

Очікувані результати:

Випускник педагогічного училища:

- має власні сформовані пізнавальні інтереси в галузі знань, які повинні здобути молодші школярі в процесі навчання в початковій школі, для задоволення пізнавальних інтересів і потреб дітей;
- здатний до постійної самоосвіти, навчання впродовж всього життя;
- знає і вміє впроваджувати в практику роботи з учнями початкових класів теоретико-методичні засади, освітні технології, які сприяють формуванню пізнавальних інтересів дітей (проектна, навчання як дослідження, ІКТ, ТРВЗ – педагогіка, створювання ситуації успіху тощо);
- знає теоретико-методичні засади і вміє впроваджувати в практику роботи з учнями початкових класів особистісно-орієнтовану, компетентісно-орієнтовану, інтерактивну, розвивальну технології, педагогіку співробітництва, діяльнісний підхід до організації навчання;
- має чітко усвідомлену мотивацію до навчання, самостійного здобуття знань, прагне до поглиблення власних пізнавальних інтересів;
- відповідально ставитися до формування пізнавальних інтересів дітей на уроках на уроках і позанавчальний час.

Додаток К.2

Міні-проект «Держстандарт»

Актуальність	Мета	Завдання
Міні-проект «Держстандарт» розроблено як складову мега-проекту «Педагог XXI століття», а оскільки провідною метою підготовки фахівців є забезпечення відповідності цієї підготовки рівню державного стандарту, то його впровадження буде слугувати формуванню професійно компетентних і конкурентоспроможних фахівців, що є кінцевою метою реалізації мега-проекту «Педагог XXI століття».	Шляхом реалізації міні-проекту «Держстандарт» забезпечити підготовку фахівців, професійна підготовка яких відповідає б вимогам ОПП та ОКХ державного стандарту педагогічної освіти випускників педагогічного училища.	1. Визначити провідні шляхи професійної підготовки майбутніх педагогів, яка б відповідала вимогам ОПП та ОКХ державного стандарту. 2. Розробити та виконати основні заходи щодо професійної підготовки майбутніх педагогів відповідно до вимог ОПП та ОКХ державного стандарту. 3. Постійно аналізувати результати професійної підготовки майбутніх педагогів з метою запобігання виникненню недоліків та визначення більш ефективних заходів щодо поліпшення якості підготовки випускників педагогічного училища.
Шляхи реалізації міні-проекту		Зміст основних заходів міні-проекту
1. Створити в педагогічному училищі розвивальне навчально-методичне середовище, яке є умовою реалізації вимог державного стандарту підготовки майбутніх педагогів. 2. Впроваджувати сучасні освітні технології, які б забезпечували підготовку фахівців на рівні державного стандарту. 3. Систематично організовувати і проводити професіографічний моніторинг і за його результатами розробляти і впроваджувати заходи щодо поліпшення якості підготовки випускників.		1. Розробити ОПП та ОКХ варіативної частини дисциплін навчального плану. 2. Постійно удосконалювати програми з нормативної і варіативної частин ОПП з урахуванням вимог ОКХ. 3. Розробити засоби діагностики якості вищої освіти з дисциплін нормативної і варіативної частин ОПП з урахуванням вимог ОКХ. 4. На основі результатів діагностики рівня фахової підготовки майбутніх педагогів розробити і реалізувати заходи щодо поліпшення якості їх вищої освіти. 5. Розробити інструментарій для проведення професіографічного моніторингу. 6. Систематично проводити професіографічний моніторинг якості виконання державного стандарту підготовки майбутніх фахівців. На засідання педагогічної, методичної рад, засіданнях циклових і предметних комісій викладачів обговорювати стан виконання державного стандарту і вживати заходи щодо запобігання недоліків на різних етапах навчально-виховного процесу.

Очікувані результати:

Випускник педагогічного училища:

- здобув такий обсяг теоретичних знань та умінь їх застосовувати, який відповідає вимогам державного стандарту і дозволяє виконувати професійні дії та обов'язки не тільки на стандартному, а й на творчому рівні.

Міні-проект «Шлях до професійного успіху»

Актуальність	Мета	Завдання
Міні-проект «Шлях до професійного успіху» розроблено як складову проекту «Педагог ХХІ століття», і оскільки провідною метою діяльності навчального закладу є формування професійно компетентних та конкурентоспроможних фахівців напряму «Педагогічна освіта» за спеціальностями 5.01010101 «Дошкільна освіта», 5.01010201 «Початкова освіта» з освітньо-кваліфікаційним рівнем «Молодший спеціаліст», його реалізація стане вагомим внеском в реалізацію основного проекту.	Сприяти поліпшенню якості практичної підготовки студентів до виконання сучасної професійної ролі вихователя дошкільних закладів і вчителя початкових класів.	1. Визначення шляхів удосконалення практичної підготовки студентів до професійної діяльності. 2. Сприяння поліпшенню умов проходження студентами педагогічної практики. 3. Сприяння здобуттю студентами якісної практичної підготовки. 4. Сприяння вихованню любові і поваги до обраної професії. 5. Розвиток потреби до самоосвіти і самовиховання впродовж усього життя. 6. Формування прагнення до освітнього і кар'єрного зростання.
Шляхи реалізації		Зміст основних заходів
1. Удосконалити: 1.1. Наскрізні і робочі програми з різних видів педагогічної практики. 1.2. Методичні рекомендації для викладачів і студентів щодо реалізації програм з різних видів педагогічної практики, впровадження інноваційних форм і методів практичної підготовки студентів. 2. Організувати: 2.1. Роботу з реалізації оновлених наскрізних і робочих програм педагогічної практики. 2.2. Участь викладачів і студентів у реалізації державних програм та проектів педагогічного спрямування. 2.3. Участь студентів у щорічному обласному конкурсі педагогічної майстерності випускників педагогічних ВНЗ I-II рівнів акредитації «Випускник року». 2.4. Підготовку студентами навчально-дослідницьких робіт практичного спрямування. 2.5. Підвищення кваліфікації методистів педагогічної практики. 3. Впроваджувати: 3.1. Інноваційні технології в процесі практичної підготовки студентів. 3.2. Моніторинг якості практичної підготовки студентів та їх працевлаштування. 3.3. Рейтингову систему оцінювання педагогічної діяльності методистів педагогічної практики. 4. Створити: 4.1. Систему електронних методичних ресурсів з метою організації самостійної роботи з підготовки студентів до різних видів педагогічної практики.		1. Розширювати спектр додаткових кваліфікацій відповідно до соціально-педагогічних потреб ринку праці. 2. Удосконалити форми і методи роботи Школи майбутнього педагога. 3. Організовувати Дні відкритих дверей, Вечора зустрічі з випускниками, кращими вихователями і вчителями початкових класів. 4. Організовувати для студентів проведення майстер-класів кращими педагогами базових навчальних закладів. 5. Організовувати зустрічі та спільні освітньо-виховні заходи з педагогами і студентами ВНЗ III-IV рівнів акредитації. 6. Проводити моніторинг якості практичної підготовки студентів та їх працевлаштування. 7. Поповнювати банк методичних наробок викладачів і студентів щодо організації, підготовки та проведення різних видів педагогічної практики. 8. Організувати участь студентів у загальноукраїнських, обласних та місцевих заходах педагогічного спрямування. 9. Організувати презентацію кращих методичних наробок викладачів, кращого досвіду керівництва педагогічною практикою студентів. 10. Організувати роботу Школи молодого педагога для професійно-адаптивного спрямування студентів старших курсів і педагогів-початківців, випускників педагогічного училища.

Очікувані результати:

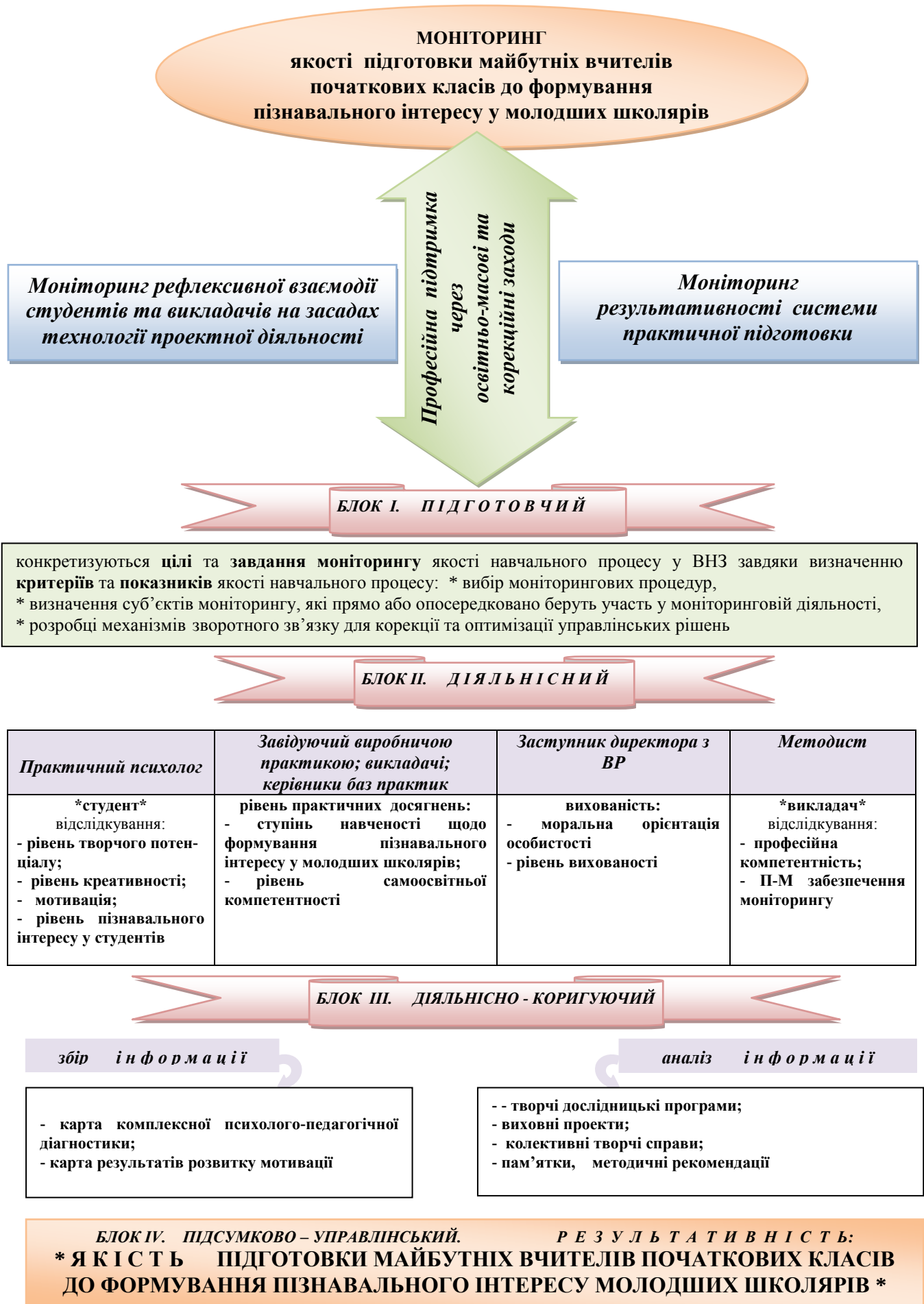
Випускник педагогічного училище є професійно компетентним і конкурентоспроможним фахівцем:

- він підготовлений до запровадження Державних освітніх стандартів;
- вміє керувати процесом пізнання і саморозвитку кожної дитини;
- він підготовлений до впровадження сучасних освітніх технологій, реалізації навчального процесу з використанням усіх можливостей комп'ютеризації та інформатизації;
- усвідомлює значення власного морального впливу і сповідує загальнолюдські цінності;
- йому притаманні такі професійно значущі якості як відповідальність, адаптивність, комунікативність, творчість, допитливість, системне і критичне мислення, спрямованість на саморозвиток, соціальна відповідальність, психолого-педагогічна культура.

МОДЕЛЬ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВНЗ (за В.Зінченком)

**ПОЕТАПНІ ДІЇ ПЕДКОЛЕКТИВУ КВНЗ «МАКІЇВСЬКЕ ПЕДАГОГІЧНЕ УЧИЛИЩЕ»
З ПРОБЛЕМИ МОНІТОРИНГУ**

Анкета Н.1

для студентів на виявлення педагогічного світогляду з проблем формування пізнавальних інтересів у молодших школярів, рівня педагогічного мислення у даному напрямку, рівня теоретичної готовності до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів

1. Чи вважаєте Ви важливою проблему формування у молодших школярів пізнавальних інтересів.
2. Які загально–педагогічні і методичні проблеми з формування у молодших школярів інтересу до пізнання Вам відомі.
3. Якими, на Ваш погляд, є причини поступового зниження інтересу до пізнання у молодших школярів.
4. Чи обов'язково, на Ваш погляд, ставити педагогічну мету до сучасного уроку, виходячи з проблеми формування пізнавальних інтересів у молодших школярів перед кожним уроком. Якщо так, то яким вимогам повинна відповідати ця мета?
5. Якою, на Вашу думку, повинна бути система роботи вчителя початкових класів з формування пізнавальних інтересів у дітей.
6. За якими критеріями Ви оцінюєте рівень сформованості інтересу до пізнання у молодших школярів.
7. Які стадії проходить у своєму розвитку пізнавальний інтерес перш, ніж перетворитися в стійку якість особистості молодшого школяра.
8. З якими засобами активізації інтересу, пов'язаними з процесом пізнавальної діяльності учнів емоційною атмосферою на уроці Ви знайомі? З якими з них Ви ознайомились на педагогічній практиці?
9. Як Ви оцінюєте свою готовність до розвитку інтересу до пізнання в учнів початкових класів. Чи вважаєте Ви достатнім обсяг знань з даної проблеми, здобутий Вами в процесі навчання.

10. Які труднощі з активізації інтересів дітей до навчальної діяльності Вам зустрічались, коли Ви готувались до уроків, позакласних заходів, як їх долаєте?

11. Щоб ви хотіли узнати ще про пізнавальні інтереси молодших школярів, процес його розвитку, чому навчилися, щоб краще підготувати себе до цієї роботи в умовах сучасної школи.

Анкета Н.2**на виявлення рівня теоретичної готовності до формування
пізнавального інтересу у молодших школярів**

1. Назвіть технології, які необхідно впроваджувати для формування пізнавальних інтересів у молодших школярів.

2. Назвіть технології формування пізнавальних інтересів у молодших школярів, які Ви систематично впроваджуєте на педагогічній практиці, тому що вважаєте їх ефективними.

3. Що є джерелом набуття знань і умінь з використання технологій формування пізнавальних інтересів у молодших школярів:

- заняття з фахових дисциплін у педагогічному училищі;
- спостереження за роботою вчителя ЗОШ;
- рекомендації методистів під час консультацій з підготовки до педагогічної практики;
- самоосвіта.

4. Що Вам заважає впроваджувати технології розвитку у дітей пізнавальних інтересів на педагогічній практиці:

- недостатня обізнаність про можливості цих технологій;
- у школах ці технології майже не впроваджуються;
- недостатнє навчально–методичне і матеріально–технічне забезпечення;
- власна інертність, стереотипний підхід до проведення роботи з дітьми.

5. Надайте пропозиції, щодо використання засобів, які б сприяли обізнаності і впровадженню технологій формування пізнавальних інтересів на педагогічній практиці.

6. Чи орієнтують Вас викладачі педагогіки, психології, окремих методик, методисти педагогічної практики на необхідність формування пізнавальних інтересів у молодших школярів.

Якщо так, то які засоби використовуєте?

7. Чи пов'язують учителі зміст навчального матеріалу з цих дисциплін з позитивним педагогічним досвідом з формування пізнавальних інтересів у дітей молодшого шкільного віку.

8. Чи сформовано у Вас бажання формувати у молодших школярів пізнавальні інтереси.

9. Чи використовуєте Ви здобуті з даного питання знання для формування пізнавальних інтересів на практиці в школі.

Анкета Н.3**на виявлення характеру відображення проблем формування
пізнавальних інтересів у молодших школярів у курсі навчальних
дисциплін**

1. Чи орієнтують Вас викладачі різних дисциплін і керівники педагогічної практики на формування пізнавальних інтересів у молодших школярів, якщо так, то яким чином:

- педагогіка;
- психологія;
- окремі методики;
- методисти педагогічної практики.

2. Як викладання навчальних дисциплін, зазначених вище, пов'язується ними з передовим педагогічним досвідом формування пізнавальних інтересів у молодших школярів шкіл міста, країни.

3. Чи базується навчальний матеріал з даної проблеми на сучасних наукових досягненнях з педагогіки, психології, окремих методик.

4. Чи використовуєте Ви знання, здобуті Вами в процесі вивчення фахових дисциплін на педагогічній практиці.

5. Чи потребує підготовка до практики додаткових знань з проблеми формування пізнавальних інтересів у молодших школярів.

6. Чи збагачують Ваші знання з даної проблеми методисти педагогічної практики.

7. Чи збагачують Ваші знання з даної проблеми вчителі початкових класів під час спостереження уроків, вашої підготовки до практики.

8. Чи займаєтеся Ви самоосвітою, щоб збагатити свої знання з цієї проблеми.

Анкета Н.4

**для виявлення рівня теоретичної готовності студентів до формування
пізнавальних інтересів у молодших школярів**

1. Якими, на Ваш погляд, є причини поступового зниження інтересів до пізнання у молодших школярів.
2. Якою, на Вашу думку, повинна бути система роботи учителя початкових класів з формування пізнавальних інтересів у молодших школярів.
3. За якими критеріями Ви оцінюєте свою готовність до розвитку інтересів до пізнання у школярів молодших класів.
4. Чи вважаєте Ви достатнім той обсяг знань, який здобули у процесі навчання.
5. Якщо ні, то визначте коло питань, з яких Вам потрібні додаткові знання.

Додаток Н

Анкета Н.5

для виявлення сформованості теоретичної готовності студентів до роботи з формування пізнавальних інтересів у молодших школярів

1. Що збуджує бажання молодших школярів вчитися краще:

- страх отримати погану оцінку;
- бажання виокремитися серед інших;
- вимога батьків, вчителя;
- прагнення бути не гірше від інших дітей;
- потреба спілкуватися з однолітками;
- почуття обов'язку;
- усвідомлення значущості знань для майбутнього життя, праці;
- інтерес до знань, різноманітних видів діяльності.

2. Яке з наведених тверджень є більш правильним: учителю необхідно розвивати інтерес до пізнання у дітей, які:

- мають гарні оцінки з багатьох дисциплін;
- гарно ведуть себе на уроках;
- часто відволікаються на уроках;
- не мають чітко визначених нахилів до певних предметів;
- займаються в різних гуртках;
- виявляють інтерес до декількох навчальних предметів;
- прагнуть знати більше, ніж є у підручнику;
- в усіх дітей.

3. Яке твердження є більш правильним: учитель повинен розвивати пізнавальні інтереси учнів для того, щоб вони:

- мали гарні оцінки;
- виконували вимоги вчителя;
- гарно вели себе на заняттях;
- могли самовизначитись у колективі;

- могли вибрати у майбутньому професію;
- могли легко орієнтуватися у навколишній дійсності;
- розвивали потенційні здібності у певному виді діяльності;
- могли удосконалювати особистість в цілому, прагнули принести максимальну користь суспільству.

4. Як Ви вважаєте, для того, щоб розвивати пізнавальні інтереси молодших школярів:

- достатньо знань, які здобули в училищі;
- у складних ситуаціях використати відомі способи і прийоми, працювати по аналогії;
- у деяких ситуаціях не можна обійтися без додаткової літератури з даної проблеми;
- необхідно мати загальні уявлення про зміст психолого–педагогічних знань з цього питання;
- необхідно вже відомі в практиці роботи школи засоби і прийоми активізації інтересів доповнювати новими, відкритими самостійно;
- важливо бути в курсі всіх новинок у цій галузі, запозичувати досвід у майстрів педагогічної справи;
- важливо шукати принципово нові шляхи розв'язання проблеми, узагальнювати накопичені наукою знання;
- шукати свої оригінальні шляхи управління процесом.

5. Дайте оцінку своїй особистій позиції у взаємовідносинах з дітьми з точки зору формування у них пізнавальних інтересів:

- спілкування з дітьми завжди повинно нести корисну для них інформацію, збагачувати їх знання або досвід;
- спілкування учителя з дітьми повинно у більшості випадків націлювати дітей на подальший розвиток, здобуття знань, формування умінь;
- у спілкуванні з дітьми необхідно заохочувати прояви їх допитливості, бажання поділитися з учителем інформацією.

Додаток Н

Анкета Н.6

вивчення пізнавальної потреби дітей

№ з/п	Запитання	Запропоновані відповіді	Бал
1.	Як часто учень довго займається будь-якою розумовою діяльністю (довго це: – година – півтори – для молодшого школяра)?	а) Часто; б) іноді; в) дуже рідко.	5 3 1
2.	Чому надає перевагу школяр, коли задають запитання на кмітливість?	а) Важко попрацювати, подумати, але самому знайти відповідь; б) коли як; в) отримати готову відповідь від інших.	5 3 1
3.	Чи багато учень читає додаткової літератури?	а) Постійно, багато; б) іноді багато, іноді зовсім не читає; в) мало або зовсім не читає.	5 3 1
4.	Наскільки емоційно учень ставиться до цікавого для нього заняття, пов'язаного з розумовою роботою?	а) Дуже емоційно; б) коли як; в) емоції яскраво не виражені. (Порівняно з іншими ситуаціями)	5 3 1
5.	Чи часто ставить запитання?	а) Часто; б) іноді; в) дуже рідко	5 3 1

Обробка та інтерпретація результатів

Інтенсивність пізнавальної потреби визначається отриманою сумою балів:

- ✓ 17–25 балів – потреба виражена сильно;
- ✓ 12–16 балів – помірно;
- ✓ менше 12 балів – недостатньо.

Зміст анкети був доповнений додатковими запитаннями, але доповнення стало можливим лише завдяки вказівкам викладача.

Додаткові запитання анкети:

За якими ознаками можна ще дійти висновку про рівень сформованості у дітей пізнавальних інтересів.

- Чи виявляє дитина інтерес до літератури, телепередач, комп'ютерних ігор пізнавального змісту:
 - а) часто виявляє – 5 балів;
 - б) іноді виявляє – 3 бали;
 - в) дуже рідко – 1 бал.
- Чи прагне дитина дружити з дітьми з високим рівнем розвитку пізнавальних інтересів, щоб задовольнити свої пізнавальні потреби:
 - а) так – 5 балів;
 - б) виявляє ситуативний інтерес до таких дітей – 3 бали;
 - в) віддає перевагу дружбі з дітьми з високим рівнем фізичного розвитку – 1 бал.

Анкета Н.7**щодо виявлення рівня сформованості пізнавальних інтересів у
молодших школярів**

1. Якщо у тебе буде вибір пограти у рухливу або спортивну гру, малювати, конструювати чи почитати книжку, пограти у пізнавальну гру або пізнавальну передачу, що ти вибереш?

2. Тобі цікаво вчитись?

3. Якщо тобі подобається вчитись, то у чому виявляється твій інтерес:

- активно працюю на уроці;
- уважно слухаю пояснення вчителя;
- відвідую гурток;
- прагну почитати якусь додаткову літературу.

4. Як довго ти можеш читати улюблену книжку, грати в ігри, з яких можна узнати про щось нове і цікаве?

5. Що ти будеш робити, якщо задали важке завдання:

- запитав відповідь у інших дітей або дорослих;
- звернуся за підказкою;
- буду намагатися виконати завдання самостійно, але якщо не зможу, то звернусь по допомогу;
- буду думати і намагатимусь виконати завдання сам.

6. Чи ти задаєш питання дорослим: учителю, батькам?

7. Про що ти запитуєш, що тебе цікавить понад усе?

8. Якщо тобі не зовсім зрозуміла відповідь на твоє запитання, то як ти дієш:

- запитую у інших людей;
- шукаю відповідь в книжках;

– забуваю про це запитання.

9. Що тебе приваблює в предметі, який тебе цікавить:

- мене цікавлять нові факти, цікаві явища;
- мені подобається узнавати про те, що і як і чому відбувається;
- мені цікаво, використовуючи свої знання, вигадувати, конструювати нове.

10. Чи відвідуєш ти за власним бажанням якісь предметні гуртки?

11. Чим ти найбільш любиш займатися у вільній час.

12. Який у тебе улюблений шкільний предмет?

13. Чому тобі подобається ходити до школи?

Анкета Н.8**на виявлення рівня розвиненості пізнавальних інтересів в учнів
початкових класів**

1. Як часто учень займається розумовою діяльністю:
 - а) часто;
 - б) іноді;
 - в) дуже рідко.
2. Що вибирає дитина, коли їй задане запитання на кмітливість:
 - а) подумати, щоб зайти відповідь на запитання;
 - б) інколи подумати, а інколи запитати у інших;
 - в) запитати у інших.
3. Чи багато дитина читає?
 - а) багато;
 - б) по-різному;
 - в) мало або зовсім нічого не читає.
4. Наскільки емоційно дитина відноситься до цікавого заняття, пов'язаного з розумовою діяльністю:
 - а) емоційно;
 - б) не завжди емоційно;
 - в) емоції яскраво не виявляє.
5. Чи часто дитина задає запитання?
 - а) часто;
 - б) інколи;
 - в) дуже рідко.

Примітка: відповідь «а» свідчить про сильно виявлені пізнавальні інтереси.

Анкета Н. 9**на виявлення сформованості мотивів до якісної підготовки студентів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів**

1. Як Ви ставитеся до оволодіння навчальним матеріалом з формування пізнавальних інтересів у молодших школярів:

- я завжди ставлю перед собою мету, думаю над тим, яке значення має навчальний матеріал для здобуття професії, підвищення мого освітнього рівня, загальної культури;
- я не замислююся на тим, для чого мені буде потрібний той чи інший навчальний матеріал, вчу, тому що задали;
- моє ставлення до навчального матеріалу визначається інтересом до нього, якщо цікаво, то вчу, а якщо ні, то можу і не вчити;
- моє ставлення до навчального матеріалу залежить від мого відношення до викладача;
- все залежить від конкретної ситуації.

2. Яке з наведених висловлювань більше, ніж інші, співвідносяться з Вашими мотивами щодо оволодіння технологіями формування пізнавальних інтересів у молодших школярів:

- мені хочеться, щоб мої учні мали високий бал з усіх предметів;
- вважаю, що цим допоможу дітям вибрати корисне заняття у вільний час (заняття в гуртках, читання, поглиблене вивчення окремих методик);
- мені здається, що це привчить дітей до постійною самоосвіти і допоможе їм стати успішними не тільки у навчанні, а й у житті;
- це допоможе у вирішенні багатьох завдань виховної роботи, тому що забезпечить позитивне спрямування особистості.

3. Які мотиви здобуття знань і умінь з проблеми формування пізнавальних інтересів у молодших школярів є для Вас найбільш вагомими:

- прагну мати глибокі і міцні знання з усіх напрямів, розділів і тем фахової підготовки;
- прагну завжди мати високі оцінки, щоб не виникало неприємностей з боку батьків, керівника групи, викладачів;
- прагну мати високі оцінки, щоб отримувати стипендію;
- прагну гарно вчитися і отримувати високі оцінки з усіх розділів фахової підготовки, щоб підтримувати імідж освіченої людини в колі своїх друзів.

4. Як Ви відноситеся до вимог викладачів щодо поліпшення якості навчання:

- відношусь позитивно, вважаю, що ці вимоги обумовлені, корисні для мене, намагаюсь слідувати їм;
- вважаю, що вони дуже високі щодо моїх прагнень і сподівань на майбутнє;
- вважаю, що я досить доросла людина, щоб до мене пред'являли вимоги щодо якості навчання, я сама визначаю, на якому рівні мені потрібно засвоювати матеріал;
- моє ставлення до вимог викладача залежить від ситуації, в якій вони пред'являються.

5. Чи отримуєте Ви моральне задоволення від високих результатів виконаного навчального завдання і чому:

- буваю дуже задоволеною, тому це має значення для здобуття якісної професійної підготовки;
- буваю задоволеною, тому що мої успіхи схвалюють викладачі, батьки, друзі;
- буваю задоволеною, тому що високі бали за якісно виконане завдання в сумі забезпечить отримання стипендії;
- мені байдуже, до яких результатів я прийду.

6. Чи прагнете Ви якісно виконувати завдання, які Вам задають:

- завжди намагаюся виконувати якісно, тому що впевнена, що від цього залежить якість моєї фахової підготовки, можливість отримати стипендію, ставлення до мене друзів, майбутнє продовження освіти;
- я не замислююся над якістю виконання, для мене головне, щоб не поставили негативну оцінку;
- для мене головне, щоб виконати завдання вчасно і швидко, а на якість я не звертаю особливої уваги;
- якість виконання завдання залежить від вимог викладача.

7. Чи спонукає Вас якісно готуватися до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів до опрацювання додаткових наукових і методичних джерел:

- завжди опрацьовую, тому що без цього неможливо якісно виконати завдання;
- опрацьовую тоді, коли додаткові наукові і методичні джерела рекомендує викладач;
- обмежуюсь лише опрацюванням основних наукових і методичних джерел;
- обмежуюся вивченням матеріалу конспекту.

Анкета Н.10**на виявлення рівня сформованості пізнавальних інтересів студентів
(спрямованість, зміст, коло інтересів)**

1. Чи викликає у Вас інтерес процес навчання:
 - завжди цікавить навчання;
 - найчастіше викликає;
 - інколи викликає;
 - не думаю про це, просто навчаюсь.
2. В чому виявляється Ваш інтерес до навчання:
 - в якісному засвоєнні фахових знань;
 - в якісному засвоєнні знань з усіх навчальних предметів;
 - в уважності на заняттях, у виконанні всіх завдань викладачів;
 - інтерес виявляється в тому, що я завжди опрацьовую додаткові джерела інформації;
 - я прагну брати участь у позааудиторних заходах (виконую творчі роботи, беру участь в олімпіадах, конкурсах).
3. Які навчальні предмети Вам подобаються?
4. Чому ці предмети подобаються:
 - люблю узнавати нове в цій галузі знань;
 - матеріал, який вивчається буде потрібним у житті, майбутній професії;
 - він мені легко дається, і тому я можу позитивно проявити себе;
 - подобається методика викладання на заняттях;
 - подобається активна робота на занятті;
 - подобається викладач.
5. Якщо Вам подобається предмет, то як виявляється цей інтерес:
 - активно працюю на заняттях;

- уважно слухаю пояснення викладача, маю можливість розмірковувати, висловлювати свою думку;
- намагаюсь здобувати інформацію поза програмою;
- відвідую предметний гурток.

6. Які галузі знань, культури Вас цікавлять окрім освітньої?

7. Які види інтелектуальної діяльності Вас цікавлять:

- читання книжок, науково–популярних видань;
- перегляд науково–популярних фільмів;
- написання рефератів, доповідей.

8. Чим Ви цікавитесь окрім вивчення обов'язкових навчальних предметів?

9. В яких галузях знань, культури у Вас наявні глибокі системні знання?

10. З якої ще галузі знань Ви б хотіли здобути глибокі системні знання?

12. Чим Ви займаєтесь у вільний від навчання час?

Тест

**для виявлення самооцінки якості практичної підготовки студентів
випускних груп до формування пізнавальних інтересів у молодших
школярів.**

1. Чи вмієте Ви розробляти діагностичні комплекси для визначення наявного рівня сформованості пізнавальних інтересів в учнів початкових класів:

- а) вмію; 3б.
- б) вмію, але у визначенні діагностичних завдань почуваю ще себе невпевнено; 2б.
- в) уявляю собі, опрацювання якої методичної літератури допоможе мені у цьому; 1б.
- г) ще не вмію. 0б.

2. Чи вмієте Ви організувати практично діагностичне дослідження дітей на рівень розвитку у них пізнавальних інтересів:

- а) вмію це зробити самостійно; 3б.
- б) потребую консультації методиста або допомоги вчителя; 2б.
- в) знаю зміст джерел методичних знань, які допоможуть мені у цьому; 1б.
- г) ще не вмію. 0б.

3. Чи вмієте Ви впроваджувати системно освітні технології, які сприяють формуванню пізнавальних інтересів у молодших школярів (проектна, навчання як дослідження; проблемне навчання, особистісно-орієнтоване навчання, ігрова, створення ситуації успіху тощо):

- а) вмію; 3б.
- б) вмію, але не системно, а лише окремі елементи; 2 б.

в) щоб впроваджувати ці технології, мені необхідно значно підвищити свій теоретичний рівень; 1б.

г) такі вміння в мене зовсім відсутні. 0б.

4. Чи вмієте Ви за результатами проведеної діагностики рівня розвитку пізнавальних інтересів у молодших школярів оцінити цей рівень і визначити основні завдання їх подальшого формування:

а) так; 3б.

б) потребую допомоги методиста або вчителя; 2б.

в) мої вміння потребують підвищення і це спричинено недостатніми знаннями про показники рівнів розвитку пізнавальних інтересів у молодших школярів; 1б.

г) такі вміння у мене не сформовані. 0б.

5. Чи здатні Ви самостійно і творчо підійти до вирішення будь-якого завдання формування пізнавальних інтересів у молодших школярів:

а) вважаю, що це дуже важливо і здатна працювати самостійно і творчо; 3б.

б) вважаю, що без цього не можна обійтися, але такі якості як самостійність та творчість, у мене ще не сформовані; 2б.

в) віддаю перевагу традиційним методикам; 1б.

г) я з великими труднощами уявляю собі і традиційну систему роботи. 0б.

6. Чи існують для Вас діти з низькими показниками рівня розвитку пізнавальних інтересів, яких не можна зацікавити ані за допомогою цікавого змісту навчального матеріалу, ані за допомогою використання будь-яких методичних прийомів:

а) для мене не існує таких дітей; 3б.

б) такі діти мені не зустрічалися; 2б.

в) іноді зустрічаються; 1б.

г) я вважаю, що для прояву і розвитку у дітей пізнавальних інтересів повинні бути тільки вроджені задатки. 0б.

Шкала оцінювання:

18–15 балів – Ви перспективний майбутній фахівець. У Вашій майбутній педагогічній діяльності не буде існувати значних труднощів у формуванні пізнавальних інтересів у молодших школярів. Дітям буде цікаво на уроках, і вони виявлятимуть бажання здобувати нові знання.

14–11 балів – Ви розбираєтесь у методиці формування у молодших школярів пізнавальних інтересів. Але щоб ефективніше працювати з дітьми, Вам необхідні більш глибокі знання.

10–7 балів – Ваших знань явно недостатньо для успішного формування пізнавальних інтересів у молодших школярів: Ви повинні поставити перед собою більш реальні цілі в оволодінні професійними вміннями даного напрямку; Ви повинні бути більш вимогливою до себе.

6–0 балів – Вам необхідно переглянути своє відношення до здобуття професії вчителя, особливо до реалізації завдань формування пізнавальних інтересів у дітей.

ДІАГНОСТИЧНІ МЕТОДИКИ

№ з/п	Показники	Діагностичні методики (тести, анкети, аналіз і оцінювання виконаних студентами завдань)
1.	Теоретична готовність до формування пізнавального інтересу у молодших школярів: рівень усвідомлення поняття «інтерес», «пізнавальний інтерес», міцність і системність знань про роль і функції пізнавального інтересу, причини його зниження, комплекс заходів, які сприяють формуванню пізнавального інтересу у молодших школярів.	Анкета 1 на виявлення педагогічного світогляду з проблеми формування пізнавального інтересу у молодших школярів. Анкета 2,4,5 на виявлення рівня теоретичної готовності студентів до формування пізнавального інтересу у молодших школярів. Анкета 3 на виявлення характеру відображення проблем формування пізнавального інтересу у молодших школярів у курсі навчальних дисциплін.
2.	Практична готовність до формування пізнавального інтересу у молодших школярів: – уміння складати діагностичні комплекси; брати участь у діагностуванні дітей і визначати	Тест 1 на виявлення самооцінки якості практичної готовності студентів до формування пізнавального інтересу. Анкети 6,7 на виявлення

	завдання подальшої роботи з формування пізнавального інтересу у молодших школярів; визначати педагогічну мету уроків і позааудиторних заходів з урахуванням постановки завдань із формування пізнавального інтересу, планувати її реалізацію; – уміння визначати пізнавальні потреби дітей.	рівня пізнавального інтересу у молодших школярів.
3.	Мотиваційна готовність до формування пізнавального інтересу у молодших школярів: наявність внутрішньої мотивації до професійної підготовки.	Анкета 9 на виявлення рівня сформованості мотивів до формування пізнавального інтересу у молодших школярів.
4.	Рівень розвитку власного пізнавального інтересу: переважання професійної спрямованості у поєднанні з широким колом інтересів, допитливість, активність у здобутті знань.	Анкета 10 на виявлення рівня сформованості пізнавальних інтересів студентів.

Додаток С

Порівняльні результати моніторингу рівня готовності студентів до формування пізнавальних інтересів у молодших школярів

Чи вмієте Ви розробляти діагностичні комплекси для визначення рівня сформованості у молодших школярів пізнавальних інтересів?

Таблиця С.1.
Листопад 2011 р.

Відповіді	МПУ		ДПК		КПУ	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Не вміють	56	93,3	85	92,4	36	85,7
Потребують додаткової допомоги (самоосвіта, консультація методиста, вчителя)	3	5,0	5	5,4	4	9,5
Вміють	1	1,7	2	2,2	2	4,8

Таблиця С.2.
Листопад 2014 р.

Відповіді	МПУ		ДПК		КПУ	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Не вміють	15	25,0	40	43,5	19	45,2
Потребують додаткової допомоги (самоосвіта, консультація методиста, вчителя)	19	31,6	27	29,3	11	26,2
Вміють	26	43,4	25	27,2	12	28,6

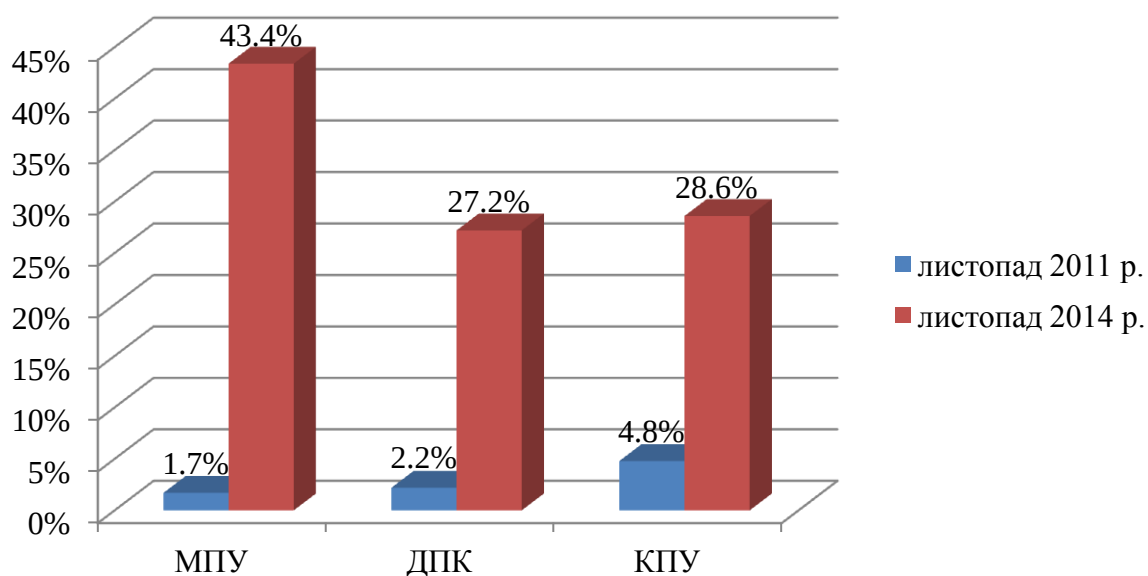

Рис. С.1 - Вміють розробляти діагностичні комплекси для визначення рівня сформованості у молодших школярів пізнавальних інтересів

Чи вмієте Ви за результатами діагностики рівня розвитку пізнавальних інтересу у молодших школярів визначити завдання і заходи подальшої роботи з дітьми?

Таблиця С.3
Листопад 2011 р.

Відповіді	МПУ		ДПК		КПУ	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Не вміють	49	81,7	75	81,5	28	66,7
Потребують допомоги з боку методиста, вчителя, через самоосвіту для виконання такого завдання	9	15,0	14	15,2	12	23,5
Готові до визначення завдань і заходів даного напрямку роботи з дітьми, тому що є знання про систему цієї роботи	2	3,3	3	3,3	2	4,8

Таблиця С.4
Листопад 2014 р.

Відповіді	МПУ		ДПК		КПУ	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Не вміють	16	26,7	31	33,7	13	31,0
Потребують допомоги з боку методиста, вчителя, через самоосвіту для виконання такого завдання	6	10,0	32	34,8	11	26,2
Готові до визначення завдань і заходів даного напрямку роботи з дітьми, тому що є знання про систему цієї роботи	38	63,3	29	31,5	18	42,8

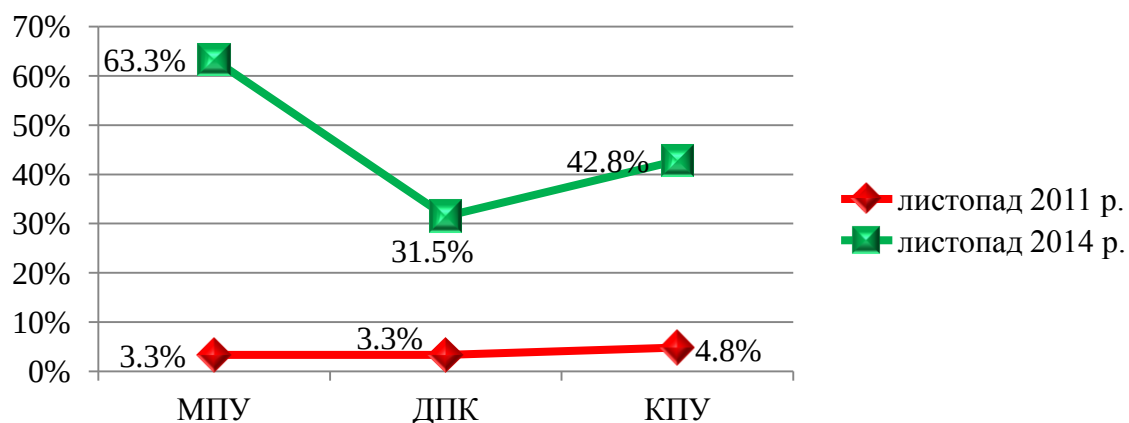

Рис. С.2 - Вміють за результатами діагностики рівня розвитку пізнавальних інтересів у молодших школярів визначити завдання і заходи подальшої роботи з дітьми

Чи вмієте Ви системно впроваджувати освітні технології, які сприяють формуванню пізнавальних інтересів?

Таблиця С.5
Листопад 2011 р.

Відповіді	МПУ		ДПК		КПУ	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Системну роботу не уявляють і тому не вміють	53	88,3	80	87,0	34	80,9
Вміють впроваджувати окремі елементи цих технологій, але для системного впровадження потребують самоосвіти, додаткової консультацій методиста, вчителя	5	8,4	8	8,7	6	14,3
Готові до впровадження системи роботи з формування пізнавальних інтересів	2	3,3	4	4,3	2	4,8

Таблиця С.6
Листопад 2014 р.

Відповіді	МПУ		ДПК		КПУ	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Системну роботу не уявляють і тому не вміють	11	18,3	35	38,0	16	38,1
Вміють впроваджувати окремі елементи цих технологій, але для системного впровадження потребують самоосвіти, додаткової консультацій методиста, вчителя	13	21,7	30	32,6	12	28,6
Готові до впровадження системи роботи з формування пізнавальних інтересів	36	55,0	27	29,4	14	33,3

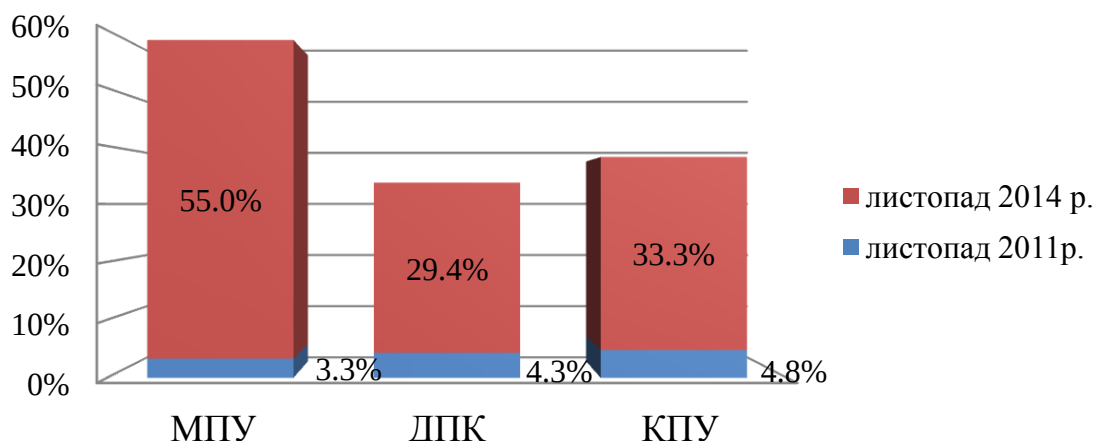

Рис. С.3 - Вміють системно впроваджувати освітні технології, які сприяють формуванню пізнавальних інтересів